

**YER BAĞLILIĞININ VE YAŞAM KALİTESİNİN
YEREL HALKIN TURİZM ALGISI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNDE YERELDE YAŞAM SÜRESİNİN
DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN BELİRLENMESİ: İNANÇ
TURİZM KORİDORUNDA BİR ARAŞTIRMA**

Gökhan KADIRHAN

**Doktora Tezi
Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ
2024
Her Hakkı Saklıdır**

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANA BİLİM DALI

Gökhan KADIRHAN

YER BAĞLILIĞININ VE YAŞAM KALİTESİNİN YEREL HALKIN
TURİZM ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE YERELDE YAŞAM
SÜRESİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN BELİRLENMESİ: İNANÇ
TURİZM KORİDORUNDA BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

ERZURUM-2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Yer Bağlılığının ve Yaşam Kalitesinin Yerel Halkın Turizm Algısı Üzerindeki Etkisinde Yerelde Yaşam Süresinin Düzenleyici Rolünün Belirlenmesi: İnanç Turizm Koridorunda Bir Araştırma.” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[16.07.2024]

Aslı Islak İmzalıdır

[Gökhan DİRHAN]

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ danışmanlığında, Gökhan KADIRHAN tarafından hazırlanan bu çalışma 26 / 06 / 2024 tarihinde savunulmuş ve Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Muzaffer UYSAL

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Eren ERKİLİÇ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Serkan TÜRKMEN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ali İSKENDER

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

OF28_V5_22.11.2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. YER BAĞLILILIĞI	3
1.2. YER BAĞLILILIĞININ BOYUTLARI.....	4
1.2.1. Yer Kimliği	5
1.2.2. Yer Bağımlılığı.....	5
1.2.3. Sosyal Bağlar.....	6
1.2.4. Turizm Çalışmalarında Yer Bağlılığı	6
1.3. YAŞAM KALİTESİ.....	8
1.3.1. Yaşam Kalitesinin Göstergeleri	9
1.3.1.1. Objektif (Nesnel) Göstergeler	9
1.3.1.2. Sübjektif (Öznel) Göstergeler.....	10
1.3.2. Yaşam Kalitesini Açıklayan Model ve Kuramlar	11
1.3.2.1. Tabandan Tavana ve Tavandan Tabana Kuramı	11
1.3.2.2. Hedef Kuramı	13
1.3.2.3. Cummins'in Yaşam Kalitesi Modeli	14
1.3.2.4. Veenhoven'ın Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli	15
1.3.2.5. Kim'in Yaşam Kalitesi Modeli	16
1.3.2.6. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli	17
1.3.3. Turizm Çalışmalarında Yaşam Kalitesi	18
1.4. YEREL HALK VE TURİZM ALGISI	20
1.4.1. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Desteğini Açıklayan Yaklaşımlar.....	21
1.4.1.1. Doxey İrridex Modeli (Tolerans/Rahatsızlık İndeksi)	21

1.4.1.2. Butler'in Destinasyon Yaşam Döngüsü (Turizm Yaşam Döngüsü) Modeli.....	23
1.4.1.3. Sosyal Değişim (Mübadele) Teorisi	24
1.4.1.4. Büyüyen Örgüt (Growth Machine) Teorisi	26
1.4.1.5. Topluluğa Bağlılık Modeli	27
1.4.2. Yerel Halkın Turizmin Gelişimine ve Algısına Yönelik Literatür Taraması....	28

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM GELİŞİM KORİDORLARI VE İNANÇ TURİZM KORİDORU

2.1. TURİZM GELİŞİM KORİDORLARI	31
2.1.1. Zeytin Koridoru	32
2.1.2. Kış Koridoru.....	33
2.1.3. İpek Yolu Turizm Koridoru	33
2.1.4. Batı Karadeniz Kıyı Koridoru	33
2.1.5. Yayla Koridoru.....	34
2.1.6. Trakya Kültür Koridoru	34
2.2. İNANÇ TURİZM KORİDORU.....	35
2.2.1. Mersin İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapıtlar	36
2.2.2. Hatay İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapıtlar	41
2.2.3. Gaziantep İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapıtlar	45
2.2.4. Mardin İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapıtlar.....	49
2.2.5. Şanlıurfa İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapıtlar.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YER BAĞLILIĞININ VE YAŞAM KALİTESİNİN YEREL HALKIN TURİZM ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE YERELDE YAŞAM SÜRESİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN BELİRLENMESİ: İNANÇ TURİZM KORİDORUNDA BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	58
3.2. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE SINIRLILIKLARI	61
3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	62
3.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	62

3.3.2. Araştırma Modeli ve Hipotezleri.....	62
3.3.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması	68
3.3.4. Araştırmada Kullanılan Ölçekler.....	68
3.4. PİLOT ARAŞTIRMANIN YAPILMASI	70
3.5. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI.....	71
3.5.1. Verilerin Kontrolü ve Analizler için Uygun Hale Getirilmesi	71
3.5.2. Araştırmada Kullanılacak Ölçeklere Ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları	72
3.5.3. Verilerin Analizi.....	72
3.6. BULGULAR.....	73
3.6.1. İnanç Turizm Koridorunda Araştırmaya Katılan Yerel Halkın Demografik ve Tanımlayıcı Özellikleri	73
3.6.2. Araştırma Ölçeklerine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi	75
3.6.3. Araştırma Ölçeklerine Ait Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları.....	80
3.6.3.1. Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Doğrulamalı Faktör Analizi.....	82
3.6.3.2. Yer Bağlılığı Ölçeğine Ait Doğrulamalı Faktör Analizi	86
3.6.3.3 Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait Doğrulamalı Faktör Analizi.....	89
3.6.3.4. İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait Doğrulamalı Faktör Analizi.....	92
3.7. YAPISAL EŞİTLİK (YEM) MODELİNİN TEST EDİLMESİ VE BULGULAR	95
3.7.1. Yerelde Yaşama Süresinin Düzenleyici Rolü	99
TARTIŞMA	104
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA	113
EKLER.....	144
EK 1. ETİK KURUL KARARI	144
EK 2. ANKET	145
ÖZGEÇMİŞ.....	147

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**YER BAĞLILIĞININ VE YAŞAM KALİTESİNİN YEREL HALKIN TURİZM
ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE YERELDE YAŞAM SÜRESİNİN
DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN BELİRLENMESİ: İNANÇ TURİZM
KORİDORUNDA BİR ARAŞTIRMA**

Gökhan KADIRHAN

Danışman: Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

2024, 147 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ (Danışman)

Prof. Dr. Muzaffer UYSAL

Doç. Dr. Eren ERKİLİÇ

Doç. Dr. Serkan TÜRKMEN

Dr. Öğr. Üyesi Ali İSKENDER

Bu tez çalışması Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı 2023 yılında Turizm Stratejisi'nde tematik olarak oluşturulan İnanç Turizm Koridorunda gerçekleştirilmiştir. Alternatif turizm türlerinden inanç turizmi son yıllarda tüketici istek ve taleplerinin değişmesiyle oldukça önemli bir hale gelmiştir. Araştırma, inanç turizmi koridorunda yaşayan yerel halkın yer (mekân) bağlılığının turizm algısı, yaşam kalitesi ve inanç turizmini destekleme değişkenleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Düzenleyici rolü ile ilgili olarak, yerelde yaşama süresinin bu değişkenler üzerindeki etkisi de araştırılmıştır. Katılımcılar kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak, Mersin, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde yaşayan 18 yaş ve üzeri yerel halktan oluşacak şekilde belirlenmiştir. Bu illerde, Eylül-Ekim 2023 aylarında yapılan çalışmada toplam 2151 adet geçerli anket elde edilmiştir.

Veriler SPSS ve AMOS programı yardımıyla analiz edilmiştir. Yer bağlılığı ile inanç turizm algısı, yaşam kalitesi ve turizmi destekleme değişkenleri arasında anlamlı ve pozitif bir etki olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde inanç turizmi algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu ve yaşam kalitesinin turizmi destekleme değişkeni üzerinde negatif fakat anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Yer bağlılığı, inanç turizm algısı ve yer bağlılığı ile turizmi destekleme değişkenleri üzerindeki düzenleyici etkiyi ölçmek için yerelde yaşama süresinin etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnanç Turizm Koridoru, Yer Bağlılığı, Yaşam Kalitesi, Turizmi Destekleme, İnanç Turizm Algısı, Yerelde Yaşama Süresi

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****DETERMINING THE MODERATING ROLE OF LENGTH OF RESIDENCY
IN THE IMPACT OF PLACE ATTACHMENT AND QUALITY OF LIFE ON
LOCAL PEOPLE'S PERCEPTION OF TOURISM: A STUDY IN THE FAITH
TOURISM CORRIDOR****Gökhan KADIRHAN****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet ÇAVUŞ****2024, 147 Pages****Jury: Assoc.Prof.Dr. Ahmet ÇAVUŞ (Advisor)
Prof. Dr. Muzaffer UYSAL
Assoc. Prof. Dr. Eren ERKILIÇ
Assoc. Prof. Dr. Serkan TÜRKMEN
Assist. Prof. Dr. Ali İSKENDER**

This dissertation study was carried out in the Faith Tourism Corridor, which was created thematically in the Tourism Strategy for 2023 prepared by the Ministry of Culture and Tourism. Faith tourism, one of the alternative tourism types, has become very important in recent years with the change in consumer wants and demands. The study examined the impact of place attachment of local people living in the faith tourism corridor on tourism perception, quality of life and support for faith tourism. Regarding its moderating role, the effect of the life expectancy in the locality on these variables was also investigated. Using random sampling method, the sample consists of local residents aged 18 and over in Mersin, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa and Mardin provinces. A total of 2151 valid questionnaires were obtained in the study conducted in these provinces in September-October 2023.

The data were analyzed with the help of SPSS and AMOS programs. There is a significant and positive effect between place attachment and the variables of faith tourism perception, quality of life and support for tourism. Similarly, it was concluded that the perception of faith tourism has a significant and positive effect on quality of life and that quality of life has a negative but significant relationship with the variable of supporting tourism. In order to measure the moderating effect on the variables of place attachment, perception of faith tourism and place attachment and support for tourism, it was found that there was no effect of the the life expectancy in the local area.

Keywords: Faith Tourism Corridor, Place Attachment, Quality of Life, Support for Tourism, Perception of Faith Tourism, Length of Residency

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AGFI	: Düzeltilmiş İyiilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness Fit Index)
AMOS	: Analysis of Moment Structures
AVE	: Faktörlerin Ortalama Varyansı
CFI	: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index)
CR	: Birleşme Güvenilirliği
df	: Serbestlik Derecesi
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DYD	: Destinasyon Yaşam Döngüsü
GFI	: İyiilik Uyum İndeksi (Goodness Fit Index)
IFI	: Artırmalı Uyum İndeksi (Incremental Fit Index)
NFI	: Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index)
NNFI	: Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Nonnormed Fit Index)
KMO	: Örneklem Yeterlilik Ölçümü (Kaiser-Meyer-Olkin)
R²	: Varyans Yüzdesi
RMSEA	: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation)
Sig	: Anlamlılık Düzeyi
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TALC	: Destinasyon Yaşam Döngüsü Modeli
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
χ^2	: Ki Kare
YEM	: Yapısal Eşitlik Modellemesi

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli	16
Tablo 2.1. Mersin İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar.....	37
Tablo 2.2. Hatay İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar.....	42
Tablo 2.3. Gaziantep İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar	46
Tablo 2.4. Mardin İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar	50
Tablo 2.5. Şanlıurfa İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar	54
Tablo 3.1. Pilot Araştırma Sonucunda Elde Edilen Güvenilirlik Analizi Sonuçları	71
Tablo 3.2. Verilerin Normallik Dağılımına İlişkin Sonuçlar	72
Tablo 3.3. Araştırma Verilerine Ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	72
Tablo 3.4. İnanç Turizm Koridorunda Araştırmaya Katılan Yerel Halkın Demografik ve Tanımlayıcı Özellikleri.....	74
Tablo 3.5. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları.....	76
Tablo 3.6. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	76
Tablo 3.7. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yere Bağlılık Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları.....	77
Tablo 3.8. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yere Bağlılık Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 3.9. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları	78
Tablo 3.10. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	79
Tablo 3.11. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları	79
Tablo 3.12. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	80
Tablo 3.13. Uyum İyiliğine İlişkin İstatistiksel Değerler.....	82

Tablo 3.14. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait DFA Uyum İyiliği İndeksleri	83
Tablo 3.15. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları	84
Tablo 3.16. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu	85
Tablo 3.17. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yer Bağlılığı Ölçeğine Ait DFA Uyum İyiliği İndeksleri	88
Tablo 3.18. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yer Bağlılığı Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları	88
Tablo 3.19. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yer Bağlılığı Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu	89
Tablo 3.20. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri	91
Tablo 3.21. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları	91
Tablo 3.22. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu	92
Tablo 3.23. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri	93
Tablo 3.24. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları	94
Tablo 3.25. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu	94
Tablo 3.26. İnanç Turizm Koridorunda Uygulanan Araştırmanın Yapısal Eşitlik Modeli Analizinin Uyum İndeksi	96
Tablo 3.27. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Düzeltilmiş Yapısal Eşitlik Modelinin Uyum indeksi	97
Tablo 3.28. Geliştirilen Hipotez Sonuçları.....	98
Tablo 3.29. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yerelde Yaşama Süresi Gruplandırma İstatistikleri	99

Tablo 3.30. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yerelde Yaşama Süresinin Düzenleyici Rolü Hipotez Test Sonuçları.....	100
Tablo 3.31. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Nitel soru frekans Analizleri Sonuçları.....	101

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Tabandan Tavana Kuramı.....	12
Şekil 1.2. Hedef Belirlemenin Dört Unsuru	14
Şekil 1.3. Cummins'in Yaşam Kalitesi Modeli	15
Şekil 1.4. Kim'in Yaşam Kalitesi Modeli.....	17
Şekil 1.5. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli	18
Şekil 1.6. Doxey İrridex Model (Tolerans Rahatsızlık İndeksi).....	22
Şekil 1.7. Destinasyon Yaşam Döngüsü	24
Şekil 1.8. Sosyal Değişim Teorisi Modeli	25
Şekil 2.1. Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te Yer Alan Turizm Gelişim Koridorları	32
Şekil 2.2. Eshab-ı Kehf Mağarası	38
Şekil 2.3. St. Paul Kuyusu ve Çevresi	39
Şekil 2.4. Alahan Manastırı	40
Şekil 2.5. St. Paul Anıt Müzesi (Kilisesi)	41
Şekil 2.6. St. Pierre Kilisesi	43
Şekil 2.7. Habib-i Neccar Cami	44
Şekil 2.8. Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi	45
Şekil 2.9. Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi	47
Şekil 2.10. Yuşa Peygamber Türbesi	48
Şekil 2.11. Rumkale.....	49
Şekil 3.1. Araştırma Modeli ve Hipotezlerin Gösterimi	64
Şekil 3.2. Yaşam Kalitesi İlişkisiz Model Örneği.....	83
Şekil 3.3. Yer Bağlılığı İlişkisiz DFA Model Örneği	87
Şekil 3.4. Turizmi Destekleme İlişkisiz Model Örneği	90
Şekil 3.5. İnanç Turizm Algısı İlişkisiz Model Örneği.....	93
Şekil 3.6. Kurgulanan Yapısal Modelin Analiz sonuçları	95
Şekil 3.7. Düzeltilmiş Yapısal Modelin Analiz Sonuçları	97

ÖNSÖZ

“Yer Bağlılığının ve Yaşam Kalitesinin Yerel Halkın Turizm Algısı Üzerindeki Etkisinde Yerelde Yaşam Süresinin Düzenleyici Rolünün Belirlenmesi; İnanç Turizm Koridorunda Bir Araştırma” adlı bu araştırma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalında Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın her aşamasında bilgisi tecrübesi ve deneyimiyle beni her konuda destekleyip, her türlü fedakârlığı gösteren, çalışmama rehberlik eden danışman hocam Sayın Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ hocama, Tez izleme komitesinde yer alan deneyimleri ile çalışmamızın olgunlaşıp özgünleşmesine katkı sunan Sayın Prof. Dr. Muzaffer UYSAL ve Dr. Öğr. Üyesi Ali İSKENDER’e Çalışmamın jüri üyeleri Doç. Dr. Serkan TÜRKMEN ve Doç. Dr. Eren ERKILIÇ hocalarıma,

Veri toplama sürecinde bana yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Recep ELMAS hocama, tezimin her aşamasında fikir ve destek aldığım Şırnak Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Müdürü Doç. Dr. Sedat ÇELİK hocama, verilerin analiz aşamasında fikir aldığımız Doç. Dr. Bekir Bora DEDEOĞLU hocama, doktora sürecinde her zaman beni destekleyen sürekli tecrübelerini paylaşan Öğr. Gör. Dr. Hami ÜNLÜ ve Dr. Öğr. Üyesi Reşat SAKUR ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ERDEM hocama tezim imla ve noktalama kısmında baştan sona okuyup destek veren Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Nazım UYGUR hocama katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tezimi yazdığım süreçte beni hiç yalnız bırakmayan sürekli destekleyip fedakârlık yapan eşim Emine ve çocuklarım Mirhan ve Elçine. Bana her zaman erdemli olmanın en büyük değer olduğunu ve bunu ilke edinmemi öğütleyen Annem ve Babama, çalışmaya destek veren yerel halka teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmanın proje ile desteklenmesinde Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi Koordinasyon Birimi’ne sağladıkları imkânlardan dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Erzurum 2024

Gökhan KADIRHAN

Bu araştırma Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından SDK-2023-12290 Proje numarası ile desteklenmiştir.

GİRİŞ

Turizm ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik ve çevresel etkileri ile toplumu olumlu/olumsuz yönden etkileyen önemli sektörlerden biridir. Dolayısıyla turizmin geliştiği yerlerde yaşayan halkın turizmi nasıl algıladığı ve halkın turizmle ilgili algılarının neleri etkilediği önemli bir konu haline gelmiştir. Turizmin olumlu ve olumsuz etkileri ekonomi veya sosyoloji gibi çeşitli alanlarda farklı sonuçlar verebilmektedir. Rothman (1998) çalışmasında, birçok topluluğun başlangıçta turizmi, ekonomik yönden “derde deva” olarak görse de sonrasında yerel sakinlerin yaşam kalitelerinin olumsuz yönde etkilenmesinden dolayı hayal kırıklığı yaşadıklarını vurgulamaktadır. Dolayısı ile Rothman’ın bu çalışmasının da ortaya koyduğu gibi yerel halkın turizme bakış açısı ile ilgili konuların belli periyodlarla araştırılması gerekmektedir. Çünkü yerel halkın desteklemediği bir sektörün destinasyonlarda gelişmesi oldukça zor olabilmektedir (Ersoy, 2017). Turizm sektörü yöneticilerinin, ziyaretçilerin istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için destinasyonda yaşayan yerel halkın fikir, ideoloji ve teorilerini iyi bir şekilde bilmeleri gerekmektedir. Ziyaretçiler yerel halk tarafından iyi karşılandıklarında bölgeye karşı olumlu bakış açıları artmaktadır. Fakat turizm çalışmaları incelendiğinde, genellikle destinasyonda yaşayan yerel halktan ziyade turizm faaliyetine katılan ziyaretçiler konu edinilmektedir (Soltani, 2015; Prayag ve Lee, 2019). Bu araştırma, özel bir saha olan inanç turizm koridorunda gerçekleştirilmekte olup, daha önce bir arada kullanılmamış değişkenleri içermektedir. Bu çalışmada yerel halkın turizme katılımını ve yerelde yaşama süresinin bu katılımındaki rolü vurgulanarak bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır.

Yer bağlılığı konusunda bugüne kadar çok sayıda araştırma yapılmış ve akademik alanda bu konuya birçok katkı sağlanmıştır (McCool ve Martin, 1994; Gürsoy vd., 2002; Chen vd., 2014; Dwyer, Chen ve Lee, 2019; Scannell vd., 2021). Tüm bu araştırmalar aynı amaca hizmet etmiş ve farklı konulara değinerek araştırma alanına birçok farklı bakış açısı getirmiştir. Örneğin sosyal psikoloji ile yakından ilişkili olan bu konu, birçok farklı alana ve birçok farklı bakış açısına sahip araştırmacıya bilimsel anlamda katkı sağlamıştır. Bu araştırma sürecinde yapılan araştırmalar sonucunda, incelenmeyen değişkenlere yeni bir bakış açısı getirilmiş ve literatüre farklı bir perspektif kazandırılarak ilgili bilimsel araştırmalara katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın temel araştırma soruları şunlardır:

1. Yerel halkın turizm algısı, yaşam kalitesi ve turizmi destekleme düzeyleri nelerdir?
2. Yerel halkın turizm algısı ile yaşam kalitesi ve turizmi destekleme düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Yerel halkın yerelde yaşama süresi, turizmi destekleme ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisini nasıl düzenlemektedir?

Çalışmanın bir diğer önemli değişkenlerinden yaşam kalitesi, yaşam tarihi boyunca eski çağ düşünürlerinden günümüze kadar bireylerin üzerinde tartıştığı bir kavramdır. Bu kavram çok boyutlu ve karmaşık yapısıyla literatürde zengin bir tanım havuzuna sahiptir. Değişen yaşam koşulları bu kavramın bilimsel bilgi ışığında farklı anlamlar ile tanımlanmasına sebep olmuştur. Kavram genel olarak bireylerin yaşam seviyesini etkileyen (ekonomik, fiziksel, ruhsal, çevresel) unsurların sonucunda bireyin yaşadığı yere olan memnuniyeti olarak tanımlanabilir. Günümüzde birçok ülke turizmi, vatandaşlarının yaşam kalitesini iyileştirmek için bir fırsat olarak görmektedir (Alagöz vd. 2023; Wang vd. 2022). Bu sebeple turist sayısının yükselmelerini hedefleyen planlamaların yerine yerel halkın yaşam kalitesini artırıcı planlamalar yaygınlaşmaktadır. Nitekim yerel halkın algısı, destinasyonlardaki turizm gelişiminin gerçekleşmesinde önemli etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple yerel halk, yer bağlılığı, yaşam kalitesi ve turizmi destekleme ilişkilerinin incelenmesi önemli bir konu haline gelmiştir.

Bu çalışmada, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından oluşturulan 2023 Turizm Stratejisi'nde belirlenen tematik turizm koridorlarından biri olan İnanç Turizmi Koridorundaki destinasyonlarda yaşayan yerel halkın yere bağlılığı, inanç turizmi algısı, yaşam kalitesi, inanç turizmini destekleme ve yerelde yaşam süresi değişkenlerine yönelik tutumları ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde çalışma kapsamında kullanılan yer bağlılığı, yaşam kalitesi, inanç turizm algısı, turizmi destekleme kavramlarının tanımları yapılmıştır. Kavramlarla ilgili teori ve yaklaşımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde 2023 turizm stratejisinde belirtilen tematik turizm koridorları ile çalışmanın evrenini oluşturan inanç turizm koridoru ve koridorda yer alan iller kısaca açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise metodoloji, analiz bulgularının değerlendirilmesi, sonuç ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın birinci bölümünde yer bağlılığı kavramı, yer bağlılığının boyutları ve yer bağlılığına ilişkin turizm alanında yapılan çalışmalar, yaşam kalitesi kavramı, yaşam kalitesine etki eden göstergeler, turizm alanında yaşam kalitesi çalışmaları, turizm algısı ve yerel halkın turizme yönelik algı ve desteğini açıklayan yaklaşımlar, yerelde yaşama süreci ve yerel halk, inanç turizm konuları ele alınmıştır.

1.1. YER BAĞLILIĞI

Sosyal bilimlerde insan-mekân ilişkisini ifade etmek ve yorumlamak amacıyla geliştirilen birçok kavram bulunmaktadır. Yer bağlılığı kavramı da son yıllarda araştırmacıların ilgisini çeken bu kavramlardan biridir. Bağlanma Teorisi'nden (Chen vd., 2014; Scannell vd., 2021) ortaya çıkan yere bağlanma kavramı, bir kişi ile bir yer arasındaki duygusal bağı ifade etmektedir. Ancak, yer bağlılığı üzerine yapılan literatür taramasında, araştırmacılar arasında ortak bir tanım ve kavram birliği olmadığı göze çarpmaktadır. Örneğin, Kasarda ve Janowitz (1974) topluluk bağlılığı kavramını kullanırken, (Sarason, 1974; Gürsoy vd., 2002; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Chen ve Chen, 2010; Rasoolimanesh ve diğerleri, 2015) topluluk duygusu, Gerson vd. (1977) yer kimliği, Stokols ve Shumaker (1981) yer bağımlılığı, (Halpenney, 2010; Ramkissoon vd., 2012,2013) yer etkisi, Hummon (1992) ise yer duygusu terimlerini benzer kavramlar için kullanmaktadır. Bu durum, araştırmacıların aynı kavramı farklı isimlerle veya farklı kavramlarla ifade etmelerine neden olmaktadır.

Ayrıca literatüre baktığımızda bazı çalışmalarda, yukarıda bahsedilen bazı kavramların diğer kavramların alt boyutu olarak ele alındığı görülmektedir (Lalli, 1992). Bu kavramsal karmaşıklık alanda yapılan çalışmaların ilerlemesine engel teşkil etmiştir (Unger ve Wandersman, 1985; Lalli, 1992; Giuliani ve Feldman, 1993). Bu kavram karmaşasını ortadan kaldırmak ve çalışmaların ilerlemesine katkı sunmak için Hidalgo ve Hernandez (2001), yere bağlılık kavramı üzerinde literatürde fikir birliği sağlandığını belirtmişlerdir.

Yer bağlılığı kavramı, coğrafya (Tuan, 1977) alanından türemiş ve daha sonra çevresel psikoloji (Low ve Altman, 1992) ve mimarlık (Kaltenborn, 1997) alanlarında incelenmiştir.

Yer bağılılığının literatürde birçok tanımı bulunmaktadır. Çevre psikolojisi literatüründe yer bağılılığı, insanların mekânlarla paylaştığı bağları ifade eder (Raymond vd., 2011; Ruiz ve Hernandez, 2014). Altman ve Low (1992), yer bağılılığını bireyler ve belirli mekanlar arasında hem fiziksel hem de sosyal anlamda oluşan duygusal bağ olarak tanımlamaktadır. Bu bağ zamanla, kişisel deneyimler ve kişinin yer ile olan kazanımlarıyla oluşmaktadır. Diğer bir perspektiften, Kyle, Graefe ve Manning (2005) ile Lee (2011), yer bağılılığını bireylerin herhangi bir yerle olumlu veya olumsuz ilişki içerisinde olması şeklinde tanımlamıştır. Yer bağılılığı için diğer tanımların içeriği; bir konuma/mekâna ulaşılabilirlikten kaynaklı psikolojik iyi olma hali veya bir mekândan uzaklaşma üzerine sıkıntı durumu; bir mekâna karşı duygusal olmayan yatırım (Hummon, 1992) şeklinde tanımlanabilir. Genel olarak tanımlamak gerekirse bireylerin çevresiyle kurduğu duygusal veya fiziksel temasa odaklanıldığında, yer bağılılığının, kişi ile yer arasında oluşan soyut bağı simgelediği söylenebilir

1.2. YER BAĞLILIĞININ BOYUTLARI

Yere bağılılığın boyutları, yere bağlılık üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi sonucunda çok yönlü bir kavram olduğunu ortaya koymuştur. Yer bağılılığı konusundaki araştırmalarda en az iki alt boyutunun varlığı belirlenmiştir: yere bağlılık ve yer kimliği (Jorgensen ve Stedman, 2001; Williams ve Vaske, 2003; Kyle, Graefe, Manning ve Bacon, 2004; Hunt, 2008). Ayrıca, bazı araştırmalar (Giuliano ve Feldman, 2003; Low ve Altman, 1992) duygusal bağlanma gibi insan-mekân ilişkisini inceleyen başka bir boyuta vurgu yapmıştır. Hammitt vd., (2006) ise rekreasyon ortamlarında yer bağılılığının beş boyuttan oluştuğunu belirterek bunları yer kimliği, yer bağımlılığı, aidiyet, yer aşinalığı ve köklülük olarak sıralamışlardır. Ancak yapılan literatür taramasında görüldüğü gibi yer bağılılığının en çok kullanıldığı boyutları yer kimliği ve yer bağımlılığı boyutlarıdır (Boley vd., 2021).

Yapılan literatür araştırmasından anlaşıldığı üzere, yer bağılılığının boyutları çalışmanın konusuna, kapsamına ve evrenine göre farklı şekillerde belirlenmiştir. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, yer bağılılığı üç boyutlu olarak ele alınmaktadır: yer kimliği (place identity), yer bağımlılığı (place dependence) ve sosyal bağ (social bonding). Bu boyutlar aşağıda ele alınacak ve açıklanacaktır.

1.2.1. Yer Kimliği

Yer bağılılığının, boyutlarından olan yer kimliği üzerine yapılmış birçok tanım bulunmaktadır. Bazı yazarlar, yer kimliğini bireylerin bir mekâna güçlü bir şekilde bağlılık hissettiklerinde, bu durumun yer ile bireylerin kişisel kimliği arasındaki ilişkiyi gösterdiğini belirtirler (Devine-Wright ve Clayton, 2010; Qingjiu ve Maliki, 2013). Stedman (2002) ise yer kimliğini, bir birey ile çevre arasında figüratif veya kavramsal bir bağ olarak tanımlamaktadır. Bir birey sahip olduğu yerle olan benzer soyut kimlikler sebebiyle o yerle bağ kurabilir. Bu benzerlik aynı zamanda bireyde oluşan aidiyet duygusu olarak açıklanabilir.

Proshansky (1978) yer kimliğini “bireyin kişisel kimliğini bilinçli ve bilinçsiz karmaşık bir fikir, inanç, tercih, duygu, değer, hedef ve davranışsal eğilim ve beceriler örüntüsü yoluyla fiziksel çevreyle ilişkili olarak tanımlayan benlik boyutları” olarak tanımlar. Dolayısıyla yer kimliği özetle bireylerin yaşadığı fiziksel çevre ile olan karmaşık deneyimlerin bir bütünüdür.

1.2.2. Yer Bağımlılığı

Yer bağılılığının ikinci boyutu olarak ele alınan yer bağımlılığı, belirli bir destinasyonun sunmuş olduğu fiziksel olanaklar ve ihtiyaçların karşılanabilmesi için yeterli potansiyelin olması durumu şeklinde tanımlanabilir (Williams vd., 1992). Bu tanımla, yer bağımlılığı duygusal boyuttan ziyade işlevsel hedeflerle örtüşmektedir. Bir destinasyonun işlevselliği, boş zaman değerlendirme olanakları veya ekonomik faydalar sağlama olanaklarıyla ilgili olabilmektedir (Hunt 2008).

Yer bağımlılığı, bir çevrenin amaca ulaşmaya ne kadar iyi hizmet ettiğine bağlı olarak tanımlanır. Bu, bir yerin ziyaretçilere veya orada yaşayan bireylere sunduğu tüm imkânların oluşturduğu bağlılık olarak ifade edilebilir (Jorgensen ve Stedman, 2001). Bir mekânın kişisel ihtiyaçları karşılaması durumunda, o mekâna olan bağlılık artar (Lewicka, 2011). Yer bağımlılığı, bireylerin belirli planlarını gerçekleştirmelerinde yaşadıkları veya ziyaret ettikleri mekânın olanakları karşılaması durumunda oluşur (Williams ve Vaske, 2003). Dolayısıyla, kişi-mekân arasında kurulan bağ, tamamen mekânın fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları karşılama durumu ile ilgilidir.

1.2.3. Sosyal Bağlar

Yer bağlılığının üçüncü ve son boyutu olarak ele alacağımız sosyal bağlar konusunda çok sayıda akademik çalışma ve tanım bulunmaktadır. Sosyal bağ kavramı, mekânsal unsurlarla değil daha çok kişisel ilişkiler ve bireyler arası etkileşim olarak tanımlanmaktadır (Low ve Altman, 1992).

Seyahat ve turizm bağlamında sosyal bağ konusu, turizm ortamlarında insan ve yer etkileşimleri yoluyla kurulan sosyal bağları ifade etmektedir. Kyle vd. (2004) sosyal bağın doğrudan mekânsal unsurlarla değil, belirli bir yerin geliştirdiği sosyal ilişkilerle ilgili olduğunu savunmaktadır. Bir yer, ziyaretçi ve o yerin yerel halkı arasındaki bu iletişim ve ilişki, aidiyet duygusu ve dolayısıyla da bağlılıkla doğrudan ilişkilidir. Yapılan araştırmalarda bir mekânın hem fiziksel hem de sosyal biçimleri incelenmiş, sonuç olarak, sosyal bağlılığın fiziksel bağlılıktan daha fazla olduğunu göstermiş, bu da sosyal etkileşimlerin yer bağlılığındaki önemini vurgulamıştır (Hidalgo ve Hernandez, 2001).

Bu bulgular, bir yerin fiziksel özelliklerinin ötesinde bir birey için anlamlı olabileceğini ve bazı durumlarda sosyal bağın yere bağlanmanın birincil kaynağı olabileceğini göstermektedir. Bir yerde diğer kişilerle paylaşılan deneyimler ve anılar, yere bağlanmada önemli bir faktör olabilir. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, sosyal bağ, mekâna bağlanmanın önemli bir boyutu olarak kabul edilmiş ve mekâna bağlanma kavramsallaştırmasına dâhil edilmiştir. Ramkissoon vd. (2013) sosyal bağların bağlanmanın birincil kaynağı olabileceğini söylemişlerdir.

1.2.4. Turizm Çalışmalarında Yer Bağlılığı

Yer bağlılığı, disiplinler arası çalışmalarda yaygın olarak çalışılmış ve insan-mekân ilişkilerini anlamak, turizm çekiciliklerine sahip mekanların yönetimi ve pazarlanmasında etkili olunması için turizm çalışmalarına uygulanmıştır. Çevresel psikolojiden türeyen yere bağlılık kavramı hem turistlerin hem de yerel halkın fiziksel çevrelere atfettikleri anlamların çok yönlü doğasını yansıtan önemli bir yapıdır. Yer bağlılığı kavramı turizm literatüründe popülerlik kazanmıştır. Son yıllarda yayınlanan turizm akademik dergilerinde yapılan ‘‘yer bağlılığı’’ anahtar kelimesi taramalarında konu ile alakalı makale sayısı istikrarlı bir şekilde artmaktadır (Dwyer, Chen ve Lee, 2019).

Google Scholar, Web of Science ve Science of Direct veri tabanlarına “yer bağılılığı” anahtar kelimesi kullanılarak literatür taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili en alakalı çalışmalar detaylı incelenmiştir. Turizm ürünleri ve hizmetlerini yönetmek zor olduğundan dolayı araştırmacılar yere bağılılığın, ziyaretçi ve yerel halkın davranışlarını açıklamak için araçsal bir yapı olduğunu söylemişlerdir (Chen ve Dwyer, 2018; Hosany, vd., 2017; Lee, Kyle ve Scott, 2012).

Yer bağılılığını, bölgedeki yaşam süresinin fazla olması ile ilişkilendiren McCool ve Martin (1994) yerelde yaşama süresinin artmasıyla birlikte yere bağılılığın arttığı sonucuna varmışlardır. Yere bağılılık düzeyinin, yaşanan yerin küçük olması durumunda, yaşama süresi arttıkça daha yüksek olabileceğini belirtmişlerdir (Wang ve Chen, 2015). Wang ve Chen (2015) yapmış oldukları çalışmada yer bağılılığını yer kimliği kavramı olarak ele almış, yer kimliği ile yaşama süresi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Buna ek olarak, ikamet süresinin sakinlerin yer kimliği algıları üzerindeki etkisini incelemiş ve yerel halkın yer kimliği duyguları ile turizm gelişimine yönelik tutumları arasındaki ilişkilerin ikamet süresinin farklılık gösterip göstermediğini araştırmışlardır. Sonuç olarak yerel halkın yer kimliği ile turizmi desteklemeye yönelik davranışsal niyetleri arasında hem doğrudan hem de dolaylı ilişkiler varken, ikamet edenlerin turizme yönelik tutumları, ikamet eden kişinin yer kimliği ile turizmi destekleme davranışsal niyeti arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir (Chen, 2015).

Destinasyon çekiciliği ve yer bağılılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, turistlerin destinasyon çekiciliği algısı yükseldikçe yere bağılılık oranlarının da arttığını göstermektedir. Cheng vd. (2014), Tayvan'ın Penghu adasını ziyaret eden turistler üzerinde yaptıkları çalışmada, destinasyon çekiciliği algısının yükselmesi ile yere bağılılık oranlarının da arttığını tespit etmişlerdir. Um ve Crompton (1987), bir turizm destinasyonunda hem yeni hem de uzun süredir ikamet eden sakinlerin bağılılık düzeylerini ölçmüş ve topluluk bağılılığının ikamet süresi ve miras ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir.

Turizme katılım düzeyinin turistlerin yere bağılılığını etkilediği, çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur. Gross ve Brown (2008), Güney Avustralya'da beş turizm bölgesinde turistlere yapılan anket çalışmasında, turizme katılım düzeyinin turistlerin yere bağılılığını etkilediğini bulmuşlardır. Shen vd. (2019) ise, yerel halkın yere bağılılık düzeylerinin artmasıyla birlikte turizme karşı tutumlarında pozitif bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Başka

bir deyişle, yerel halkın yerleri ve çevrelerine olan bağlılıkları ne kadar güçlüyse, turizme karşı olumlu bir tutum sergileme olasılıklarının da o kadar yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gürsoy ve Rutherford (2004)'ın bulgularına göre, yerel sakinlerin yere bağlılıkları arttıkça turizmin ekonomik ve sosyal etkilerini daha olumlu bir şekilde algıladıkları belirtilmiştir.

Yapılan literatür taraması sonucunda genelde çalışmaların turistler üzerinde yapıldığı çok az sayıda çalışmanın yerel halka uygulandığı tespit edilmiştir. Ayrıca literatür taramasında yer bağlılığının farklı değişkenlerle çalışıldığı (ekonomik etki, turizme karşı tutum, miras, ikame süresi vb.) belirlenmiştir. Bu sonuçların yer bağlılığı etkisinin farklılık göstermesi, birbiriyle tutarlı sonuçların olmayışı, ölçüm yöntemleri ve farklı değişkenlerle çalışılmış olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

1.3. YAŞAM KALİTESİ

Değişen dünya düzeninde meydana gelen ekonomik ve politik gelişmeler, sosyal bilimlerde yaşam kalitesinin daha fazla üzerinde durulması gereken bir kavram olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır (Baldwin vd., 1993; Diener ve Suh, 1997; Sirgy, 2001; Mccall, 2005; Uysal vd., 2012; Krinitcyna, 2016). Son yıllarda turizm değerini ekonomik anlamda ölçen araştırmaların dışında somut olmayan faydaları analiz etmeye yönelik çalışmaların arttığı görülmektedir. Bu değişim, yaşam kalitesi (Meng, Li ve Uysal, 2010) ile ilgili zengin bir araştırma alanına yol açmış ve turizm araştırmalarında önemli bir alan haline gelmiştir (Chen ve Li, 2018; Sutton ve Douglas, 2005; Uysal vd., 2016; Vogt, Andereck ve Pham, 2020; Woo, Kim ve Uysal, 2015).

Yaşam kalitesi kavramı (quality of life), kişinin refahı ve yaşamından duyduğu memnuniyet düzeyi ile paraleldir. Yaşam kalitesi, hem objektif gerçekler ve etkileriyle, diğer taraftan kişisel algı ve değerlendirmeleri sonucunda sübjektif etkenlerden oluşmaktadır (Szalai, 1980). Bu kavram bireyler ve kültürler arasında farklılık gösterebilmektedir (Emiroğlu, 2023). Yaşam kalitesi, literatürde farklı tanımlamalar yapılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (URL 1) tarafından yapılan tanımda yaşam kalitesi, “bireyin içinde yaşadığı kültür ve değerler sistemi bağlamında hedefleri, beklentileri, standartları ve endişeleri ile ilişkili olarak yaşamdaki konumuna ilişkin algısı” şeklinde tanımlanmıştır. Yaşam kalitesi, bireylerin yaşadıkları alanlardan ne ölçüde tatmin oldukları şeklinde ifade edilmektedir (McCall, 1975). Başka bir tanıma göre yaşam kalitesi, bireylerin

sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel anlamda yaşamını sürdürdüğü alanlara duydukları memnuniyeti ifade etmektedir (Aylan, 2019). Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere yaşam kalitesi, kişilerin ya da toplumların, refah, huzur ve esenlik duyguları ve algılarını etkileyen maddi ve manevi unsurların bütünüdür (Oprescu, 2011).

Genel olarak yaşam kalitesi kavramı, kişilerin refah seviyesini etkileyen, ekonomik, sosyal, ruhsal, çevresel gibi birçok unsuru değerlendirilmesi sonucu bireyin yaşamını sürdürdüğü yere olan memnuniyetini açıklamaktadır (Uysal vd., 2016). Yaşam kalitesi kavramı tanımlarında verilen özelliklerden dolayı bireylerin yaşam refahının yükseltilmesi için uluslararası anlamda çalışmalar oldukça önemli hale gelmiştir. Bu nedenle, bireylerin uzun vadeli yaşamlarını göz önünde bulundurarak yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin bilinmesi son derece kritiktir (Rahman vd., 2005).

1.3.1. Yaşam Kalitesinin Göstergeleri

Yaşam kalitesi, fiziksel sağlık, finansal durumlar, sosyal ilişkiler, psikolojik iyilik hali gibi birçok bileşeni içeren kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşam kalitesi, coğrafya, ekonomi, sağlık, sosyoloji gibi birçok araştırma alanına konu olmuştur. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, yaşam kalitesi göstergelerinin yaklaşımlar, bileşenler ve boyutlar şeklinde ele alındığı görülmektedir (Tuna, 2019; Deveci ve Avcıkurt, 2019; Eser ve Akgündüz, 2021; Altıntaş, 2010). Yaşam kalitesi yapısı gereği karmaşık olduğundan, bu konuda fikir birliğine varılmış bir ölçüm bulunmamaktadır (Cummins, 1997). Konu ve içeriğe uygun şekilde objektif (nesnel) ve subjektif (öznel) göstergelerin kullanıldığı görülmektedir (Diener ve Suh, 1997; Mccall, 2005; Glatzer, 2006; Liu, 2013). Bu çalışmada turizm endüstrisini etkileyen ve etkilenmesi muhtemel göstergelerden bahsedilmiştir.

1.3.1.1. Objektif (Nesnel) Göstergeler

Yaşam kalitesinin objektif göstergeleri, kişinin fiziksel olarak iyi olma hali olarak tanımlanmıştır (Taşpınar, 2013). Bu göstergeler (Hueston ve Kasik, 1998);

- Kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi (beslenme, giyinme, yıkanma, tuvalet ve uyuma gibi)
- Kişinin fiziksel aktivitelerini yerine getirmesi (ayakta durma, kalkma, yürüme gibi)

- Kişinin aktif şekilde hareket etme yeteneğini sürdürmesi (yaşanan ortam içinde ve dışında aktif olmak)
- Kişinin iş ve ailede üstlendiği rolleri yerine getirmesi (işe gitme, ev işleri, sosyal aktiviteler gibi)
- Kişinin sağlıklı ya da hasta olma durumu şeklinde maddeler halinde sıralanmıştır.

1.3.1.2. Sübjektif (Öznel) Göstergeler

Yaşam kalitesinin sübjektif göstergeleri, kişinin psikolojik iyilik durumu olarak tanımlanmaktadır (Taşpınar, 2013). Sübjektif göstergeler, kişilerin yaşamı boyunca her türlü olumlu/olumsuz değerlendirmeler şeklinde tanımlanabilir. Bu kapsamda sübjektif göstergeler ruhsal ve fiziksel anlamda kişileri etkileyen tüm etmenlerin değerlendirilip algılanmasını ifade etmektedir (Diener 2006). Hueston ve Kasik (1998) sübjektif göstergelerin psikolojik iyi olma durumu, ekonomik olarak iyi olma durumu ve sosyal iyi olma durumu olarak üç bileşenden meydana geldiğini ifade etmektedir. Bu bileşenler şu şekilde ifade edilmektedir:

- Psikolojik iyi olma durumu; “bireyin özsaygı, bireysel bağımsızlık, olumlu ilişkiler kurma, hayata anlam yükleyebilme, sürekli öğrenme ve gelişim içinde bulunma gibi unsurları içeren bir kavram olarak tanımlanmaktadır” (Ryff, 1995). Bu psikolojik refah durumu, insanların sadece hedonik arzularına odaklanmaktan çok, erdem ve fazilet sahibi olmanın sağladığı olumlu psikolojik durumla değerlendirilir (Ryan ve Deci, 2001). Bu değerlendirme, bireyin kendi performansını öznel bir şekilde değerlendirmesi, elde ettiği sonuçları yorumlaması ve bu çerçevede yaşam kalitesini algılaması anlamına gelir (Top vd., 2003).
- Ekonomik iyi olma durumu; bireyin maddi refah seviyesi, yaşam standardı, sosyo-ekonomik durumu, gelir, barınma durumunu ifade eden en önemli bileşen olarak kabul edilmektedir (Cambell, Converse ve Rodgers, 1976; Sirgy, 1998; Baykal, 2008). Toplumda daha fazla ekonomik imkana sahip olan bireylerin yaşam kalitesinin daha yüksek olduğuna inanılmaktadır (Cummins, 1976).
- Sosyal iyi olma durumu; kişinin ailesi, akrabaları, arkadaşları, komşuları ve ilişki içerisinde bulunduğu tüm çevresi kişilerin yaşam kalitesini etkilemektedir (Boylu ve Paçacıoğlu, 2016). Sosyolojik açıdan yaşam kalitesini inceleyen araştırmalarda,

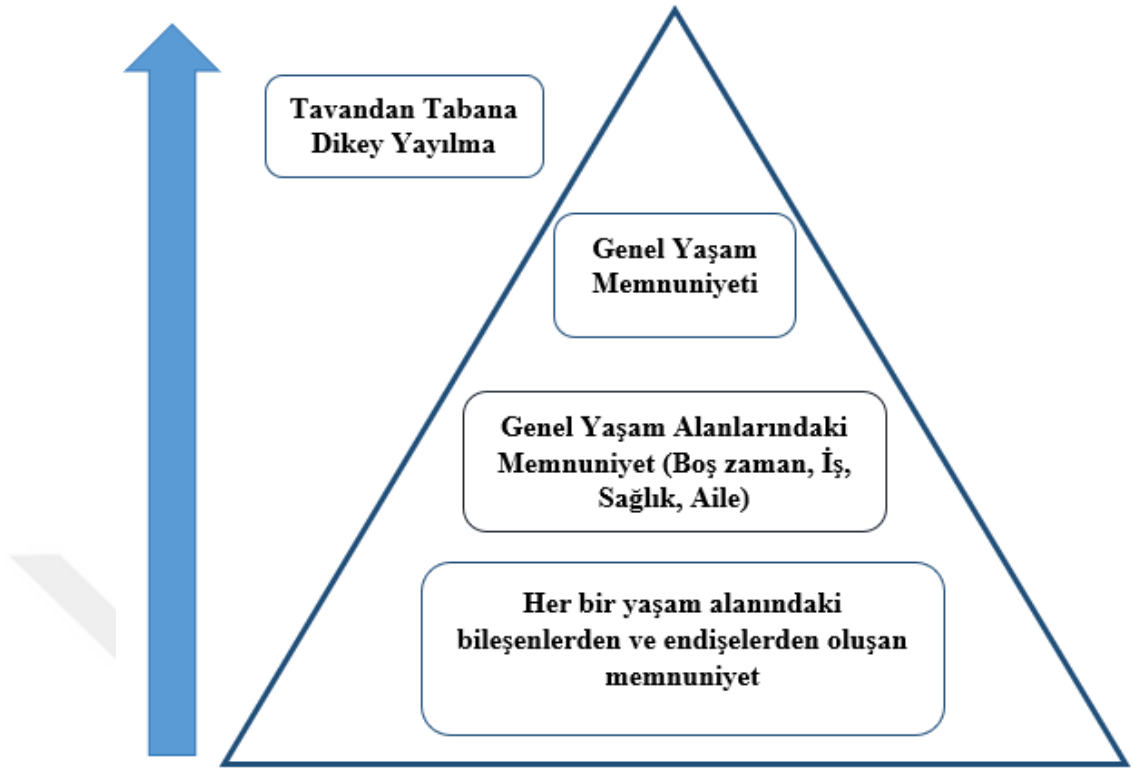
coğrafi ve mesleki hareketlilik, meslek dağılımı, sağlıklı beslenme, sağlık koşulları, eğitim seviyesi, toplumsal ve mesleki etkinliklere katılım, konut ve konut koşulları, kültürel ve gelişme olanakları gibi faktörler, yaşam kalitesinin sosyal göstergelerini oluşturur (Gülgün, 2014). Buradan anlaşılacağı üzere yaşam kalitesi, sosyal iyi olma durumu ile büyüyen bir kavramdır (Hollar, 2003).

1.3.2. Yaşam Kalitesini Açıklayan Model ve Kuramlar

Yaşam kalitesinin farklı disiplinlerde çalışılması yaşam kalitesi üzerindeki teorik birikimin artması ve zenginleşmesine katkı sunmuştur. Bu durum farklı bakış açılarıyla yaşam kalitesinin incelenmesine olanak sağlamıştır. Günümüzde yaşam kalitesi ile turizm arasındaki ilişkiyi anlamak için çeşitli teoriler ve kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramlar genellikle psikoloji ve sosyoloji disiplinlerinin temellerinde ortaya çıkmıştır. Bu bölümde, yaşam kalitesinin anlaşılmasına katkıda bulunan çeşitli kuram ve teoriler incelenmiştir.

1.3.2.1. Tabandan Tavana ve Tavandan Tabana Kuramı

Tabandan Tavana (Bottom-Up Spillover) ve Tavandan Tabana (Top Down Spillover) kuramları, bireylerin yaşam kalitesini anlamaya yönelik teoriler arasında öne çıkmaktadır (Gürbüz, 2022). Tabandan tavana yayılma teorisi, mutluluğun bir dizi küçük hazdan oluştuğunu, yani mutlu bir yaşamın sadece mutlu anların birikimi olduğunu belirtmektedir (Diener, 1984). Tabandan tavana kuramı, genel memnuniyetin yaşam kalitesini belirleyen temel faktörlerin, yaşamın farklı alt alanlarındaki memnuniyet faktörlerinden etkilendiğini varsayan hiyerarşik düzenle açıklanmaktadır (Sirgy ve Lee, 2006; Andrews ve Withey, 2012; Woo vd., 2015; Özyurt, 2018). Neal vd. (1999) tabandan tavana kuramına dayalı bir turist yaşam memnuniyeti ölçümü geliştirmişlerdir (Şekil 1).

Kaynak: Neal vd. (1999).

Şekil 1.1. Tabandan Tavana Kuramı

Tabandan tavana modeli, başlıca yaşam alanlarından (örneğin, boş zaman, iş, sağlık ve aile) duyulan memnuniyetin genel yaşam memnuniyetini belirlediğini göstermektedir. Bir yaşam alanındaki etki dikey olarak en üst alana (genel yaşam memnuniyeti) yayılır. Yani, kişinin boş zaman/seyahat deneyiminden duyduğu memnuniyet, sağlığından duyduğu memnuniyeti etkilemekte ve nihayetinde yaşam kalitesini etkilemektedir (Grzeskowiak, vd., 2003; Sirgy, vd., 2010).

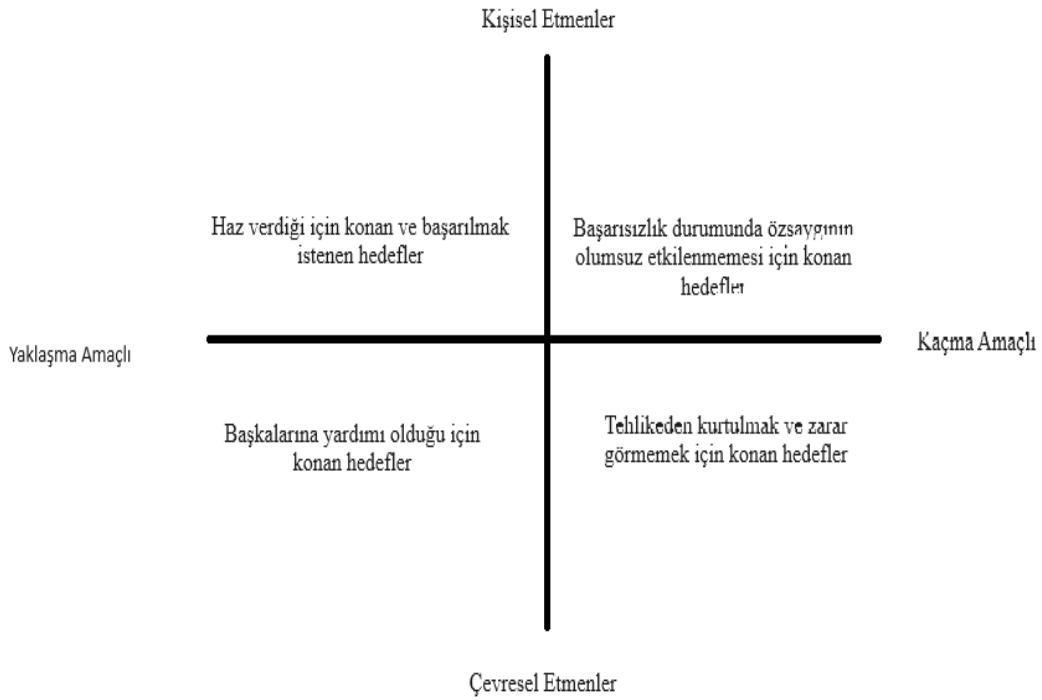
Tavandan tabana modeli, “bireyin genel yaşam memnuniyetinin iyi olması durumunda iş, sağlık, sosyal çevre gibi durumlara yansımaları olarak tanımlanabilir” (Gürbüz, 2022). Kuram, bireyin kişilik özellikleri ile ilişkili olarak hayata bakış açısının pozitif olması olumlu veya olumsuz durumlarda aldığı reaksiyonun mutluluk düzeyinde bir olumsuzluk oluşturmama durumu olarak açıklamaktadır. Bu pozitif etkinin ikincil yaşam alanlarına (iş, boş zaman) yansıtma durumu tabana yayılma hiyerarşisi olarak ifade edilmektedir. Bu durum bireylerin iş veya boş zamanlarında kendilerini iyi hissetmemesi durumunda genel yaşamındaki memnuniyeti buraya yansıtarak olumsuzlukları ortadan kaldırmak şeklinde

açıklanabilir. Sonuç olarak bu durumda bireyin alt yaşamındaki olumsuzluklar azalmaktadır (Sirgy, 2002).

1.3.2.2. Hedef Kuramı

Hedef Kuramı, yaşam kalitesi algısının oluşumunda belirlenen bir hedefe ulaşma sürecini ve bu hedefe varma durumunu göz önünde bulunduran bir yaklaşımı içermektedir. Bu hedef, bir ihtiyaçtan kaynaklanabilir veya sahip olunan değerlendirmeler ve uzun vadeli planlamalar sonucunda ortaya çıkabilir (Diener, 1984). Literatürde, bir hedefe ulaşmanın kısa vadede yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkileri olabileceği gibi, uzun vadede olumsuz etkileri de olabilir veya bazı durumlarda bireylerin hedef ve istekleri birbirleriyle çatışma durumu ortaya çıkabilir. Bu sebeple, her zaman tüm hedeflere ulaşmanın mümkün olmayabileceği vurgulanmaktadır. Bu hedefler zorluk ve koşullar göz önüne alındığında hedefe ulaşma neticesinde bile yaşam kalitesini olumsuz etkileme durumu olabileceği dikkate alınmalıdır (Diener, 1984).

Hedef belirleme süreci, dört farklı kategori üzerinden açıklanmıştır. Bu kategoriler, yaklaşma ve kaçma amaçlı yön belirten, kişisel ve çevresel amaçlı motivasyon kaynaklarını göstermek için belirlenen hedefleri içermektedir (Ford ve Nichols, 1992). Yaklaşma amaçlı hedefler, ya kişisel haz ve tatmin sağlamak ya da başkalarına fayda sağlamak amacıyla belirlenirken, kaçınma amaçlı hedefler ise kişisel özsaygının korunması, suçluluk hissinin azaltılması, sosyal zararın önlenmesi veya mevcut kaynakların korunması için belirlenmektedir. Ford ve Nichols (1992) gibi Ehrlich'de (2012) hedef belirlemenin dört unsurunu Şekil 2'deki gibi model haline getirilmiştir.

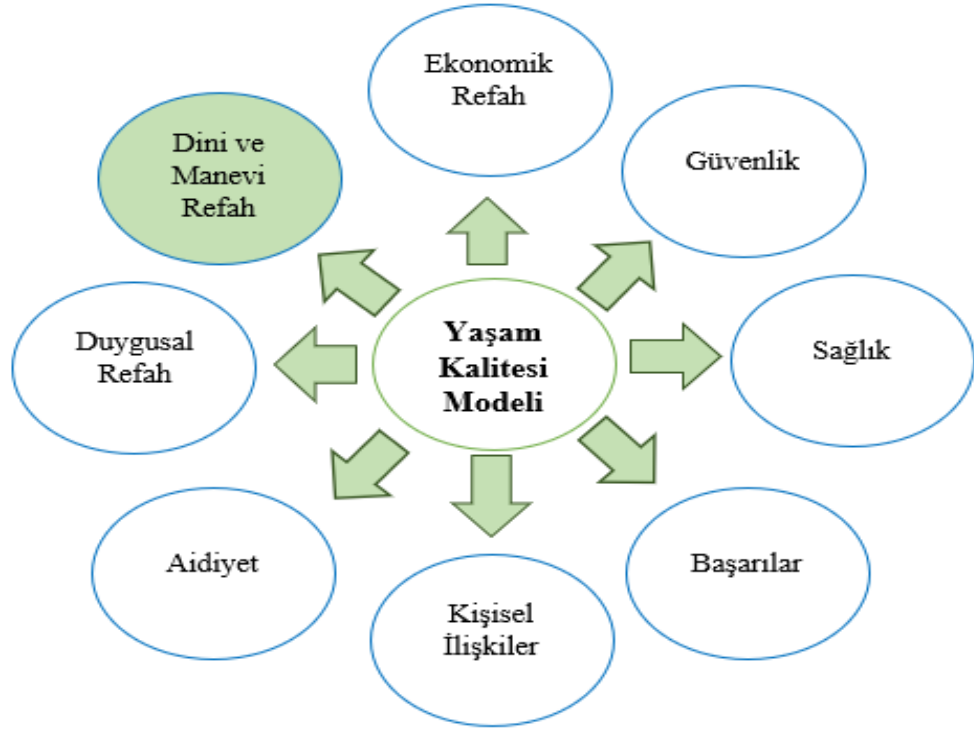
Kaynak: Ehrlich (2012)

Şekil 1.2. Hedef Belirlemenin Dört Unsuru

1.3.2.3. Cummins'in Yaşam Kalitesi Modeli

Cummins (1997)'in yaşam kalitesi modeline göre, yedi temel refah alanı bulunmaktadır. Bu alanlar “sağlık, başarılar, güvenlik, ekonomik refah, aidiyet, duygusal refah ve kişisel ilişkiler”dir. Objektif (nesnel) ve subjektif (öznel) ifadelerle dayanan bu teori, her nesnel yaşam kalitesi alanı, yaşam alanıyla ilgili üç objektif endeksin ölçümüne dayanarak bir toplam puan elde edilerek oluşturulmuştur. Nesnel alanlar, kültürel anlamdaki ilgili ölçümleri içermektedir. Öte yandan, her bir öznel yaşam kalitesi alanı, bireyin algılanan önemi ile ağırlıklandırılan bu alandaki memnuniyet puanlarına dayanarak oluşturulmuştur. Nesnel alanlar, kültürel anlamdaki ilgili ölçümleri içermektedir. Öte yandan, her bir öznel yaşam kalitesi alanı, bireyin algılanan önemi ile ağırlıklandırılan bu alandaki memnuniyet puanlarına dayanarak oluşturulmuştur. Öznel alanlar, bireylerin belirli bir alanın önem derecesine göre ağırlıklandırılmış memnuniyetini içermektedir.

Şekil’ 1. 3’de gösterilen Cummins (1997)’in yaşam kalitesi modelinde yedi temel refah alanının yanında araştırma yapılacak bölge nüfusunun çoğunluğunu dikkate alarak yaşam kalitesinin “manevi/dini” yönünün incelenmesi durumunda “dini ve manevi refah” boyutunun eklenmesinin faydalı olacağını belirtilmiştir.

Kaynak: Lau, Cummins ve Mcpherson (2005).

Şekil 1.3. Cummins'in Yaşam Kalitesi Modeli

1.3.2.4. Veenhoven'in Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli

Dörtlü yaşam kalitesi modelini açıklayan Veenhoven (2000), yaşamı “*yaşam şansları*” ve “*yaşam sonuçları*” ile ele almakta olup, “*içsel nitelikler ve dışsal nitelikler*” olarak iki bölüm şeklinde sınıflandırmıştır. Model, “şans ve sonuçlar” arasındaki ayrımı dikey bir eksenle, “dışsal ve içsel nitelikler” arasındaki farkları ise yatay bir eksenle ortaya koymaktadır. Dörtlü yaşam kalitesi modeli, bu ikiliklerle birlikte yaşamın dört temel niteliğini şu şekilde ifade etmektedir: “*çevrenin yaşanılabilirliği, yaşamın faydası, bireyin yaşam becerisi ve yaşamın değerini bilme*”. Kullanılan bu kavramlar bireylerin yaşam kalitelerinin iyileşmesi için birer ölçü olarak kabul edilmiş ve her bir kavram nitelikli olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1.1. Dörtlü Yaşam Kalitesi Modeli

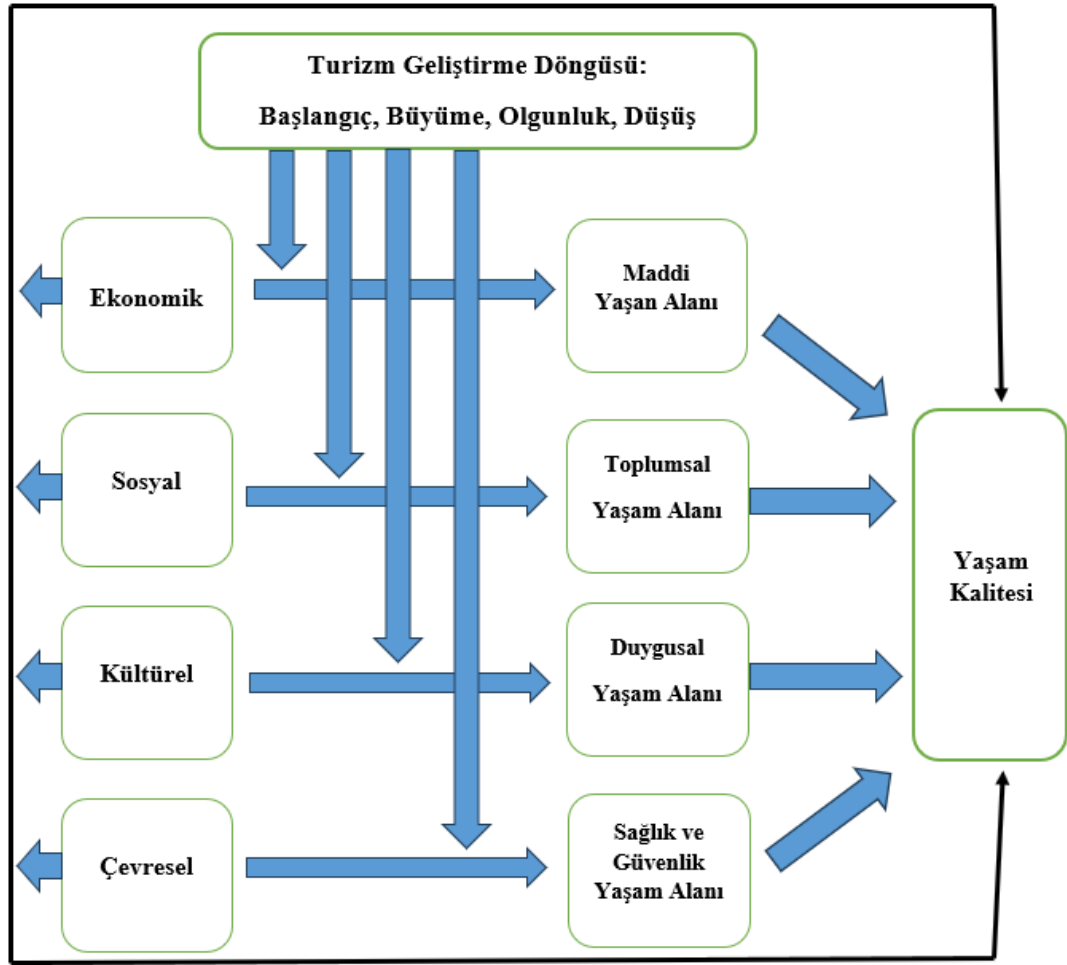
	Dışsal Nitelikler	İçsel Nitelikler
Yaşam Şansları	Çevrenin Yaşanılabilirliği	Bireyin Yaşam Becerisi
Yaşam Sonuçları	Yaşamın Faydası	Yaşamın Değerini Bilme

Kaynak: Veenhoven (2000).

Tablo 1.1’den anlaşılabacağı üzere Veenhoven (2000) oluşturduğu yaşam kalitesi modelinde yaşam şansının içsel ve dışsal niteliklerini, yaşanılan çevrenin yaşanılabilirliği ve kişinin yaşam becerisi olarak ifade etmiştir. Yaşam sonuçlarını ise, yaşamın yararları ve yaşamın değerini bilme şeklinde ifade etmektedir.

1.3.2.5. Kim’in Yaşam Kalitesi Modeli

Turizmin, gelişim aşamasına göre farklılık gösteren turizm destinasyonlarında yaşayanların yaşam kalitesini nasıl etkilediğini incelemek amacıyla Kim (2002) tarafından “*yaşam kalitesi modeli*” geliştirilmiştir. Geliştirilen Yaşam Kalitesi Model’inin yapısal çıktısı, genel yaşam memnuniyetinin yaşanılan destinasyondan duyulan memnuniyetin ne derece etkili olduğudur. Model dört ana hipotez üzerine kurulmuştur. İlk olarak, model, “*yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algılarının genel yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini*” vurgulamaktadır. İkinci olarak, model, “*yerel halkın maddi refah, duygusal refah, topluluk ile sağlık ve güvenlik refahı gibi yaşam alanlarının memnuniyeti üzerindeki turizmin (ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel) etkilerine yönelik olan algılarının etkileridir.*” Üçüncü olarak, model, “*yerel halkın yaşadığı destinasyonundan aldığı memnuniyeti genel olarak yerel halkın memnuniyetini etkilediğine*” yöneliktir. Modelin son hipotezi ise “*turizm etkisi algısı ile belirli yaşam alanlarının memnuniyeti arasındaki ilişki üzerinde turizm gelişim aşamalarının etkisini*” ortaya koymayı amaçlamaktadır. Model Şekil 1.4’te gösterilmektedir.

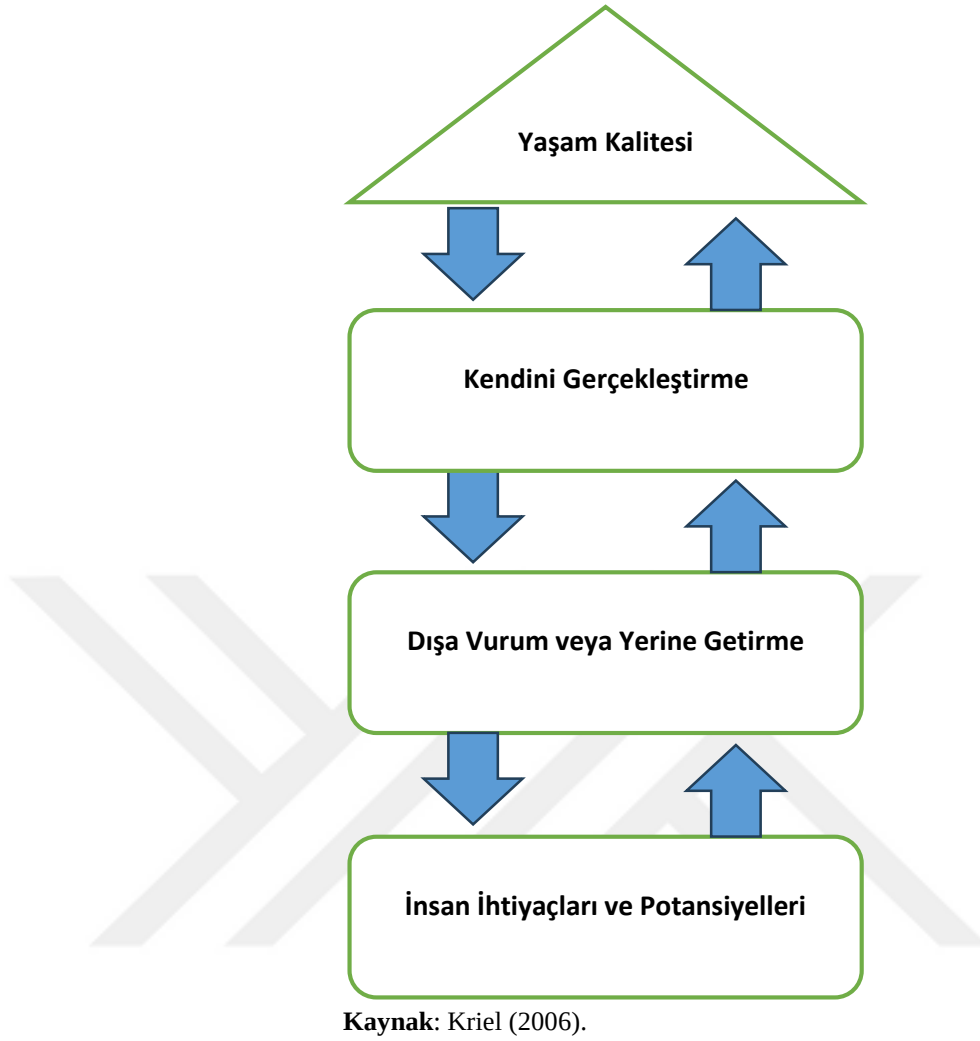

Kaynak: Kim, (2002).

Şekil 1.4. Kim'in Yaşam Kalitesi Modeli

1.3.2.6. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli

Kriel (2006) tarafından geliştirilen Yaşam Kalitesi Modeli'nin, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile tutarlı bir şekilde geliştirildiği görülmektedir. Nitekim Maslow oluşturduğu modelde en alt seviyeden yukarı doğru "güvenlik, ait olma, benlik saygısı ve kendini gerçekleştirme" şeklinde sıralanmaktadır. Kriel ise "insan ihtiyaçları ve potansiyelleri, dışa vurum veya yerine getirme, kendini gerçekleştirme ve yaşam kalitesi" şeklinde oluşturmuştur (Kriel, 2006). Bu modellerin bir diğer benzeştiği nokta her bir basamağı aşabilmek için bir önceki basamakta yer alan ihtiyacın karşılanmasıdır. Başka bir deyişle modelde ilerlemenin tek yönlü değil çift yönlü olduğu ve bir önceki şartın yerine getirilmesiyle tamamlanacağı tatmin ve yaşam kalitesinin buna bağlı artacağı belirtilmiştir.

Kaynak: Kriel (2006).

Şekil 1.5. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli

1.3.3. Turizm Çalışmalarında Yaşam Kalitesi

Literatür taraması sonucunda yaşam kalitesi kavramının sağlık, mimarlık, mühendislik alanlarında daha önceden çalışıldığı tespit edilmiştir (Carter, 2024; Wesz vd. 2023; Coşgun, 2022). Ancak son yıllarda uluslararası alanda artan turist sayısı, turistlerin ve yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması için son derece önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda turizm alanında 'ki araştırmacılar, konuya eğilim göstermiş ve turizmde yaşam kalitesini konu alan çalışmalar sıklıkla yapılmaya başlanmıştır.

Turizm gelişiminin etkileri, yerel halkın yaşamına çok yönlü bir şekilde yansır ve bu perspektif, öncelikle ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda incelenir (Andereck ve Nyaupane, 2011). Geleneksel olarak bu etkiler, ekonomik kalkınma, sosyal değişim ve

çevresel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmiştir (Jurowski vd., 2006). Ancak her geçen gün, turizm gelişimi yerel toplulukların yaşam kalitesini artırmak için bir fırsat olarak görülmektedir (McCool ve Martin, 1994). Turizm politika ve planlamalarında etkin hale gelen temel bir bakış açısı, kaynakları koruma, turizmin olumsuz etkilerini en aza indirme, olumlu etkilerini destekleme ve böylece yerel halkın yaşam kalitesini artırma ile bölgeye gelen turistlere kaliteli bir seyahat deneyimi sunma amacını gütmektedir (Uysal vd., 2012).

Turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini değerlendiren Kim (2002), turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir algı yarattığını belirtirken, çevresel etkilerinin ise yaşam kalitesi üzerinde olumsuz bir algı oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu çalışma, turizmin yaşam kalitesi üzerindeki çok boyutlu etkilerini anlamada önemli bir temel sağlamaktadır. Benzer şekilde, Alagöz vd. (2023), yaşam kalitesinin turizm gelişimi ve desteğinde aracılık rolü oynadığını araştırmış ve yaşam kalitesinin yerel halkın turizm gelişimine destek tutumları üzerindeki aracılık rolünü ortaya koymuştur. Ayrıca, Wang vd. (2022) tarafından yapılan bir çalışmada, yerel halkın yaşam kalitesine ilişkin algılarının turizme yönelik desteklerinin güçlü bir göstergesi olduğu belirtilmiştir. Bu araştırma, yaşam kalitesinin turizm desteği üzerindeki etkilerini ele alarak sürdürülebilir turizme katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmek için yapılan bir diğer çalışmada Puczko ve Smith (2011) geliştirdikleri modele göre turizm yaşam kalitesini arttırmaktır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yerel halkın ekonomik getirisi olan sorularda yaşam standartları ve refah seviyelerini düşündükleri, ancak ekonomik değeri olmayan sorulardan veya konulardan bahsedildiğinde yaşam kalitesini düşündükleri sonucuna varılmıştır. Kim vd. (2013) çalışmalarında yerel halkın turizm (maddi, çevresel ve kültürel) algıları ile yerel halkın yaşadıkları yerlerden (toplum refahı, maddi refah ve duygusal refah) duydukları memnuniyet ile ilişkili bir model ölçmüşlerdir. Çalışma sonucunda yerel halkın refah alanlarını üzerinde önemli ölçüde memnun oldukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Mardin ilinde yapılan turizmin olumlu etkilerinin (ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel) yaşam kalitesi üzerine olan etkisini ölçen çalışmada (Özer ve Ataman, 2020) turizmin ekonomik ve sosyo kültürel etkilerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri olumluyken, çevresel etkileri üzerinde olumsuz bir sonuca varıldığı görülmektedir.

Yaşam kalitesine yönelik yapılan literatür taramasında, çalışmaların genel olarak yaşam kalitesi ile sağlık, sosyal ilişkiler, ekonomik ve çevresel refah, topluluğa bağlılık, turizm algısı ve turizm gelişimi gibi kavramlar arasındaki ilişkiler ele alınmıştır (Kim, 2002; Rahman vd. 2005; Enea ve Tănăsou, 2009; Renda vd., 2011). Genel bir perspektifle değerlendirildiğinde, çalışmaların örneklemini oluşturan yerel halka odaklanan yaşam kalitesi çalışmaları üç ana kategori altında sınıflandırılabilir (Uysal vd., 2016). Bunlar; turizm ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, yerel halkın demografik özelliklerine göre gruplandırılarak yapılan çalışmalar, son olarak yerel halkın yaşam kalitesi algılarını gelişim aşamaları üzerinden inceleyen araştırmalardır (Andereck ve Nyaupane, 2011; Yu vd., 2011).

1.4. YEREL HALK VE TURİZM ALGISI

Yerel halk kavramı, literatürde sosyal bilimler alanıyla ilgili birçok bilim dalında (sosyoloji, psikoloji, antropoloji vd.) ele alınan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, herhangi bir destinasyonda hayatını ikame eden ve ortak bir paydada buluşan bireylerden oluşan topluluk şeklinde tanımlanmaktadır (Ekici, 2000). Bir destinasyonda veya bölgede turizmin gelişmesi için, yerel halkın desteği son derece önemli bir faktördür. Destinasyonun turizme açılması ve gelişmesi yerel halkın turizm algısının derecesine göre doğru orantı göstermektedir. Turistik destinasyonda veya turizme açılması planlanan destinasyonda yerel halkın turizme olan bakış açısı, bölgenin sahip olduğu tüm kaynakların (tarihi, doğal, kültürel) kullanılması ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim yerel halkın desteği alınmadan turizmin geliştirilmesi pek mümkün olmamaktadır (Yoon vd., 2001). Çünkü, ziyaretçilerin destinasyonlarda etkileşime geçtikleri yerel halk turizmi doğrudan etkilemektedir.

Yerel halkın turizm etkilerini algılaması, çeşitli faktörlere bağlıdır. Bu faktörlere bağlı olarak yerel halkın turizm algısı gelişmektedir (Buzlukçu, 2020). Konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda turizm algısını etkileyen, yaş, eğitim seviyesi, doğum yeri, cinsiyet, yere bağlılık düzeyi, etnik köken, ikamet süresi, yaşam tarzları, inanç gibi faktörler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca turistlerin yerel halk ile olan iletişimi, yerel halkın ekonomik bağımlılığı, turizmdeki karar alma süreçlerine katılımları turizm algıları üzerinde etkili olan diğer değişkenler olarak bilinmektedir (Cordero, 2007). Öte yandan turizm destinasyonuna mesafenin de turizm algısı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Turizm destinasyonlarında veya bu destinasyonların

yakınında ikamet eden yerel halkın daha uzakta yaşayan bireylerden turizmi daha olumsuz algıladıkları tespit edilmiştir. (Jurowski ve Gursoy, 2004; Weimar ve Rocha, 2019).

Yukarıda anlatıldığı üzere yerel halkın turizm algısını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Andriotis ve Vaughan (2003) tarafından bu faktörler sistematik şekilde tek değişkenli ve çok değişkenli olarak ele alınmıştır. Tek değişkenli faktörler, yerel halkın makro düzeyde etkilendiği değişkenler olarak tanımlanabilir (Faulkner ve Tideswell, 1997). Çok değişkenli faktörler ise, birbiri üzerine etkisi olan iki faktörün algıyı etkilemesi şeklinde tanımlanmıştır.

Görüldüğü gibi, yerel halkın turizme karşı algısını etkileyen davranışlar oldukça fazladır. Çalışmanın teorik temelini güçlendirmek ve yerel halkın turizme yönelik olumlu veya olumsuz tutumlarını anlamak amacıyla, ilgili literatürde yerel halk-turizm etkileşimi konusunda öne çıkan teoriler ve modeller aşağıda ele alınmıştır.

1.4.1. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Desteğini Açıklayan Yaklaşımlar

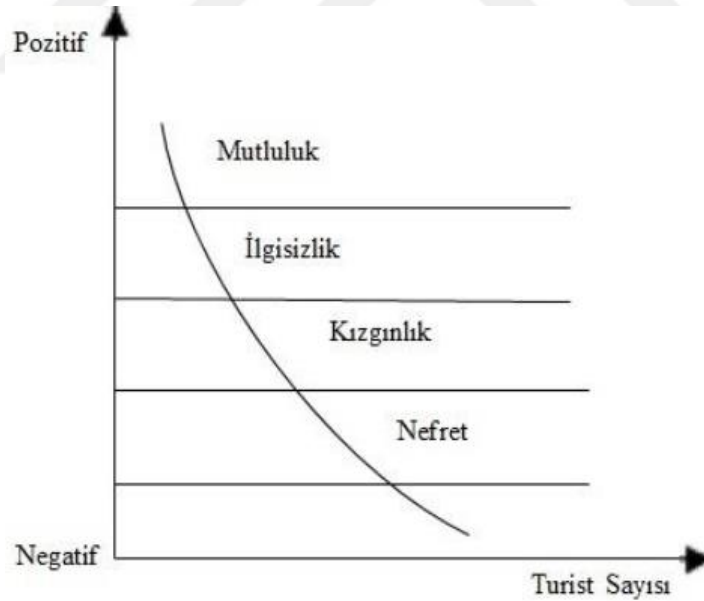
Yerel halkın turizme yönelik algı ve desteğini açıklamaya yönelik birçok model ve teori bulunmaktadır. Bu teorik yaklaşımlar, yerel halkın turizm gelişimi algısını etkileyen faktörleri ve nedenlerini ele almaktadır. Turizmin etkilerini ve yerel halk tarafından nasıl algılandığını açıklamak amacıyla geliştirilen modeller arasında öne çıkanlar; Doxey'in İrridex (Rahatsızlık/Tolerans İndeksi) Modeli (Doxey, 1975), Butler'ın TALC (Destinasyon Yaşam Döngüsü Modeli) (Butler, 2006), Sosyal Değişim (Mübadele) Teorisi (Blau, 1964), Büyüyen Örgüt (Growth Machine) Teorisi (Easterling, 2004) ve Topluluğa Bağlılık (Community Attachment) Modeli (Buttel vd.,1979) bulunmaktadır. Bu sosyoloji temelli teoriler çalışma kapsamında detaylı şekilde incelenmiştir.

1.4.1.1. Doxey İrridex Modeli (Tolerans/Rahatsızlık İndeksi)

Turizm destinasyonlarının gelişim aşamasında başarı ve sürdürülebilirlik için paydaşların desteği kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda destinasyonun yapı taşlarını oluşturan yerel halkın desteği önemli bir sac ayağı olarak görülmektedir. Doxey (1975)' in İrridex Modeli turist yerel halk arasındaki etkileşimi inceleyen ilk çalışma olması nedeniyle literatürde oldukça önemli bir yer edinmiştir. Bu modele göre yerel halkın turizm algısı dört aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar; mutluluk (euphoria), ilgisizlik (apathy), kızgınlık

(annoyance) ve nefret (antagonism)’ten oluşmaktadır (Stockton, 2011). Bu aşamalardan ilki olan mutluluk, turizm destinasyonunda gelişimin başlangıç düzeyinde olduğu yerel halkın turizm gelirlerinden azami düzeyde faydalandığı, yerel işletmelerin tercih edildiği ilk dönemdir. İkinci aşama olan ilgisizlik aşaması, turist sayısında artışların olması, küresel yatırımcıların bölgeye gelmesi, yerel halkın turizmden elde ettiği gelirlerin azaldığı aşamadır. Üçüncü aşama olan kızgınlık aşaması, destinasyonun taşıma kapasitesinin dolduğu aşamadır. Bu dönem destinasyona olan talebin artmasıyla yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamada sıkıntı çektiği dönemdir. Son aşama olan düşmanlık aşaması, destinasyonda oluşan tüm olumsuzlukların (fiyat artışı, doğa tahribatı, suç oranının artması) turizme ve turiste bağlanmasıdır.

Yerel halkın algılarını belirlemek amacıyla geliştirilen Doxey’in İrredex Modeli (Tolerans/Rahatsızlık İndeksi)’nin temel felsefesi, turizm gelişiminin sebep olduğu olumsuz etkilerin yerel halk tarafından kızgınlığa, nefrete dönüşebileceğidir (Beeton, 2006). Bu model sayesinde gelişim aşamasında olan turizm destinasyonlarında yerel halkın turistlere ve turizme karşı nasıl bir değişim içerisine girdiğini göstermektedir (Cordero, 2008).

Kaynak: Babu ve Munjal (2015).

Şekil 1.6. Doxey İrredex Model (Tolerans Rahatsızlık İndeksi)

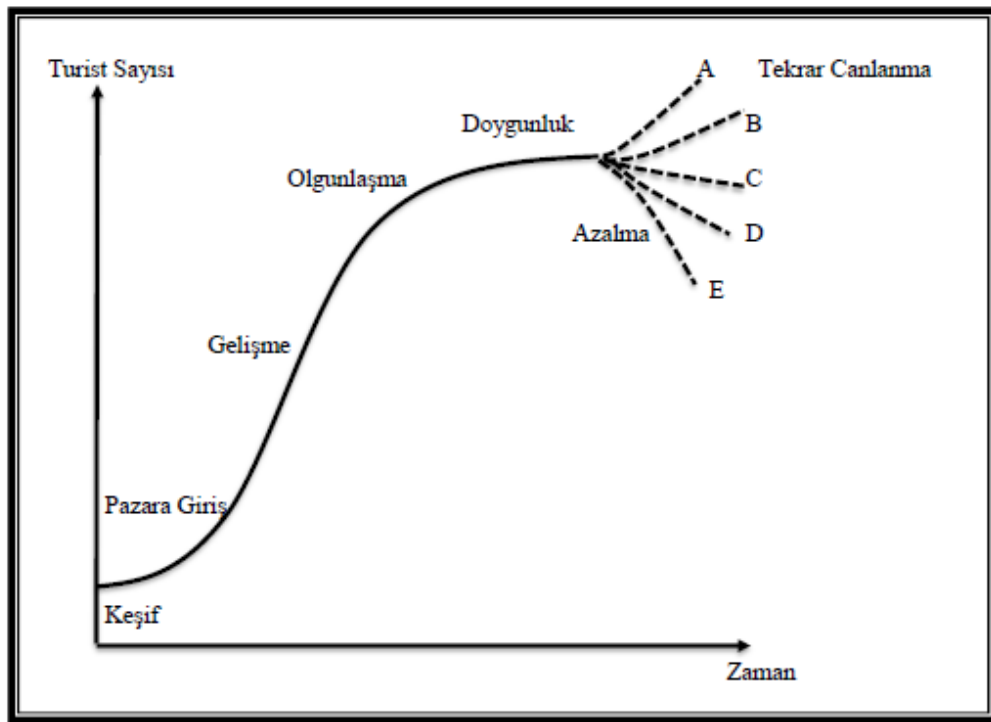
1.4.1.2. Butler'in Destinasyon Yaşam Döngüsü (Turizm Yaşam Döngüsü) Modeli

Turizm destinasyonlarının dinamik bir karaktere sahip olduğu ve sürekli değişim gösterdiğini belirten Butler (2006), bir destinasyonda turizmin gelişimi ile yerel halkın bu değişime karşı tutumunu açıklayan bir model geliştirmiştir. Turizm destinasyonun zaman içerisinde geçirdiği değişimleri tanımlamak için Butler'in (1980) DYD (Destinasyon Yaşam Döngüsü) modeli, turizm literatüründe en yaygın kullanılan modeldir (Filiz ve Yılmaz, 2017). Bu modele göre, bir destinasyonun gelişim ve değişimi o bölgeyi ziyaret eden turist sayısını göz önüne alarak belirli aşamaların var olduğunu savunmuştur. Butler (1980) bu aşamaları, keşif (exploration), pazara giriş (involvement), pazarın gelişmesi (development), pazarın olgunlaşması (consolidation), pazarda doygunluk (stagnation), azalma (decline) ve yeniden canlanma (rejuvenation) olarak açıklamaktadır.

Destinasyon yaşam döngüsünün ilk aşaması olan “keşif” döneminde destinasyon turizm faaliyetleri bağlamında bilinmemektedir. Bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini tanıma amacıyla bireysel yapılan ziyaretleri kapsamaktadır. Bu aşamada destinasyonda turizm tesisleri bulunmamaktadır. Turistlerin bu aşamada destinasyona ekonomik anlamda katkısı oldukça azdır. Bir sonraki aşama olan “pazara giriş” aşamasında turistlerin sayısı artmaktadır (Butler, 1980). Yerel halk turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendi imkanlarıyla tesisler sunmakta, tanıtım ve reklam faaliyetlerinde bulunmaktadır. Turistlerin bu aşamada yerel halk ile etkileşimi yüksektir. Yaşam döngüsünün üçüncü aşaması olan “gelişme” aşamasında, turist sayısının artışında önemli bir ilerleme meydana gelmiş, bu sayede hem yerel halk ekonomik anlamda gelişim içerisine girmiş hemde tesisleşme bakımından yatırımlar artmaya başlamıştır (Güney ve Somuncu, 2018).

Bir diğer aşama olan “olgunlaşma” aşamasında, turist sayısındaki artış hızı stabil hale gelir. Destinasyonun temel ekonomik faaliyetleri arasında turizm yerini almıştır. Turizm sektörünün fayda sağlama süresinde artış planlanmaktadır. Yeni pazar arayışları içerisine girilir reklam ve tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilir. “Doygunluk” aşamasında turist sayısı taşıma kapasitesinin ve yerel halkın üzerine çıkmıştır. Kapasitenin aşılmasıyla birlikte destinasyonda sorunlar (çevresel, ekonomik ve sosyal) ortaya çıkmaya başlamıştır (Büyükkuru, 2019). Bu durum ile “azalma” aşamasına geçilir. Turist sayısında azalmalar meydana gelir, turizmden alınan pazar payında düşüşler olur. Yeni destinasyonlarla rekabet edilemez hale gelinir. Turizm işletmelerinde fiyatlar düşüş gösterir veya işletmelerin çoğu

kapanmak zorunda kalır. Bu aşamadan sonra modelde, iyi bir planlama ile destinasyonun son evresi olan “tekrar canlanma” aşamasının faaliyete geçirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak bu aşamada yapılması gerekenler destinasyona yeni çekicilikler kazandırmak veya var olan yeni kaynakların ön plana çıkarmaktır. Bu model kısaca yerel halkın turizm gelişimine verdiği desteğin, turizmin verdiği faydaların turizmden kaynaklı maliyetleri aşmadığı sürece sürdürülebilir olduğunu anlatmaktadır. Model günümüzde yerel halkın turizme olan desteği, turizm gelişimi ile yerel halk etkileşimi üzerine olan çalışmaların çoğunda kullanılmaktadır (Bildin, 2019).

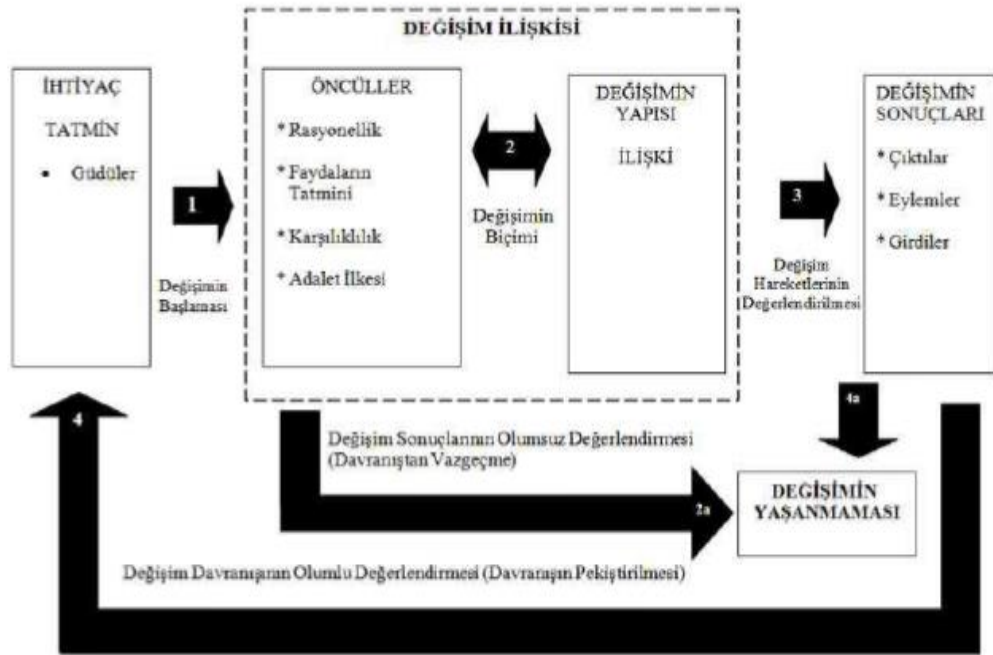
Kaynak: Butler (2006).

Şekil 1.7. Destinasyon Yaşam Döngüsü

1.4.1.3. Sosyal Değişim (Mübadele) Teorisi

Toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarında gerçekleşen değişimleri tanımlayan bir kavram olan sosyal değişim, birçok sektör tarafından hızlandırılmaktadır. Kùltürler arası etkileşimin önemli bir örneği olan turizm sektörü, turistik bölgelerdeki ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileriyle sosyal değişimin belirgin bir parçasıdır (Çakmakçı ve Öztürk, 2019).

Sosyal değişim teorisi (social exchange theory), ilk olarak Blau (1964) tarafından bireylerin içsel davranışlarının açıklanması amacıyla kullanılan bir kavramdır. Turizm literatüründe, yerel halkın ve turizm paydaşlarının turizmin gelişmesine katkı sağlamasıyla ilgili olarak en yaygın kullanılan teorilerden biri (Gursoy vd., 2002; McGehee ve Andereck, 2004; Wang ve Pfister, 2008; Vargas-Sanchez vd., 2011; Sharpley, 2014; Nunkoo ve So, 2015; Olya ve Gavilyan, 2017) olarak öne çıkmaktadır. Sosyolojik temelli olan bu teorinin temel varsayımı, bireylerin etkileşim içerisinde bulunduğu durumda elde ettikleri fayda ve maliyetlerin değerlendirilmesidir (Ap, 1992). Turizm perspektifinden açıklandığında teori, yerel halkın, turizmden etkilendiği (olumlu, olumsuz) kazanımların değerlendirilmesidir. Teoriye göre yerel halkın algıladıkları faydanın maliyetlerin üzerinde olması durumunda turizmin destekleneceği öngörülmektedir (Carmichael, 2006). Sosyal değişim teorisi, genel anlamda yerel halk ile ziyaretçiler arasında meydana gelen davranış ve değişimlere odaklanarak ortaya çıkan bir teoridir. Sosyal değişim teorisi için model oluşturan Ap (1992), değişim sürecinin dört temel aşaması olduğunu belirtmiştir. Bu modele Şekil 1. 8’de yer verilmiştir.

Kaynak: Ap, (1992).

Şekil 1.8. Sosyal Değişim Teorisi Modeli

Şekil 1.8’de görülen aşamalar birbiriyle bağlantılı bir şekilde ilerlemekte ve her aşama bir sonraki aşamayı etkilemekte ve destek ile değişim sürecinin bağlantısı devam etmektedir.

Yerel halk, turistlerle etkileşimleri veya yaşadıkları bölgede turizmin getirdiği değişimler olumlu bir şekilde etkilediğinde, turizm kaynaklı etkileşimleri olumlu bir şekilde algılayacak ve turizmin gelişimini destekleyecektir. Ancak, yerel halkın turizme karşı tutumlarını etkileyen faktörlerin oldukça çeşitli olması nedeniyle, bu modelin yerel halk-turizm ilişkisini her zaman tam olarak açıklamada yetersiz kalabileceği düşünülmektedir (Avcıkurt, 2015; Sharpley, 2014). Nitekim Chhabra ve Gursoy (2007), sosyal değişim teorisinin yerel halkın algıladığı desteği açıklamakta yetersiz olduğunu eleştirmekte ve hem bireysel hemde toplumsal düzeyde bütüncül bir yaklaşım anlayışıyla yenilikçi bir teorik yaklaşıma ihtiyaç olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca sosyal değişim teorisi, bireysel faydaların dışında, sosyo-demografik değişkenleri, turizme bağımlılığı, toplumsal bağlılığı, yaşam kalitesini, turizm gelişim düzeyini, yerel halkın algılarını, turizme yönelik tutumlarını ve turizm gelişimine destek düzeylerini etkilemektedir. Sosyal değişim teorisi, bu değişkenlerin yerel halkın algılarını neden ve nasıl etkilediğini tam olarak açıklayamamaktadır (Chan, 2020).

1.4.1.4. Büyüyen Örgüt (Growth Machine) Teorisi

Büyüyen örgüt teorisi, ekonomik kazanımlar üzerine odaklanmış paydaşların, bireysel maddi kazanımlarını en üst düzeye çıkarmak için büyümeyi destekleme çabasıdır (Easterling, 2004). Bu teori, toplumda yaşayan bireyler arasında gelişim süreci ile aşamalarında davranışsal olarak farklılıkların belirlenmesini amaçlamaktadır. Teori, turizm gelişimini bireysel yerleşimlerden ziyade güçlü çıkar grupları tarafından kontrol edilen bir süreç olarak açıklamaktadır (Harrill, 2004).

Gelişim ve değişim turizm sektörünün sürdürülebilirliğinde olmazsa olmaz denilen faktörlerin başında gelmektedir. Turizm sektöründen ekonomik fayda sağlayan yerel halk ve sektör temsilcileri bu değişim ve gelişme sürecine destek vererek turistlere olan bakış açısını pozitif bir yöne evirerek büyüyen örgüt teorisine destek vermiş olacaklardır. Ayrıca, yalnızca kazanmaya çalışan paydaşların ve turizm politikası üreticilerinin sürdürülebilir turizm gelişimi için yerel halk ile bir ortak fikirde olma, beraber proje ve gelişim aşamalarını tartışma

zemini oluşturulması gerekmektedir (Easterling, 2004). Yerel halkın göz ardı edileceği herhangi bir gelişim ve değişim politikasının yeterli başarıya ulaşacağı düşünülmemelidir.

1.4.1.5. Topluluğa Bağlılık Modeli

Topluluğa bağlılık modeli (community attachment theory), turizmin destinasyona ve yerel halka etkilerini, yerel halkın turizm algısı arasındaki ilişkileri inceleyen bir model olarak tasarlanmıştır (Doh, 2006). Topluluğa bağlılık teorisini McCool ve Martin (1994), sosyal katılımın, topluluk yaşamına entegrasyonun derecesi ve deseni ile topluluğa yönelik duygu veya duygulanımı şeklinde tanımlamışlardır. Başka bir tanımda Buttel vd. (1979) kavramı dayanışma duygusunun düşünsel, tutumsal veya toplumsal ağlara katılım oranları şeklinde tanımlamışlardır. Genel olarak topluluğa bağlılık teorisini tanımlamak gerekirse, bir destinasyonda yaşayan bireylerin diğer bireylerle olan ilişkilerini incelemektir. Yapılan literatür taramasında topluluğa bağlılık teorisi, farklı faktörlerle ele alınmıştır. Um ve Crompton (1987) yerel halkın bağlılık düzeylerinin ikamet süresi, doğum yeri ve etnik miras olarak ölçülmesini önermiştir. Bir diğer çalışmada McCool ve Martin (1994) turizm tutumları, ikamet süresi, turizmin gelişmişlik düzeyi ve topluma bağlılık duyguları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Williams vd. (1995) topluma bağlılığı ikamet süresi, yaş ve gelir değişkenleriyle ölçmüşlerdir.

Genel olarak topluluğa bağlılık teorisi ölçümlemesinde yerelde yaşama süresi, yerel halkın demografik özellikleri, destinasyonun gelişmişlik düzeyi ve yerel halkın ekonomik durumunun bağlanma teorisi üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Gürsoy vd., 2009). Aynı zamanda topluluğa güçlü şekilde bağlı olan bireylerin turizmin desteklenmesine olumlu bakacağı düşünülmektedir (Park vd., 2017).

Topluluğa bağlılık teorisinin, turizm gelişimini dolaylı olarak etkilemesi en güçlü faktör olarak bilinmektedir. Yerel halkın topluluğuna bağlı olması, yüksek çevre bilinci, sosyal sorumluluk projelerinde aktif rol alması, toplumsal sorunlara aktif katılımını göstermektedir (Erul ve Woosnam, 2016). Topluluğa duyulan bağlılık ve yerel halkın turizme yönelik tutumları arasında güçlü bir olumlu ilişki tespit edilmiştir. Araştırmacılar, topluluğa yoğun bağlılık gösteren bireylerin turizm gelişimine karşı son derece olumlu bir tutum sergilediklerini iddia etmişlerdir. Ancak bu durumun aksine turizm gelişiminin artmasıyla, destinasyona gelen turist sayısının artması, yerel ve kültürel değerlerin korunamaması yerel

halka karşı olumsuz düşünce ve tavırların oluşmasına neden olacak ve yerel halkın toplumsal bağlılık düzeyinde azalma yaratabilecektir (Harrill, 2004). Genel olarak topluluk bağlarının yüksek olmasının turizm gelişimini olumlu etkilediği kabul edilmektedir (Park vd., 2017).

1.4.2. Yerel Halkın Turizmin Gelişimine ve Algısına Yönelik Literatür Taraması

Turizm gelişimine ilişkin yerel halkın tutumlarını inceleyen çeşitli akademik çalışmalar, genellikle yerel halkın algılarını şekillendiren çeşitli etkenlerin varlığına ve yerel halkın turizm gelişimi ile turistlere yönelik çeşitli görüşlere sahip olduklarına dikkat çekmektedir (Mason ve Cheyne, 2000). Bu bağlamda, yerel halk ve turizm algısı üzerine birçok bilimsel çalışma yürütülmüş ve konuyla ilgili çeşitli teoriler ve modeller geliştirilmiştir. Literatür taraması sonucunda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin turizm gelişimi ve yerel halk ilişkisini inceleyen çalışmaların arttığı görülmektedir. Bu çalışmalarda turizm gelişmesine yönelik algıyı etkileyen birçok faktör olduğu saptanmıştır. Yerel halkın turistlerle olan etkileşimi, turizm sektörünün toplumdaki yeri ve önemi, yerel halkın turizm sektörüne olan bağımlılıkları genel faktörler olarak sıralanabilir. Ayrıca daha özel faktörlerin çalışmalara konu olduğu görülmektedir (Eusébio vd., 2018). Bu faktörler; yerelde yaşama süresi, turizm yoğunluğunun kapsamı, ekonomik bağımlılık, kültürel değerler ve turizm destinasyonuna olan mesafe olarak sıralanmaktadır (Erkuş, 2021). Turizm planlamasında olduğu kadar, turizmde karar alma ve projelerdeki çalışmalarda da yerel halkın katılımı ve toplumsal katılım vurgusu genellikle kabul görmesine rağmen, çoğu zaman yerel halk bu süreçlere dahil edilmemektedir (Teye, Sönmez ve Sarıkaya, 2002; Yayla, 2021). Bu bağlamda, bir bölgede turizmin gelişimi, yerel halk üzerindeki etkilerin algılanma sürecine göre değişkenlik göstermektedir.

Turizmin gelişim sürecinde, turizm bölgesinde yaşayan bireylerin turizm etkilerini algılamaları gerekmektedir. Bu etkilerin algılanmasının ardından, turizmin yerel halk üzerindeki etkileri günlük yaşamda hissedilmeye başlanacaktır. Bu etkilerin bir kısmı yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkilerken, diğer bir kısmı ise olumsuz etkiler yaratabilecektir (Kim, 2002; Özdamar, 2019; Erkuş, 2021). Ancak turizmin ekonomik faydalarının maliyetlerden daha yüksek olduğunu algılayan yerel halk, turizm gelişimini destekleyecektir (Jurowski, Uysal ve Williams, 1997). Yapılan çalışmalar (Çavuş ve Zere, 2019; Jurowski, Uysal ve Williams, 1997; Snaith ve Haley, 1995) yerel halkın turizmden

algıladıkları fayda ve maliyetler ile turizme destek düzeyleri arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuş ve bu önermeyi desteklemiştir.

Benzer şekilde yerel halk ve turizm algısını inceleyen çalışmalara bakıldığında, Lawson vd., (1998), Yeni Zelanda'da farklı seviyelerdeki turistik destinasyonlarda turizmin sosyal etkilerini araştırmıştır. Çalışmalarında, turizmin altyapı ve üstyapıya sahip şehirlerde yerel halk tarafından olumlu algılandığını, ancak daha küçük destinasyonlarda ekonomik ve istihdam etkisi dışında turizm gelişimine desteğin kısıtlı olduğunu tespit etmişlerdir. Ryan vd. (1998) Yeni Zelanda ve İngiltere'de yapmış oldukları iki ayrı çalışmayı kırsal bölgelere uygulamışlardır. Yapmış oldukları bu çalışmalarda, turizmin olgunlaşma evresinde yerel halkın desteğinin yüksek seviyede olduğu, düşüş döneminde ise gelişim desteğinin azaldığı sonucuna varmışlardır. Bu durum Doxey'in İrridex teorisini desteklemektedir. ABD'de Yoon vd. (1999) tarafından yapılan çalışmada yerel halkın turizm algısı, turizmin gelişim düzeyi ve yerel halkın elde ettiği ekonomik kazanımlarla bağlantılı olduğunu belirtmişlerdir. Çalışma üç farklı bölgede yapılmıştır, turizm gelişimi yüksek olan destinasyonlarda yaşayan yerel halkın turizm gelişimini destekleme algılarının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Yapılan çalışmalarda görüldüğü gibi yerel halkın turizm algı düzeylerinin yerel halkın ekonomik olarak etki derecelerine göre yükseldiği tespit edilmiştir. Bu durumun Yaşam Döngüsü Eğrisi ve İrridex Modeli ile uyumlu olduğu söylenebilir.

Yerel halkın turizm algısını ölçen çalışmalar çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etki boyutlarına yönelik olumlu ve olumsuz tutumlar üzerinde durmaktadır. Chen ve Chen (2010) turizm desteğinin olumlu etkilerden olumlu yönde etkilendiğini tespit etmiştir. Erkılıç (2019) yapmış olduğu çalışmada turizmin pozitif etkilerinin turizm gelişimine olan desteği arttırdığı sonucuna ulaşarak önceki çalışmaya paralel bir sonuç elde etmiştir. Benzer şekilde Prayag vd. (2013) yaptıkları çalışmada yerel halkın Londra Olimpiyat Oyunlarına yönelik tutumlarını ölçmüşlerdir. Araştırmada algılanan olumlu-olumsuz ekonomik ve sosyo-kültürel tutumun genel tutumu etkilediğini tespit etmişlerdir. Ayrıca Rasoolimanesh vd. (2015) turizmin olumlu algılarının turizm gelişim desteğine olumlu, olumsuz algıların ise olumsuz bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bir diğer çalışmada olumlu etkilerin yerel halkın (turizm desteği gibi) katılımı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Martín, Sánchez ve Herrero, 2018). Eusébio vd. (2018) olumlu etki algısının insanların turizm gelişimine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini bulmuştur. Bölge sakinlerinin olumsuz etki algısı, turizmin geliştirilmesine yönelik tutumları olumsuz yönde etkilemiştir.

Yapılan literatür taramasında genel olarak yerel halkın turizmin olumlu etkilerinin olumsuz etkilerinden fazla olduğu durumlarda (fayda-maliyet oranı) turizm gelişimini destekledikleri, turizm algılarının yükseldiği ve turizm faaliyetlerine karşı olumlu bir görüş içerisine girdikleri tespit edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM GELİŞİM KORİDORLARI VE İNANÇ TURİZM KORİDORU

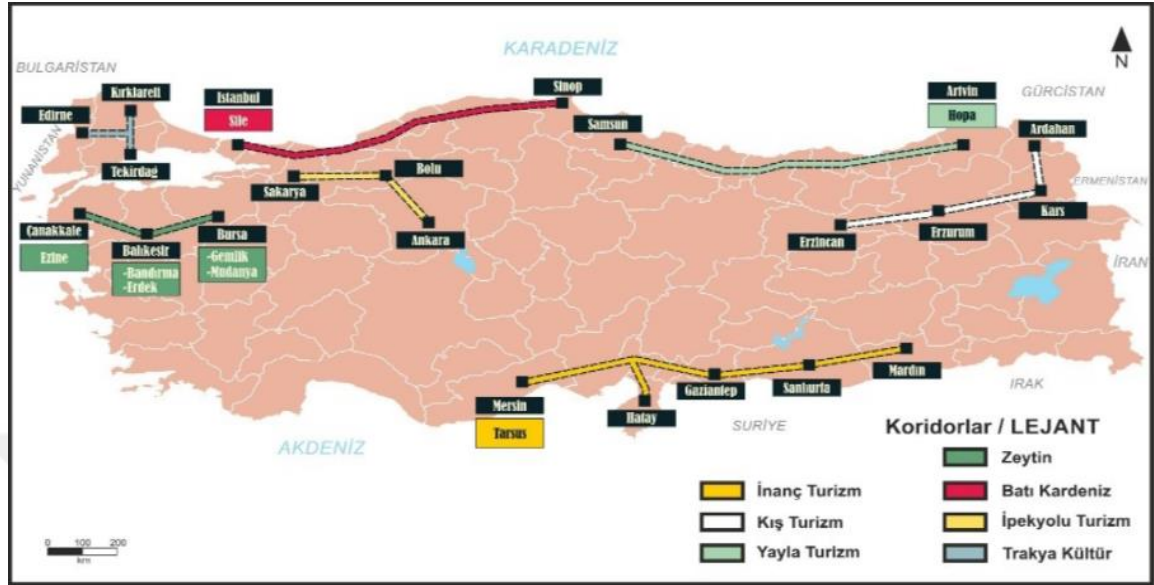
Türkiye, zengin tarihi ve kültürel mirasıyla çeşitli turistik deneyimler sunan bir destinasyon olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yedi ayrı tematik turizm koridoru oluşturulmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Turizm koridorlarındaki amaç, benzer özelliklere sahip olan destinasyonlar birbirine bağlanarak, güzergâhlar üzerinde yer alan doğal, kültürel, tarihi yapı ve oluşumların korunması ve geliştirilmesinin planlanmasıdır (URL 2). Ayrıca bu koridorlar aracılığıyla turizmde bölgesel eşitsizliğin ortadan kaldırılması, sürdürülebilir gelişme, markalaşma ve yılın tamamına yayılacak turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

2.1. TURİZM GELİŞİM KORİDORLARI

Turizm destinasyonlarının ve sahip olduğu kaynakların noktasal olarak planlanmasının yapılmasından ziyade, ulaşım aksı boyunca turizm bölgeleri, turizm kentleri, turizm koridorları oluşturarak bu kaynakları bir bütün halinde tanıtmaya ve kullanma faaliyetlerinde bulunulması daha doğru bir planlama yaklaşımı olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan yola çıkarak 2023 Türkiye Turizm Stratejisi’ne “*Variş noktası olarak geliştirilecek ve birden fazla ili kapsayan turizm gelişim bölgelerinde yerel ve bölgesel kalkınmada turizmin güçlü bir araç olarak kullanılması*” ve “*Belli bir güzergahın doğal ve kültürel dokusunun yenilenerek belli temalara dayalı olarak turizm amacıyla geliştirilmesi*” maddeleri eklenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Türkiye 2023 Turizm Stratejisi’nin amaçlarını gerçekleştirmek için, turizm koridorları sürdürülebilirlik ve bütüncülük anlayışıyla oluşturulmuştur. Bu koridorlar hem doğal hem de kültürel zenginliklerin korunmasını ve tanıtılmasını sağlarken, turizmin bölgesel kalkınmaya katkısını maksimize etmeyi hedeflemektedir. Böylece, turizm faaliyetlerinin bölgesel dağılımını dengelemek ve daha geniş bir alanda ekonomik fayda yaratmak amaçlanmıştır.

Bu bağlamda turizm gelişim koridorları adı altında yedi koridor oluşturulmuştur. Bu koridorlar ve çalışmamızın evrenini oluşturan İnanç Turizm Koridoru aşağıda başlıklar halinde ayrıntılı olarak açıklanacaktır. 2023 Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında tematik

bir düzen halinde planlanıp, desteklenip, geliştirilmesi düşünülen koridorlar Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

Kaynak: Çavuş ve Kadirhan, (2022).

Şekil 2.1. Türkiye Turizm Stratejisi 2023’te Yer Alan Turizm Gelişim Koridorları

2.1.1. Zeytin Koridoru

2023 Türkiye Turizm Stratejisinde alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi için oluşturulan turizm koridorlarından biri olan “Zeytin Koridoru” Marmara denizine komşu olan Bursa ili Mudanya ve Gemlik ilçeleri, Balıkesir ili Erdek, Gönen ve Bandırma ilçelerini, Çanakkale ilinin Ezine ilçesi ve Marmara denizinin kıyı bölgesini, Erdek Kapıdağ Yarımadası ve Paşalimanı, Avşa ve Ekinli adalarının yer aldığı bölgeyi kapsamaktadır (URL 4).

Bölgede zeytin üreticiliğinin fazla olması, zengin flora ve faunaya sahip olması ziyaretçilerin bölgede yer alan gelişmiş alternatif tıp konusundan faydalanıp tanıtımının yapılmasına yardımcı olmasıyla birlikte zengin mutfak kültürünün tanıtımının yapılmasına yardımcı olacaktır. Oluşturulan bu tema ile var olan potansiyelin ortaya çıkarılması düşünülmektedir. Zeytin üreticiliğinde Türkiye’de ön plana çıkan bu bölgede alternatif turizm türlerinden ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleşmesi öngörülmektedir. Dünya turizm örgütünün ekoturizmi geliştirme temeli hedeflerinden biri olan, turizmin negatif etkilerinin en aza indirilmesine yardımcı olacağı öngörüsü bölge için oldukça önemlidir (URL 3).

2.1.2. Kış Koridoru

Kış turizminin geliştirilmesi amacıyla yürütülen “Kış Turizm Master Planı” kapsamında Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Erzincan, Erzurum, Ağrı, Kars ve Ardahan illerini kapsayan bölgedeki ve potansiyel kış turizm tesisleri dikkate alınarak oluşturulan koridorun, bölgede yer alan doğal, kültürel ve tarihi cazibe kaynaklarıyla ilişkilendirilerek bölgede var olan kış turizmine çeşitlilik katması düşünülmektedir (Başar, 2017).

Öncelikle, kış turizm koridorunun oluşturulmasıyla birlikte farklı kış destinasyonları arasındaki ulaşımın kolaylaşmasıyla, turistlerin çeşitli yerleri ziyaret etmelerinin ve deneyimlemelerinin daha olası olabileceği düşünülmektedir. Kış turizm koridorunun oluşturulması, Türkiye'nin kış turizmi endüstrisini geliştirmeye ve turist sayısını artırmaya yönelik bir stratejidir. Bu koridor, Türkiye'yi kış turizmi açısından cazip bir destinasyon haline getirerek turizm gelirlerini ve istihdamı artırabilir. Ayrıca, bölgesel kalkınmayı teşvik edebilir ve yerel ekonomilere katkıda bulunabilir. Bu noktada, turizm planlamacılarının ve yöneticilerin bölgesel turizm potansiyellerini değerlendirmeleri ve koridorun rotasını etkin bir şekilde belirlemeleri büyük önem taşır.

2.1.3. İpek Yolu Turizm Koridoru

2023 Turizm stratejisinin bir diğer geliştirme bölgesi olan İpekyolu turizm koridoru Bolu, Ayaş-Sapanca, Geyve, Ankara, Göynük, Taraklı, Beypazarı ve Mudurnu ilçelerini kapsamaktadır. Bu koridor doğa turizmi-eko turizm faaliyetlerinin geliştirileceği ve bölgenin diğer turizm türleriyle entegre edileceği bir koridordur. Güzergâh boyunca Osmanlı ve Selçuklu dönemine ait birçok sivil mimari örneği bulunmaktadır. Oluşturulan strateji sayesinde bölgede yer alan bu yapıların restorasyonu yapılarak turizm tesisi haline getirilip ziyaretçilerin hizmetine sunulması planlanmaktadır (URL 4, Başar, 2017). Bu amaçla bölgedeki turizm hareketliliğinin arttırılmasıyla yerel halkın refah düzeyinin yükselmesi ve bölgesel dengesizliklerin ortadan kaldırılması sağlanabilecektir.

2.1.4. Batı Karadeniz Kıyı Koridoru

Planlama çerçevesinde oluşturulan bu turizm gelişim koridoru İstanbul ilinin Şile ilçesinden başlayıp Bartın, Zonguldak, Kastamonu ve Sinop ili arasındaki bölgeyi kapsamaktadır. Bölgede kültür turizmi, doğa temelli turizm ve kıyı turizminin geliştirilmesi

hedeflenmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007). Bu bağlamda, bölgede biyoçeşitlilik ve ekoturizmin gelişimine odaklanan koruma alanları, oto karavan ve çadırla kamp imkanları sunacak düzenlemelerle bölgenin desteklenmesi düşünülmektedir (Görmüş ve Artar 2010). Ayrıca yapılacak olan planlamalarla bölgede yer alan konaklama tesislerinin geliştirilmesi bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu koridorun bir diğer amacı İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde yaşayan bireyler için iç turizm kapsamında kültür, doğa ve kıyı turizminin canlanmasına olanak sağlamaktır (URL 4).

2.1.5. Yayla Koridoru

Doğu Karadeniz Bölümünde yer alan Artvin ilinin Hopa ilçesinden başlayıp Rize, Trabzon, Bayburt, Gümüşhane, Giresun, Ordu ve Samsun illine kadar olan sahayı kapsamaktadır. Turizm potansiyeli olan yaylaları birbirine bağlayan ve aynı zamanda kuzey-güney ve doğu-batı yönlü bağlantılara sahip olan bir ana ulaşım aksının devreye sokulması için önerilen "Yayla Koridoru" projesi, doğal güzelliklere ev sahipliği yapan yaylalar arasında turizmi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu proje, bölgedeki yaylaların turistler için erişilebilir hale gelmesini sağlayacak önemli bir adımdır (Doka, 2014).

Yayla Koridorunun bir parçası olarak, turizmin çeşitlendirilmesi için bu destinasyonlarda kamp, kayak, yamaç paraşütü, golf, rafting, mağaracılık, binicilik, balık avlama gibi macera sporlarına yönelik çalışmaların yapılması planlanmaktadır (Başar, 2017).

2.1.6. Trakya Kültür Koridoru

Marmara bölgesinin Avrupa kısmında yer alan bu koridor, Karadeniz ve Ege Denizine kadar uzanmaktadır. Koridor, Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli illerini kapsamaktadır. Bölgenin en dikkat çekici tarafı mimari özelliğinden dolayı Edirne evleridir. Bu yapıların konaklama sektörüne hizmet vermesi için dönüştürülmesi planlanmaktadır (URL 4). Alanın zengin tarihi yapıları, UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) Kültür mirasına dahil edilen yapılara sahip olması, milli park ve çok sayıda sit alanının bulunması alanın gelişim koridoru çerçevesinde cazibe merkezlerinden biri olacağını göstermektedir (Ünal ve Arıcı, 2023).

Tematik turizm koridorlarının yedincisi ve bu çalışmanın evrenini oluşturan inanç turizm koridoru içerdiği illerle birlikte daha kapsamlı bir şekilde sonraki kısımda incelenmiştir.

2.2. İNANÇ TURİZM KORİDORU

Akdeniz bölgesinden başlayıp Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne kadar uzanan bir koridordur. Mersin ilinin Tarsus ilçesinden başlayıp Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerini kapsamaktadır. İnanç turizmi açısından zengin bir yapıya sahip olan bölgede tarihi yapıların restorasyonu yapıp turizm faaliyetlerinin yılın 12 ayına yayılarak bölgenin kalkınmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir (URL 4). Oluşturulan bu koridorda üç semavi din olarak kabul edilen Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik için önemli yapıtların olması oluşturulan koridorun önemini arttırmaktadır (Çavuş ve Kadirhan, 2022).

Harita 2.1. İnanç Turizm Koridoru Lokasyon Haritası

Harita 2.1’de araştırma sahamız olan inanç turizm koridorunda yer alan iller ve bu illerde inanç turizmi bakımından önemli sayılan mekanlar gösterilmektedir. Bu mekanlar, bölgenin turizm potansiyelini artırmak ve ziyaretçilere zengin bir kültürel deneyim sunmak amacıyla belirlenmiştir. Harita, araştırmanın kapsamını ve coğrafi dağılımını görsel olarak destekleyerek, inanç turizmi destinasyonlarının önemini vurgulamaktadır.

Bu koridor sayesinde ulaşım akslarının iyileştirilmesi düşünülmektedir. Bu iyileştirmeler ile bölgeler arasında gelişmişlik seviyesinin indirgenmesin bölgenin turizm gelirlerinin artmasını, altyapı ve üstyapı olanaklarının yeterli seviyeye çekilmesini hem ülke hem de bölge gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2.1. Mersin İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapılar

Coğrafi konumu sebebiyle Ortadoğu ve Anadolu arasında geçiş yollarından biri olan Mersin ili birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu sebeple birçok farklı kültür ve dinin yakın ilişkiler içerisinde olduğu bir bölge olma özelliğine sahiptir. Bu özelliği sayesinde birçok tarihi inanç değerini bünyesinde barındırmaktadır. Üç büyük din olarak kabul edilen Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik dinlerinin yayılmasında geçiş bölgesi olması özelliği ile birçok dini değere sahiptir (Levent ve Uçar, 2018).

Kültür ve Turizm Bakanlığının İnanç Turizmi kapsamında hazırlamış olduğu çalışmada Mersin ilinde 10 tane inanç turizm merkezi belirlenmiştir (URL 4). Bu yapılardan dört tanesi Hristiyanlık inancı için önemli kutsal mekanlar sayılıp dini amaçla seyahat eden turistler inanışları gereği hacı olmak için Tarsus’a uğramaktadır. Bu yapıtların diğer bir özelliği (St. Paul Kuyusu ve Çevresi, St. Paul Kilisesi, Alahan Manastırı) ise Dünya mirası geçici listesinde yer almasıdır (URL 5). Mersin ilinde inanç turizm bakımından önemli sayılan camiler, kiliseler, türbeler, medreseler, manevi öneme sahip mağaralar mevcuttur. En çok ziyaret edilen alanlar Tablo 2.1’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 2.1. Mersin İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar

	İslamiyet Dini Yapıtları	Musevilik Dini Yapıtları	Hristiyanlık Dini Yapıtları
Mersin	1. Eshab-ı Kehf Mağarası (Tarsus)		1. Eshab-ı Kehf Mağarası (Tarsus)
	2. Danyal Peygamber Kabri ve Makam-ı Şerif Cami (Merkez)		2. St. Paul Anıt Müzesi (Tarsus)
	3. St. Paul Kilisesi (Eski Cami-Tarsus)		3. St. Paul Kilisesi (Eski Cami-Tarsus)
	4. Ulu Cami (Tarsus)		4. Cennet Obruğu Meryem Ana Kilisesi (Silifke)
			5. St. Paul Kuyusu (Tarsus)
			6. Alahan Manastırı (Mut)
			7. Zeus Tapınağı ve Kilise (Silifke)

Kaynak: (Çavuş ve Kadirhan, 2022).

Eshab-ı Kehf Mağarası

Mersin'in Tarsus ilçesi Dedeler köyü sınırları içerisinde yer almaktadır (Polat vd. 2013). Yedi uyurlar inanışının simgesi olan mağara hem Hristiyanlık hem de Müslümanlık inanışı için kutsal sayılmaktadır. Alan günümüzde ziyarete açıktır. Dini öneminden dolayı dini günlerde yoğun olarak ziyaret edilmektedir. Eshab-ı Kehf Mağarası turistlerin konforlu bir şekilde ziyarette bulunabilmesi için çevre düzenlemesi ve altyapı çalışmaları yapılmıştır (Şekil 2.2.).

Kaynak: (URL 6).

Şekil 2.2. Eshab-ı Kehf Mağarası

St. Paul Kuyusu ve Çevresi

Hristiyanlığın Anadolu ve Akdeniz bölgesinde yayılmasına öncülük eden, Hristiyan kiliselerinin kurucularından biri olarak bilinen Aziz Paul'un evinin bahçesindeki kuyu olarak bilinmektedir (Atille, 2008). Mersin'in Tarsus ilçesinde, Kızılmurat mahallesinde yer alan kuyu, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2000 senesinde İnanç turizmi ve Sokak Sağlıklaştırma projesi kapsamında düzenlenmiş ve turistik faaliyetlere uygun hale getirilmiştir (Şekil 2.3.) (URL 7).

Kaynak: (URL 7).

Şekil 2.3. St. Paul Kuyusu ve Çevresi

Alahan Manastırı

Manastır Mersin ili, Mut İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Yapı Milattan sonra 474-491 yılları arasında Roma imparatoru olan İsaüriyalı Zenon tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir (Kökşen, 2020). Mimari özellikleri, tarihi geçmişi, Hristiyanlık için hac merkezi olarak kabul edilmesi yapının önemini arttırmaktadır. Ayrıca erken Hristiyanlık döneminde Anadolu'da misyonerlik çalışmalarını yürüten St. Paul ve Barnabas'ın çevre illere yaptıkları ziyaretlerinde konakladıkları yerlerden biri olduğu bilinmektedir. 2000 yılında UNESCO dünya mirası listesine dahil edilen Manastır, ziyaretçilerin dolaşımı için gerekli düzenlemeler yapılmış ve ziyarete açılmıştır (Şekil 2.4.), (Levent ve Uçar, 2018).

Kaynak: (URL 8).

Şekil 2.4. Alahan Manastırı

St. Paul Anıt Müzesi (Kilisesi)

Havari olan St. Paul ilk dönem Hristiyan liderlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Hristiyanlık tarihinde bu dine İsa'dan sonra en çok hizmet etmiş, Hristiyanlığın Anadolu ve Avrupa'da yayılmasına öncülük etmiş en önemli din adamı olarak tanımlanmaktadır (Sanders, 2020). Mersin'in Tarsus ilçesinde St. Paul adına yapılan bu kilise 1993 yılına kadar farklı amaçlarla kullanılmıştır. 1994 yılında Kültür bakanlığı tarafından 'St. Paul Anıt Müzesi' olarak adlandırılmıştır ve restorasyon çalışmaları 2021 yılında bitirilip ziyarete açılmıştır (Fidan ve Ulvi 2022). 2020 yılında UNESCO Dünya mirası geçici listesine alınan bu yapı daha çok hac amaçlı ziyaret edilmektedir (Şekil 2.5.).

Kaynak: (URL 9).

Şekil 2.5. St. Paul Anıt Müzesi (Kilisesi)

2.2.2. Hatay İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapıtlar

Hatay şehri, Sümer, Babil, Pers, Grek. Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlılara kadar uzanan binlerce yıllık zengin bir kültürel yapısı olan, üç semavi dinin hala yaşatıldığı kadim bir kenttir (EyKay vd., 2015). Şehirde birçok dine mensup insanların hoşgörü çerçevesinde dinlerini yaşadıkları dinler mozağının yaşandığı şehir olarak bilinmektedir (Artun, 2009).

Hatay şehri özellikle Hristiyanlar için oldukça önemli bir konumdadır. Şehir erken hristiyanlık döneminde misyonerlik faaliyetlerinde bulunan St. Paul, Barnabas ve Aziz Peter tarafından ziyaret edilmiştir (Bingöl, 2004). Hatay’da aynı zamanda dünyanın ilk Katolik kilisesi ve UNESCO dünya geçici miras listesinde yer alan Saint Pierre Kilisesi bulunmaktadır (Artun, 2009). Bu kilise 1963 yılında Papa VI. Paul tarafından Hac yeri olarak ilan edilmiştir (Yıldız, 2014). Hatay’ın inanç turizmi açısından önemli sayılan diğer inanç merkezleri Habib-i Neccar Cami ve Şeyh Ahmet Kuseyri türbesi olarak bilinmektedir (EyKay vd., 2015). Ayrıca inanç turizmi için önemli olan bir diğer yapı Hatay Musevi cemiyetinin kullandığı Havradır (Yıldız, 2014). Hatay’daki önemli inanç turizm yapılarının hem Müslüman dünyası hem de Hristiyan dünyası için önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu yapılar hakkında kısaca bilgiler sunulmuştur. Hatay ilinde inanç turizmi bakımından önemli sayılan camiler, kiliseler, türbeler ve medreseler mevcuttur. En çok ziyaret edilen alanlar Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

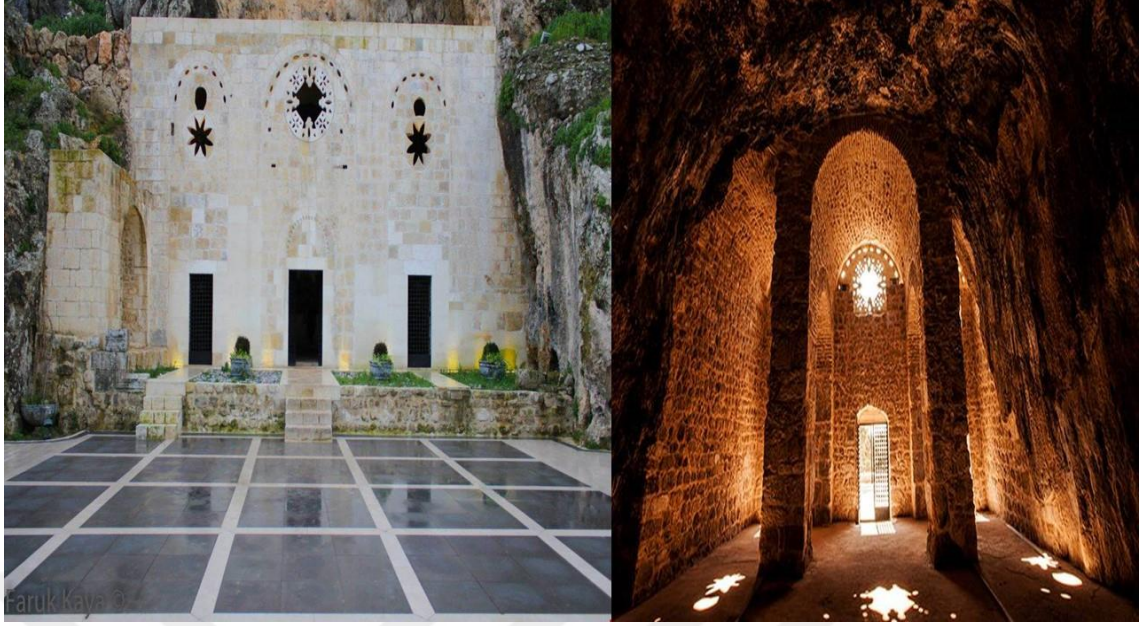
Tablo 2.2. Hatay İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar

	İslamiyet Dini Yapıtları	Musevilik Dini Yapıtları	Hristiyanlık Dini Yapıtları
Hatay	1. Habib-Ün Neccar-Cami (Merkez)		1.St. Pierre Kilisesi (Merkez)
	2. Ulu Cami (Sultan Selim Cami- Merkez)		2.Markirkos Ortodoks Kilisesi (İskenderun)
	3. Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi (Payas)		3. St. Simon Manastırı (Samandağ)
	4. Kanuni Sultan Süleyman Cami (Belen)		4.Aziz Hanna Kilisesi (İskenderun)
	5. Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi		

Kaynak: (Çavuş ve Kadirhan, 2022).

Saint Pierre Kilisesi

Dünyanın ilk Katolik kilisesi olarak kabul edilen bu yapı, ilk başlarda doğal bir mağaradır (URL 10). Zamanla yapılan eklemelerle kiliseye dönüştürülmüştür. İsa'nın 12 havarisinden biri olan St. Pierre misyonerlik çalışmalarını yapmak için Anadolu'ya gelip ilk dini toplantılarını bu kilisede yapmıştır (Artun, 2009). Bu yapı 2011 yılında UNESCO dünya geçici miras listesinde yer almaya başlamıştır. Kilise 1963 yılından beri Hristiyan topluluklar için hac yeri olarak ilan edilmiştir. Günümüzde Anıt Müze olarak faaliyette olan bu kiliseye her yılın 29 Haziran'ında Hristiyan din adamları ve kalabalık cemaatin katıldığı dini ayin yapılmaktadır (Şekil 2.6.), (Yıldız, 2014).

Kaynak: (URL 10).

Şekil 2.6. St. Pierre Kilisesi

Habib-i Neccar Cami

Hem İslamiyet inancına tabi bireylerin hem de Hristiyanlık alemi için önemli sayılan Habib-i Neccar Cami bölgede yapılan ilk cami olarak bilinmektedir (Yıldız, 2014). İsmi Hz. İsa havarilerine inanan ve bu sebeple öldürülen Hataylı birinden almaktadır (Eyckay vd., 2015). Bu özelliğiyle Hristiyan inancına tabi olup camiye isminin verilmesi ile hoşgörü timsali dünyadaki tek cami olarak bilinmektedir. Bu sebeple hem İslam alemi hem de Hristiyan alemi için önemli görülmektedir (URL 11). Cami 1854 yılındaki büyük depremde tamamen yıkılmış 1858 yılında Osmanlı Sultanı Abdülmecit tarafından tekrar inşa edilmiştir (Hatay Valiliği, 2011). 2023 yılında meydana gelen depremde büyük zarar gören caminin restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. (Şekil 2.7.)

Kaynak: (URL 11).

Şekil 2.7. Habib-i Neccar Cami

Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi

Hatay- Yayladağı ilçesi yolu üzerinde Şenköy’de 14. Yüzyılın sonlarında dünyaya gelen Şeyh Ahmet Kuseyri, kerametleri ve dini bilgisiyle dönemin Osmanlı padişahları Kanuni Sultan Süleyman ve Yavuz Sultan Selim’in takdirini kazanmış bir evliyadır (Koruyan, 2001). Türbenin inşa tarihi ile ilgili bilgiler türbenin içinde yer alan kitabede yer almaktadır. Buna göre yapının 1560 yılında inşa edildiği belirtilmektedir (Şancı, 2006). İslam inanisında türbe ziyaretleri oldukça yaygın bir gelenektir. Hatay’da bulunan Şeyh Ahmet Kuseyri türbesinin birçok hastalığa iyi geldiğine inanılmaktadır. Bu amaçla türbe, Fransa, İngiltere, Hollanda yoğunluklu olmak üzere yurtdışından birçok kişi tarafından inanç turizmi kapsamında ziyaret edilen kutsal bir yapıdır (Koruyan, 2001). Türbenin içerisinde Şeyh Ahmet Kuseyri’nin babası, çocukları ve torunları yatmaktadır (Şekil 2.8.).

Kaynak: (URL 12).

Şekil 2.8. Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi

2.2.3. Gaziantep İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapıtlar

Gaziantep şehri ilk uygarlıkların ortaya çıktığı Mezopotamya ve Akdeniz arasında yer alması ve tarihi geçiş yolları üzerinde bulunması sebebiyle tarih öncesi çağlardan beri insanların yerleşim yeri olarak önemli bir konumdadır (Giritlioğlu ve Bulut, 2015). Bu sebeple antik çağ inanışları ve üç semavi dine ait (Müslümanlık, Hristiyanlık, Musevilik) önemli yapılar günümüze kadar gelmiştir (Birdir vd., 2015).

Antik inançlar döneminde oldukça yaygın bir inanış olarak bilinen baş tanrı Teşup ve Mitas inancına ait olan Mitas Tapınağının bulunduğu Dülük Antik Kenti, Hitit’lerden kalma yaklaşık olarak 300 heykelin bulunduğu Yesemek Açık Hava Müzesi ve Fırat nehri kıyısında yer alan dönemin en büyük tapınağı Gaziantep ilinin önemli inanç turizm merkezleri arasında yer almaktadır. Ayrıca İslamiyet için önemli bir inanç merkezi olmasının sebebi, Gaziantep şehrinin fethi esansında Hz. Ömer zamanında yaşayan büyük sahabelerden Ökkeşiye Hazretleri Türbesinin, Davud-u Ejder Hazretleri Türbesinin, Gaziantep’in İslam orduları tarafından fethedildiği sırada şehadete kavuşan Sait İbn-i Ebu Vakkas Türbesi’nin bulunmasıdır (GAP Gezi Rehberi 1, 2012; GAP ve Turizm, 2012). İlaveten XIII. Yüzyılda şehrin en eski camisi olarak bilinen Boyacı Camii, Şeyh Fettullah

Camii ve Külliyesi İslamiyet inancı için önemli yapıtlar olarak kabul edilmektedir (Gürdal, 2011, Bingöl ve Yağcı, 2008).

Gaziantep şehrinin Hristiyanlık dini için önemli olmasının sebebi, Hazreti İsa'nın havarilerinden Evanjelist Johannes'in bu şehirde Yuhanna İncilini yazarak çoğaltmasıdır (URL 13). Bu İncil'in yazıldığı dönemin hristiyanlık merkezleri arasında sayılan Rumkale önemli inanç turizm merkezi olarak kabul edilmektedir. Rumkale'de ayrıca 1173 yıllarında yapılan Aziz Nesrin Kilisesi ve XIII. Yüzyılda inşa edilen Başavma Manstırı'da burada yer almaktadır (Bingöl, 2007). Gaziantep ilinde inanç turizm bakımından önemli sayılan camiler, kiliseler, türbeler, medreseler gibi manevi öneme sahip birçok yapı bulunmaktadır. En çok ziyaret edilen alanlar Tablo 2.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Gaziantep İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar

	İslamiyet Dini Yapıtları	Musevilik Dini Yapıtları	Hristiyanlık Dini Yapıtları
Hatay	1. Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi (Merkez)	1. Yuşa Peygamber Türbesi (Merkez)	1.Rumkale (Yavuzeli)
	2. Pir Sefa Hazretleri Türbesi (Merkez)		
	3. Boyacı Cami (Merkez)		
	4.Ökkeşiye Hazretleri Türbesi (Nurdağı)		
	5.Ömeriye Cami (Merkez)		
	6. Yuşa Peygamber Türbesi (Merkez)		
	7. Ahmet Çelebi Cami (Merkez)		

Kaynak: (Çavuş ve Kadirhan, 2022).

Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi

Caminin kurucusundan ismini alan Cami Hicri 971 (Miladi 1564) tarihinde inşa edilmiştir. Şeyh Fettullah, Hazreti Ebubekir soyundan gelmektedir. Mimarisi ve yapım özellikleriyle eşi benzeri bulunmayan camide Memlûklü sanatının etkileri görülmektedir. Bu cami, kasteli, zaviyesi, hamamı ve medresesiyle bir külliye olarak inşa edilmiştir. Gaziantep savunmasında, şehit olan Molla Mehmet'in mezarı cami avlusunda

bulunmaktadır. Bu caminin Gaziantep ilinde bulunan diğer camilerden farklı olan en temel özelliği ilk yapıldığı gibi varlığını koruması ve hiçbir genişletme çalışması yapılmamış olmasıdır. Ayrıca diğer camilerden farklı olarak Selçuklu mimarisini yansıtan özelliklere sahiptir. Kurucusu kutsal sayılmaktadır. Bu caminin benzerinin dünyada yapılmadığı iddia edilmektedir (Şaşmaz, 2018). Şeyh Fethullah Külliyesi renkli taş süslemeleri bakımından Memlûk sanatıyla, camide görülen üst örtü yönünden Selçuklu mimarisiyle benzerliği olan ve farklı yapıları bünyesinde barındıran bir eserdir (Şekil 2.9.).

Kaynak: (URL 14).

Şekil 2.9. Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi

Yuşa Peygamber Türbesi

Gaziantep ilinde geçmişte yoğun bir şekilde inanılan dinlerden biri de Yahudiliktir. Milattan önce 1000’li yıllarda Hazreti Davud’un komutasındaki ordular bölgeyi fethedince İsrail oğulları Gaziantep’e yerleşmişlerdir. İsrail oğullarından olan ve Hazreti Musa’nın yeğeni Yuşa Peygamber’in Türbesi Gaziantep ilinde yer almaktadır. Musevilik ve İslamiyet için oldukça önemli olan bu türbe yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir (Gürdal, 2001, Bingöl ve Yağcı, 2008). Gaziantep merkezdeki tek katlı binada bulunan türbe ziyaretçilere açıktır (Şekil 2.10.).

Kaynak: (URL 15).

Şekil 2.10. Yuşa Peygamber Türbesi

Rumkale

Gaziantep ilinin Nizip ilçesi sınırları içerisinde bulunan Rumkale, günümüze kadar geçen tarihi süreç içerisinde farklı isimlerle anılmıştır. Asurlular döneminde Şitamrat, Ermeniler Hromkay, Süryaniler Kal'a Rhomayta, Memlûklüler döneminde Kal'at Müslimin ile adlandırılan kale daha sonraki dönemlerde Kale'i Zerrin (Altın Kale), günümüzde de Rumkale olarak bilinmektedir (URL 16). Stratejik bir noktaya kurulan Rumkale tarih boyunca Medler, Persler, Romalılar tarafından yaşanılmış ve askeri birlikler için üs olarak kullanılmıştır (Karadeniz, 1998). Hristiyanlığın çıkış döneminde Rumkale'de Yuhanna (Johannes) İncili yazılarak çoğaltmıştır. Rumkale'de bir kilise ve mezar da bulunmaktadır. Son patrik Aziz Nerses'in adını taşıyan bu yapılar restorasyon çalışmaları yapılarak günümüze kadar varlığını korumaktadır (Birdir ve Karakan, 2016). Hristiyanlık tarihinde önemli bir İnanç Turizm Merkezi olarak kabul edilmektedir (Bingöl ve Karadağ, 2022). Fırat Nehri'nin kıyısına kurulan Rumkale ihtişamıyla ziyaretçileri etkilemektedir (Şekil 2.11.).

Kaynak: (URL 17).

Şekil 2.11. Rumkale

2.2.4. Mardin İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapılar

Mardin ili Milattan önce III. Yüzyıla dayandırılan tarihiyle birçok farklı dil, din ve kültürel mozaği bir arada barındırmıştır. Mezopotamya topraklarında yer alan Mardin ili hoşgörü kenti olarak bilinmektedir (Bekin, 2010). Farklı inançlara sahip toplulukların bu şehirde yıllarca birlikte yaşamış olması, bu dinlere ait inanç merkezlerinin oldukça fazla olmasına olanak sağlamıştır. Şehirde özellikle Süryani inancına ait olan ve hala ibadethane olarak faaliyet gösteren bolca manastır ve kilisenin olması inanç turizmi açısından şehri cazibe merkezi haline getirmektedir. Bu mabetler arasında oldukça fazla turist çeken yapılar, Mardin ili merkez sınırları içerisinde yer alan Deyr'ül Zafaran ve Midyat ilçesinde yer alan Deyr'ul Umur manastırlarıdır.

Mardin ili Anadolu'ya İslam dininin girdiği konum üzerinde yer aldığından dolayı, İslami açıdan oldukça önemli sayılan anıtları da barındırmaktadır (Arınç, 2018). Bu anıtlar daha çok Artuklulara başkentlik yapmış olması sebebiyle eşsiz mimari özelliklere sahiptirler (Günel, 2006). Aynı zamanda bu eserlerden dolayı Mardin ili inanç turizmi açısından çok kıymetli bir destinasyon olarak bilinmektedir (Arınç, 2018). Mardin ilinde inanç turizmi bakımından önemli sayılan camiler, kiliseler, türbeler, medreseler, mağaralar gibi manevi öneme sahip birçok yapı Tablo 2.5'te verilmiştir.

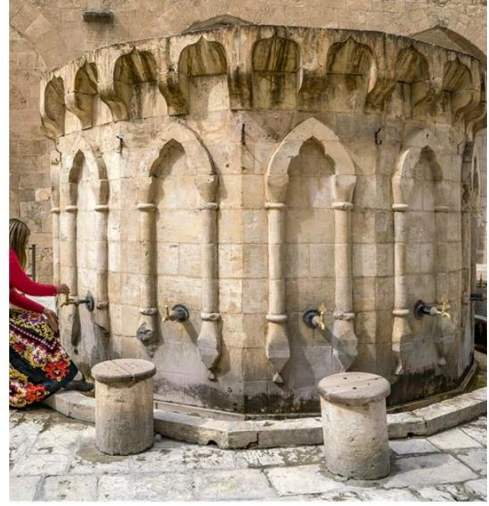
Tablo 2.4. Mardin İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar

Mardin	İslamiyet Dini Yapıtları	Musevilik Dini Yapıtları	Hristiyanlık Dini Yapıtları
	1.Ulucami (Merkez)		1.Mor Yakup Manastırı (Nusaybin)
	2.Latifiye (Abdüllatif) Cami (Merkez)		2.Deyr Ul Zaferan Manastırı (Merkez)
	3. Şeyh Zebun (Hamidiye) Camii (Merkez)		3.Deyr Ul Umur (Mar Gabriel- Midyat)
	4.Melik Mahmut Cami (Bab Es Sur Cami-Merkez)		4.Mar İzozil Manastırı (Midyat)
	5.Kasımiye Medresesi (Merkez)		5.Meryem Ana Kilisesi (Midyat)
	6. Zinciriye Medresesi (Merkez)		6. Mor Yuhanna Manastırı (Mardin)

Kaynak: (Çavuş ve Kadirhan, 2022).

Ulucami (Mardin)

Artuklular döneminde (12. Yüzyıl) inşa edilen ve Anadolu topraklarındaki en eski camilerden biri olan Ulu Cami farklı dönemlerde birçok değişiklik geçirerek günümüze kadar ulaşan ve hala ibadethane olarak kullanıma açık olan eşsiz bir eserdir (Çağlayan, 2018). Mardin Ulu Cami yoğun tarihi dokuya sahip olan kent merkezinde yer almaktadır. Cami'nin içerisinde yer alan kitabelerden Cami'nin uzun süren bir inşa sürecine sahip olduğu anlaşılmaktadır (Altun, 1971). Düzgün kesme taştan yapılan bu yapı dönemin mimari yapısı gereği dilimli kubbesi ve oval bir şekilde inşa edilen minaresi ve konumu itibarıyla Mardin'in sembolü olarak kabul görmektedir (Kızılelma, 2022). Caminin yapısı, Mardin'de bulunan birçok yapı tarafından taklit edilmiş bir modele sahiptir (URL 22). Günümüzde Mardin ilini ziyaret eden turistlerin en çok ziyaret ettiği mekân olarak bilinmektedir (Şekil 2.15.).

Kaynak: (URL 22).

Şekil 2.12. Ulu Cami (Mardin)

Deyrulzafaran Manastırı

Mardin il merkezinin 5 km doğusunda yer alan manastır, Kızıltepe ovası ve Mardin platosunun birleştiği noktada dağın yamacına konumlanmıştır (Akmeşe, Ataman ve Aras, 2018). Tahminen IV. Yüzyılda inşa edilen manastır ilk başlarda sırasıyla, güneş tapınağı daha sonra Romalıların bölgeyi işgaliyle kale olarak kullanılmıştır (Akyüz, 1998; Alkan, 2020). Romalılar bölgeden çekilince, Aziz Şeymun bölgeye gelerek bu manastırı kurmuştur. İlk başlarda kurucusundan dolayı manastır, Mor Şeymun manastırı olarak isimlendirilmiştir. Günümüzde Deyrulzafaran manastırı ismini bölgede yetişen zafaran (safran) bitkisinden aldığı rivayet edilmektedir (Alkan, 2020).

Deyrulzafaran manastırı, 1293 yılından 1932 yılına kadar, “Dünya Süryanilerinin Patriklik Merkezliğini” yapmıştır. Manastırın en önemli özelliklerinden biri içerisinde 52 Süryani patriğinin mezarının olmasıdır (Günel, 2006). Hatta rivayetlere göre, manastırda 12.000 azizin kemiklerinin bulunduğu söylenmektedir. Mardin ilinin ulusal ve uluslararası en önemli inanç turizm destinasyonu arasında yer alan manastır, aynı zamanda Türkiye’nin inanç turizm pazarlamasında önemli bir konumda yer almaktadır. Manastırı her yıl binlerce yerli ve yabancı turistin ziyaret etmektedir (URL 23). Manastır, yapımında kullanılan sağlam malzemeler sayesinde özgünlüğünü koruyarak günümüze kadar gelmiştir (Şekil 2.16.).

Kaynak: (URL 23).

Şekil 2.13. Deyrulzafaran Manastırı

Kasımiye (Sultan Kasım) Medresesi

Kasımiye Medresesi Akkoyunlular döneminde, 1457-1502 tarihlerinde dönemin Akkoyunlu hükümdarı Sultan Kasım tarafından inşa edilmiştir (Kadırhan, 2019). Medrese aynı zamanda Sultan Kasım olarak da isimlendirilmektedir. Medrese Mardin ovasına hâkim bir bölgeye inşa edilmiş ve zamanının en büyük yapısı olarak bilinmektedir (Halaç ve Akdağ, 2018). Medresenin içerisinde yer alan iki farklı mescit türbe ve yazın cami olarak kullanılan büyük eyvanından dolayı sadece bir medrese değil, aslında bir külliye olarak inşa edildiği söylenmektedir (Günel, 2006). Mardin taşı olarak bilinen ve bölgede yapılarda kullanılan taşlar, döneminde ince işçilik uygulanarak kullanılmıştır (Önenç vd.,2006).

Medresenin Birinci Dünya Savaşına kadar aktif bir şekilde eğitim merkezi olarak kullanıldığı bilinmektedir (Abdulgani Efendi, 2000). Günümüzde Artuklu Üniversitesi'ne devredilen medrese Turizm Fakültesi, lisans ve lisansüstü turizm rehberliği öğrencilerinin uygulama alanı olarak kullanılmaktadır. Medrese yapılan peyzaj ve düzenlemelerle ziyaretçilere haftanın belirli günlerinde açıktır (Şekil 2.17.).

Kaynak: (URL 23).

Şekil 2.14. Kasımiye Medresesi

2.2.5. Şanlıurfa İnanç Turizmi ve İnanç Turizmi Bakımından Kutsal Yapılar

Şanlıurfa tarihinin 12.000 yıl öncesine kadar uzanması, Şehrin yüzyıllardır farklı medeniyetleri ev sahipliği yaptığıının göstergesidir. Şanlıurfa sınırları içerisinde dünya tarihinin bilinen en eski inanç merkezi olan Göbeklitepe yer almaktadır (Schmidt, 2007). Bu sebeple Şanlıurfa'nın insanlık tarihinin her çağında önemli bir ticaret ve yaşam merkezi olduğu söylenmektedir. Şehrin, bilinen en önemli özelliği ‘‘Peygamberler Şehri’’ olarak anılmasıdır. Şanlıurfa şehri üç büyük semavi din (Müslümanlık, Hristiyanlık ve Musevilik) için önemli sayılan Hazreti İbrahim olmak üzere birçok peygamberin yaşamını sürdürdüğü bir şehir olarak bilinmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak Şanlıurfa şehrinin önemli bir inanç turizm merkezi olduğu söylenebilmektedir (Değişsel ve Bingöl, 2018).

Şanlıurfa ilinin inanç turizmi bakımından önemli sayılan mekanların hala orijinal yapılarıyla ayakta durmaktadır. Bu yapılar genellikle Şanlıurfa surlarının içerisindeki kısımlarda yer almaktadır. Şanlıurfa ilinde inanç turizm bakımından önemli sayılan camiler, kiliseler, türbeler, medreseler, göller gibi manevi öneme sahip birçok yapı Tablo 2.4’te gösterilmiştir.

Tablo 2.5. Şanlıurfa İlinde Yer Alan Kutsal Yapıtlar

	İslamiyet Dini Yapıtları	Musevilik Dini Yapıtları	Hristiyanlık Dini Yapıtları	Semavi Dinler Öncesi Dini Yapıtlar
Şanlıurfa	1.Hz. İbrahim'in Doğduğu Mağara (Mevlidi Halil Mağarası) (Merkez)	1.Balıkligöl (Halil-Ür Rahman Gölü) (Merkez)	1.Deyr-i Mesih (Merkez)	1.Göbeklitepe (Merkez)
		2. Harran (Harran)	2. Der-Yakup Kilisesi (Merkez)	2.Sin Tapınağı (Harran)
	2. Balıklıgöl (Halil-Ür Rahman Gölü) (Merkez)		3.Aziz Petrus Aziz Paulus Kilisesi (Merkez)	
	3. Hz. Eyyub Makamı ve Kuyusu			
	4.Ulu Cami (Merkez)			
	5. Eski Ömeriye Cami (Merkez)			
	6.Rızvaniye Cami (Merkez)			
	7. Şuayb şehri (Harran)			

Kaynak: (Çavuş ve Kadirhan, 2022, Göktaş, 2018, Rızvanoğlu vd. 2008).

Balıkligöl

Balıkligöl Şanlıurfa ilinin merkez ilçesinde yer almaktadır. Balıklıgöl 150 metre uzunluğunda 30 metre genişliğindedir. Rivayete göre Hazreti İbrahim ateşe atıldığında bir mucize gerçekleşir ve ateş bir göle haline gelir. Ateşin odunları gölde bulunan sazan balıklarına dönüşür. Bu rivayetlerden sonra göle “Halilü’r-rahmân Gölü” denilmiştir. Gölde bulunan balıklar kutsal sayılmaktadır. Göl dini bayramlar, mevlit, kandil gecelerinde yüksek ziyaretçi sayısına ulaşmaktadır (Kürkçüoğlu 2002; URL 18). Balıklıgöl tarihi dokusu korunarak ziyarete açıktır (Şekil 2.12.)

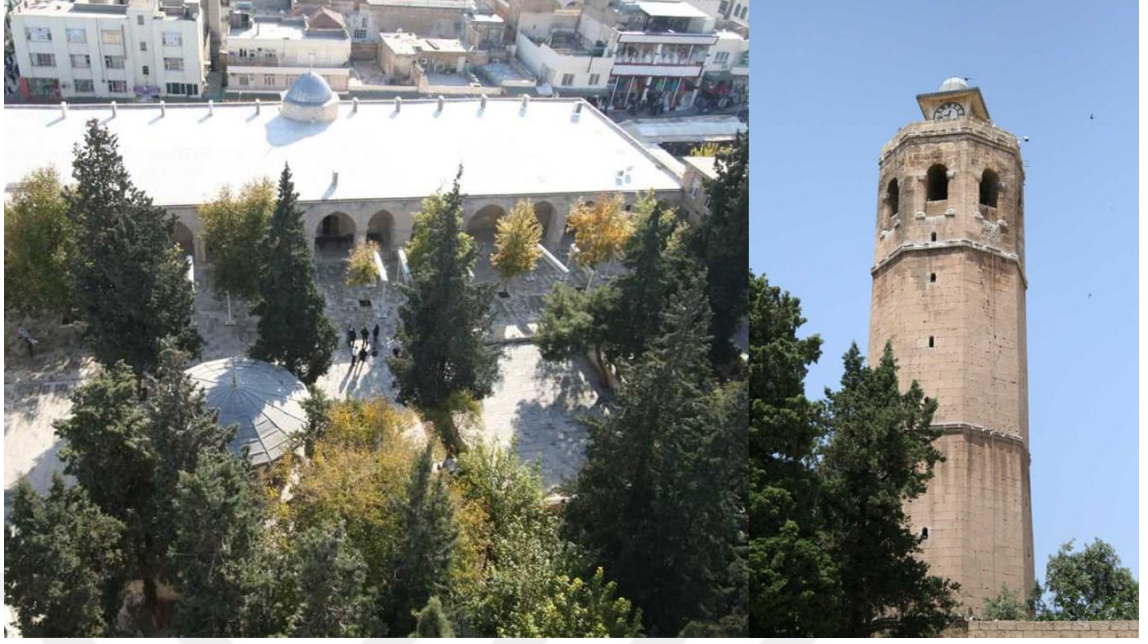

Kaynak: (URL 18).

Şekil 2.15. Balıklıgöl

Ulu Camii (Şanlıurfa)

Şanlıurfa merkez ilçesinde bulunan en eski camii olarak bilinmektedir. Daha önceleri camii olarak inşa edilmeyen yapı, ilk zamanlarda sinagog olarak kullanılmıştır. Daha sonra St. Stephon Kilisesi olarak hizmet vermiştir. 1170-1175 yıllarında Zengiler tarafından “Kızıl Kilise” olarak kullanılan yapı, İslam fetihlerinden sonra cami olarak kullanılmaya başlanmıştır. Zamanında çan kulesi olarak kullanılan yapıya cumhuriyet döneminde saat eklenerek saat kulesi haline getirilmiştir. Caminin avlusunda bulunan kuyu halk arasında şifalı olarak kabul edilmektedir. Cami 2010-2011 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır (URL 19) (Şekil 2.13.).

Kaynak: (URL 19).

Şekil 2.16. Ulu Camii (Kızıl Kilise)

Göbeklitepe

Göbeklitepe, Şanlıurfa'nın yaklaşık 20 kilometre kuzeydoğusunda 800 metrelik yüksekliğiyle Harran ovasına hâkim bir konuma kurulmuştur. Höyükte 1995 yılından itibaren Alman Arkeoloji Enstitüsü çalışanları ve Şanlıurfa müzesi tarafından kazı çalışmaları yapılmaktadır (Schmidt, 2007). Göbeklitepe günümüzden 12.000 yıl öncesine ait olduğu düşünülen, avcı ve toplayıcı yaşam tarzı süren insanlar tarafından kurulmuş bir inanç merkezidir (Çakmak, 2014). 2011 yılında UNESCO geçici miras listesine eklenen Göbeklitepe, 2018 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesine eklenmiştir (URL 20). Göbeklitepe'de kazı çalışmalarını sürdürülmesi bu bölgede yaşayan topluluklara ait daha eski kanıtlara ulaşılabileceğini düşündürmektedir. Dünya tarihini değiştiren bu alanda toplulukların dini ve yaşam tarzına ait bulguların önemi Şanlıurfa'yı inanç turizmi bakımından daha önemli bir konuma getirmiştir. Koruma altına alınıp peyzaj düzenlemeleri yapılan alan ziyaretçilere açıktır (Şekil 2.14).

Kaynak: (URL 21).

Şekil 2.17. Göbeklitepe

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YER BAĞLILIĞININ VE YAŞAM KALİTESİNİN YEREL HALKIN TURİZM ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE YERELDE YAŞAM SÜRESİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN BELİRLENMESİ: İNANÇ TURİZM KORİDORUNDA BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Son yıllarda sürdürülebilirlik yaklaşımının önemli hale gelmesi ile turizmin çevresel ve sosyolojik etkilerine yönelik çalışmalar artış göstermektedir. Genel olarak çalışmalarda turizmin destinasyonlarda yaşayan yerel halka faydası/zararı ve yerel halkın turizme bakış açısı üzerinde durulmaktadır. Çünkü yerel halkın ilgisi ve desteği olmadan yürütülen turizm faaliyetlerinin başarılı olması ve yapılan işlerin sürdürülebilirliği beklenmemektedir (Yoon vd., 2001; Yeşilyurt ve Koçak, 2020). Bundan dolayı yerel halkın turizm algısı ve turizmi desteklemeye yönelik tutumları birçok yazar tarafından araştırılmıştır (Ap, 1992; Gursoy ve Rutherford, 2004; Jurowski vd., 1997; Nunkoo ve Ramkissoon, 2010; Rasoolimanesh vd., 2016; Çavuş ve Zere, 2019; Çelik ve Rasoolimanesh, 2021). Konuya dair 2000’li yıllardan önceki çalışmalar daha çok durum tespitine yönelik (Akis vd., 1996; Ap, 1992; Brunt ve Courtney, 1999) iken, yakın zamanda çok daha karmaşık ilişkisel modellerle (Carneiro vd., 2018; Gursoy vd., 2002; Gursoy vd., 2010) konunun ele alındığı görülmektedir. Literatürde turizm algısı ve turizmi destekleme konusunun toplumsal bağlılık (McCool ve Martin, 1994; Um ve Crompton, 1987), yaşam tatmini (Uysal vd., 2016), toplumsal güçlendirme (Boley vd., 2014), yer kimliği (Wang ve Chen, 2015), yer imajı (Stylidis vd., 2015; 2016), duygusal bütünleşme (Woosnam, 2011,2012), sosyal kimlik (Haobin-Ye vd., 2014) gibi konularla ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu çalışmalar, sosyal değişim teorisi, turizm yaşam döngüsü modeli, bütünleşik tehdit teorisi, kimlik teorisi ve temas hipotezi gibi farklı teori ve modeller kullanılarak yapılmıştır (Gursoy ve Nunkoo, 2019; Avcıkurt, 2017).

Yerel halkın turizm algısı ve birçok değişkenle ilişkisi araştırılmakla birlikte son yıllarda yere bağlılık ve yaşam kalitesi değişkenlerinin de ele alındığı görülmektedir (Azevedo vd., 2013; Firouzmakan ve Daneshpour, 2015; Vada, vd., 2019). Diğer değişkenler ele alınsa da turizm algısının doğrudan etkilendiği yere bağlılık ve yaşam kalitesi turizm disiplini açısından daha fazla irdelenmesi gereken bir konudur. Bu araştırmada yerel halkın

yer bağıllığı ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Sosyoloji alanında yer-insan-çevre ilişkisi kapsamında ele alınan yere bağlılık kavramının turizm alanındaki çalışmalarda (Soltani, 2015; İşçi vd., 2018) kısıtlı düzeyde kullanıldığı görülmektedir. Yere bağıllığın temeli Bowlby'nin bağlanma teorisine dayanmaktadır (Bowlby, 1969). Bağlanma kavramı, “bireyin bağlanma figürüyle yakınlığını devam ettirmek için sergilediği bir davranış” olarak tanımlanmıştır (Bowlby, 1969; Bahadır, 2006). Psikoloji alanındaki öncü bağlanma çalışmaları (Bowlby, 1969), kişi ile ebeveyn arasındaki bağıllık üzerine odaklanmıştır. Ancak bağlanma, sadece kişiler arasında değil; aynı zamanda kişi ile bir nesne, mekân veya yer arasında da gelişebilir. Bağlanma teorisinden hareketle, insan ve yer arasındaki ilişkiyi esas alan ve bu ilişki sonucunda ortaya çıkan bağlanmayı inceleyen, yer bağıllığı teorisi (place attachment theory) geliştirilmiştir (Altman ve Low, 1992). Böylece bağlanma kavramı; coğrafya (Tuan, 1977), çevresel psikoloji (Kyle vd. 2004), sosyal psikoloji (Devine-Wright, 2009), rekreasyon (Moore ve Graefe, 1994) gibi farklı disiplinler tarafından da incelenmiştir (Usaklı vd., 2022). Bu teori çerçevesinde yere bağlanma; “insanların bir yerin ortamlarıyla etkileşimlerinden ortaya çıkan olumlu duygusal bağları” vurgulamaktadır (Ramkissoon vd., 2012; Shen vd., 2019). Bu bağlamda turizm destinasyonlarındaki yerel halkın yere bağlılık düzeylerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede turizm alanında yapılan az sayıdaki yer bağıllığı çalışmalarına bakıldığında bazılarının turistlere yönelik (Yuksel vd., 2009; Qu vd., 2019; Uşaklı, 2022; Usaklı vd., 2022) bazılarının ise yerel halka yönelik (McCool ve Martin, 1994; Shen vd., 2019; Türkmen ve Saatçi, 2020; Atsız vd., 2022) yapıldığı görülmektedir.

Yere bağıllığın yerelde yaşam süresi/ikamet süresi ile önemli bir ilişkisi bulunmaktadır (Hay, 1998). Bu yer bağıllığının zaman faktörü ile ilişkisini göstermektedir (Markoç ve Haksever, 2019). Herhangi bir destinasyonda, kişilerin yaşam süresi ne kadar yüksek ise bölgeyi benimseme sahiplenme düzeyi artmaktadır. Bu sebeple, turizmin etkilerine karşı daha fazla duyarlı olabilmektedir. Ancak özellikle turizm alanında yapılan yer bağıllığı araştırmalarında yerelde yaşam süresinin kısıtlı düzeyde ele alındığı görülmektedir (Dwyer, Chen ve Lee, 2019; Uşaklı, 2022; Styliadis, 2018). Nitekim İşçi vd. (2018) çalışmalarında yerel halka bağıllığın kültürel mirasa yönelik olumlu algısında halkın bölgedeki yaşam süresinin dikkate alınması gerektiğini önererek konunun önemine dikkat çekmişlerdir. Bu nedenle araştırmamızda yere bağıllığın turizm algısı ve turizmi destekleme boyutları

üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin rolü ortaya konulması literatüre önemli bir katkı sunacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından “kişinin kendi amaçlarına, beklentilerine, standartlarına ve çıkarlarına göre bir kültür ve değer sisteminde kendi yaşamını algılaması” şeklinde tanımlanan yaşam kalitesi, turizmin geliştiği bölgelerde veya turizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği destinasyonlarda birçok araştırmaya konu olmuştur (Andereck ve Nyaupane, 2011; Zhang vd., 2013; Peters ve Schuckert, 2014; Uysal vd., 2016). Bu araştırmalarda yaşam kalitesinin önemi turistik faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde, fuar, konser, sergi, spor organizasyonları, alışveriş merkezleri, altyapı ve üstyapı çalışmalarının politika yapıcılar tarafından uygun hale getirilmesi bireylerin yaşam kalitelerinin artmasında etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Yerel halkın yaşam kalitesi ve turizmden memnuniyetleri de turizm paydaşları için önemlidir. Yerel halkın memnuniyetsizliği, misafirperverliklerini ve iyi niyetlerini etkilemektedir. Bu durum turizm endüstrisi için sorun haline gelebilir (Gursoy vd., 2002). Ek olarak, bölge sakinlerinin memnuniyetsizliğinin destinasyonun çekiciliğine engel oluşturmaması için ev sahibi toplumun turizme yönelik tutumlarını ve bunun bölge sakinlerinin yaşam kalitesini nasıl etkilediğini belirlemek ve anlamak turizm paydaşlarının çıkarıdır.

Bir destinasyonun turizme açılması, turistik bir anlam yüklenmesi o bölgede yaşayan yerel halkın yaşamlarının çeşitli değişikliklere uğramasına sebep olabilmektedir. Bölge sakinleri, toplumlarında turizm endüstrisinin gelişimi sırasında meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle iyileştirilmesini veya korunmasını istedikleri geleneksel veya kırsal yaşam biçimleri ve kişisel yaşam tarzları ile ilgili olduğu için yaşam biçimini de önemli bir faktör olarak görmektedirler (Andereck ve Nyaupane, 2011). Bu nedenle, turizm etkileri, yerel halkın yaşam biçimlerini ve rekreasyon olanakları yaşam alanlarını etkileyebilir ve bu da nihayetinde genel yaşam kalitelerine yansıyacaktır (Andereck, vd., 2007; Zhang vd., 2013).

Turizm endüstrisinin gelişimi ve yerel halkın yaşam kalitesi ile ilişkisi son yıllarda büyük önem kazanmıştır (Stylidis vd., 2014; Woo vd., 2015). Çünkü topluluklarda turizm endüstrisini geliştirmenin temel amacı ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel faydalar sağlamaktır (Peters ve Schuckert, 2014; Uysal vd., 2015). Bu durum turizm endüstrisinin

geliştirilmesinin bölge sakinlerinin yaşam kalitesini nasıl yansıttığını araştırma gerekliliğini doğurmuştur (Andereck ve Nyaupane, 2011; Meng ve Han, 2018; Mihalic vd., 2016).

Bu araştırma literatürde var olan az sayıdaki çalışmaya katkı sunmakta ve turizm destinasyonlarında insan-mekân-tutum ilişkilerini ortaya koymaktadır. Buna bağlı olarak araştırmanın temel amacı; İnanç turizmi koridorunda (Mardin, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep ve Mersin) yaşayan yerel halkın yer bağlılığının turizm algısı, yaşam kalitesi ve turizmi destekleme değişkenleri üzerindeki etkisinde yerelde yaşama süresinin rolünü ortaya koymaktır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırma için kurduğumuz modelde yer alan değişkenlerin bir arada ele alınmadığı ve mevcut araştırmaların genellikle belirli destinasyonlara odaklandığı görülmektedir; bu nedenle, bir bütün olarak bir bölgeyi ve koridor yaklaşımını ele almanın bu çalışma için özgün bir değer taşıdığı düşünülmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışmada, belirli varsayımlar ve sınırlılıklar altında yerel halkın turizm algısı ve yer bağlılığı üzerine etkileri incelenmiştir. İlgili varsayımlar ve sınırlılıklar maddeler halinde sıralanmıştır;

Varsayımlar:

- Yerel halka uygulanan anket sorularına katılımcıların verdikleri yanıtların doğru cevaplandığı varsayılmıştır.
- Araştırmanın amacına göre belirlenen örneklemin evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.
- Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının ölçülmek istenilen özellikleri doğru olarak ölçtüğü varsayılmıştır.

Sınırlılıklar:

- Bu araştırma kesitsel özellik taşımaktadır bu durum araştırmanın en önemli sınırlılığıdır.
- Çalışma büyük ölçüde nicel veri toplama yöntemiyle sınırlıdır.
- Bazı anket formları eksik ve hatalı doldurulduğu için veri kayıpları oluşmuştur.
- Araştırmanın Türkiye'deki inanç turizm koridorunda yaşayan yerel halk ile sınırlandırılmıştır.

- Araştırma için toplanan anketler Eylül 2023-Ekim 2023 dönemiyle sınırlıdır.

3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışmasının bu bölümünde kullanılan yöntemlere ait bilgiler verilmiştir. Kullanılan ölçekler hakkında bilgiler, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmanın modeli, hipotezler ve verilerin toplanması bu bölümün alt başlıkları olarak açıklanmıştır.

3.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni İnanç Turizm Koridoru olarak ilan edilen beş il (Mardin, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay ve Mersin) yaşayan 18 yaş üstü yerel halktan oluşmaktadır. Evrenin tamamına ulaşılması maliyet ve zaman açısından mümkün olmadığından örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Bu amaçla kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolayda örnekleme, araştırmacının en kolay ve hızlı şekilde veri toplama çabasıyla rastgele olmayan bir örnekleme yöntemidir (Malhotra, 2004; Aaker vd., 2007; Zikmund, 1997). Araştırmanın evreni inanç turizm koridorunda yer alan şehirlerde yaşayan 18 yaş üstü yerel halk olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan Mardin ilinin 18 yaş üstü nüfusu; 608.151, Şanlıurfa'nın 1.423.828 ve Hatay'ın 1.270.044, Mersin'in 1.514.398, Gaziantep'in 1.598.353'tür. Bu da toplamda 6.414.774 kişiye tekabül etmektedir (URL 24). Örneklem sayısının kabul edilebilir olması için %95 güven aralığında elde etmemiz gereken örneklem sayısı en az 384 olarak (Altunışık vd., 2007; Büyüköztürk vd., 2014:) önerilmektedir. Ancak araştırma sahasında konuyu daha fazla katılımcı ile daha geçerli bir şekilde ölçebilmek için daha fazla veri toplanmıştır. Araştırma kapsamında yerel halka yüz yüze 1.756 form online 460 form olmak üzere toplamda 2.216 anket formu uygulanmıştır. Elde edilen toplam anket formu içerisinde 65 form eksik veya gelişigüzel cevaplandığından dolayı çalışmaya dahil edilmemiştir. Toplamda 2.151 kullanılabilir anket toplanmış ve elde edilen veriler araştırmada kullanılmıştır. Bu sayı oluşturulan modele yönelik yapılacak analizler için (Tabachnick ve Fidell, 2006; Hair vd., 2009) yeterli görülmektedir.

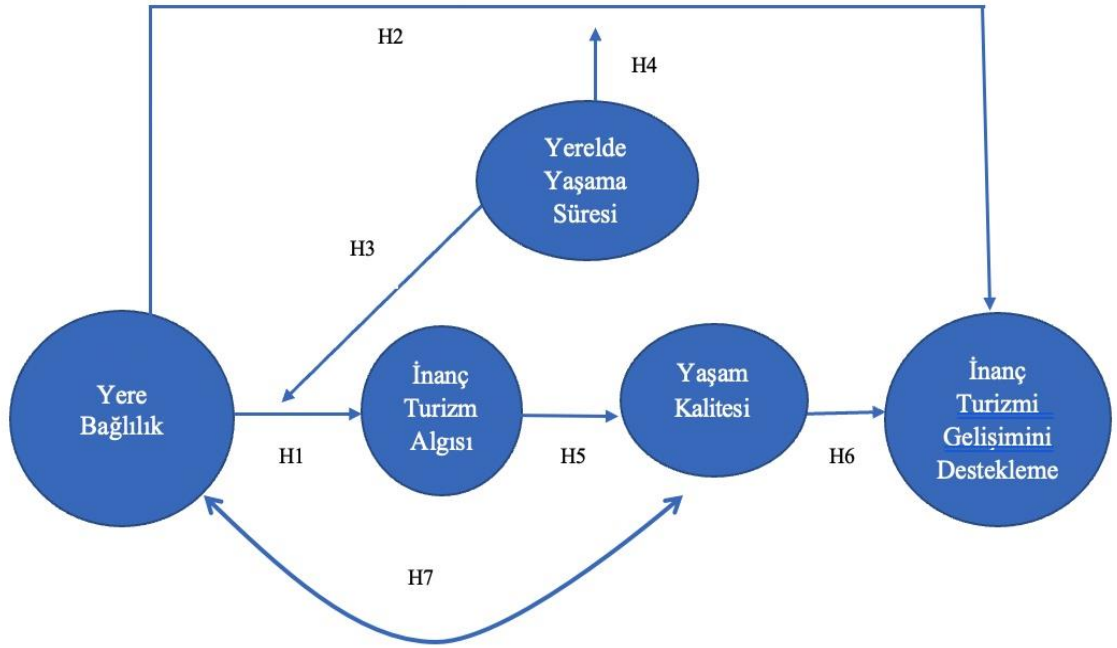
3.3.2. Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Araştırma modeli çalışmada kullanılması düşünülen verilerin toplanması ve çözümlenmesi amacıyla gerekli koşulların yerine getirilmesidir (Büyüköztürk vd., 2013).

Bu koşulların yerine getirilmesi için iki yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar tarama ve deneme yaklaşımı olarak bilinmektedir. Araştırmanın amacına uygun olan model tarama modelidir. Bu model çok sayıda bireyden oluşan çalışma alanı hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacıyla örneklem üzerinde yapılacak tarama olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2012).

Turizm alanında yapılan çalışmalarda yer bağlılığının turizme yönelik tutumları ve yerel halkın turizmi destekleme değişkenlerini etkilediğini göstermektedir. Ancak bu modellerde yerelde yaşam süresi/ikamet süresi değişkeninin düzenleyici rolünün ele alınmadığı görülmektedir. Yerel halkın turizme yönelik algı ve desteği sabit değildir ve zamanla değişebilir. Yerel halkın turizm gelişimine dair algı ve desteğinin genelleştirilememesinin sebebi, yerel halkın algıları ve tutumlarının araştırılan bölgeye, turizm türüne ve turistik bölgenin gelişim seviyesine bağlı olarak farklılık göstermesidir (Faulker ve Tideswell, 1997; Oviedo-Garcia, vd., 2008). Farklı turizm türlerinin geliştiği destinasyonlarda konuya yakın çalışmaların olduğu bilinmektedir. Ancak inanç turizmi destinasyonlarda konuyu ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Tam da bu nedenle araştırmada inanç turizmi destinasyonlarında yaşayan yerel halk evren olarak belirlenmiştir. Anket sorularında özellikle inanç turizmine yönelik tutumlar ele alınmıştır.

Kurgulanan bu modelde inanç turizm koridorunda yere bağlılık düzeyinin inanç turizm algısı üzerindeki etkileri, yere bağlılık düzeyinin turizmi destekleme üzerindeki etkileri, yerelde yaşama süresinin değişkenler üzerinde düzenleyici rolünün etkisi, turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi, yaşam kalitesinin turizmi destekleme üzerindeki etkisi, yere bağlılık ve yaşam kalitesi arasındaki etki incelenmiştir.

Şekil 3.1. Araştırma Modeli ve Hipotezlerin Gösterimi

Çalışmalarda, bilimsel açıdan incelenmeye başlanan herhangi bir öneri hipotez olarak adlandırılır (Kozak, 2018). Genel olarak hipotezler, araştırmacının incelenen konuyla ilgili olarak başlangıçta ortaya attığı, henüz test edilmemiş olan önerilerdir (Saruhan ve Özdemirci, 2011). Türkçe literatürde hipotez kavramının yanı sıra faraziye, varsayım veya denence gibi terimler de kullanılabilir (Büyüköztürk vd., 2019).

Yerel halkın yer bağlılığının turizmin etkilerine yönelik algısı ve turizm gelişimine verdiği desteği inceleyen Styliadis (2018) yer algısı ile yere bağlılık arasında pozitif bir ilişki olduğu hem yere bağlılık hem de yer algısının yerel halkın turizm etkilerine ilişkin algılarını ve turizmin gelişmesine verilen desteği olumlu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Gu ve Ryanb (2008) yer bağlılıklarının, turizm algısı ve desteklenmesi üzerine etkisi ile ilgili yapmış oldukları çalışmalarında, yer bağlılığının turizm algısı ve turizm destekleme üzerinde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Eusebio vd. (2018) çalışmalarında Boa Vista Adası yerel halkının yere bağlılık düzeylerinin turizm algısı ve turizmi destekleme üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Shen vd. (2019) çalışmalarında bölge sakinlerinin yer imajı ve yer bağlılığının turizme yönelik tutumları ve turizm yanlısı davranışsal niyetleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yapılan analizler sonucunda, yere bağlılığın yer imajı, turizm algısı ve davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında Stedman (2002), yüksek düzeyde

yere bağlanmanın, olumsuz tutumlar ve yer koruyucu davranışlarda bulunma isteğinin artmasıyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Dolayısı ile yer bağlılığı yüksek olduğunda, turizmin olumsuz etkilerine yönelik bir koruma güdüsünün gelişmesi olağandır. Bu çerçevede tasarlanan araştırma hipotezleri:

Hipotez 1: İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın yer bağlılığının inanç turizm algısı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Hipotez 2: İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın yer bağlılığının turizmi destekleme üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Yerelde yaşam süresi ile yer bağlılığı arasındaki ilişkiye dair çeşitli çalışmaların farklı sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Örneğin Atsız vd. (2022) çalışmalarında “kırsal destinasyonda yerel halkın bölgeye ait yer kimliği duygusunu” inceleyerek turizm gelişimine verilen destek üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu yerel halkın ikamet süresini göz önünde bulundurarak ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kırsal bölgelerde yaşayan yerel halk bulundukları yerin turizme açılmasını desteklese de yer kimliği açısından benzersizlik, öz yeterliliğe sahip olma ve sürekliliğin bu destek üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca yerelde yaşama süresinin düzenleyici bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın aksine farklı bir örneklemede McCool ve Martin (1994) çalışmalarında Amerika Birleşik Devletleri’nin Montana eyaletinde yerel halkın turizm tutumları, ikamet süresi, turizm gelişim düzeyi ve topluma bağlılık arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışma sonucunda turizmin daha az gelişmiş olduğu bölgelerde yaşayan bireylerin turizmi desteklemesi ve yere bağlılık düzeyleri düşük iken, turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde turizmi destekleme ve topluma bağlılık oranı daha yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Topluma bağlılık ve ikamet süresi ilişkileri incelendiğinde yerelde kalma süresi artan bireylerin yere bağlılık oranlarının arttığı sonucuna varılmıştır. Wang ve Chen (2015) yer bağlılığı ile benzer olan yer kimliğinin turizm algısı ve turizm destekleme üzerindeki etkisinde yerelde yaşama süresinin düzenleyici rol oynayabileceğini belirlemişlerdir. Okuyucu ve Somuncu (2012) çalışmasında aynı sonuca varmış bireyin ikamet süresi arttıkça bağlılık düzeyinin arttığını tespit etmişlerdir. Bu çerçevede tasarlanan araştırma hipotezleri:

Hipotez 3: İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın yer bağlılığının inanç turizm algısı üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü vardır.

Hipotez 4: İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın yer bağlılığının turizmi destekleme değişkeni üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü vardır.

Andereck ve Nyaupane (2011) yapmış oldukları çalışmada turizm ürünlerinin geliştirilmesinin bölge sakinlerinin yaşam kalitesini olumlu etkilediğini tespit etmişlerdir. Daha ileri analizler sonucunda, turizmden elde edilen kişisel faydanın, yaşam kalitesinin ekonomik yönlerinin, turistlerle temasının ve turizm istihdamının, turizmin yerel ekonomideki rolü algıları üzerindeki etkisine aracılık ettiğini bulmuşlardır. Wang vd. (2022) çalışmalarında, Çin'in kırsal destinasyonunda yaşayan yerli halkın adalet algısı, yaşam kalitesi ve turizm destek boyutları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda yaşam kalitesinin adalet algısı ile turizmi destekleme boyutu arasında aracılık rolü olduğu aynı zamanda yaşam kalitesinin turizmi destekleme üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğu tespit edilmiştir. Liang ve Huib (2016) çalışmalarında, yaşam kalitesinin halkın gelecekte turizmin gelişimine yönelik tutumlarını pozitif etkilediğini ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde McCool ve Martin (1994), diğer ekonomik kalkınma stratejileri gibi turizm gelişiminin amacının yerel sakinlerin yaşam kalitesini de artırmak olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Turizm algısı ve yaşam kalitesini ölçen birçok çalışma bulunmaktadır. Yu vd. (2011) turizm algısının yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkilerini ölçmüşlerdir. Çalışmada yerleşik sosyal maliyet boyutunun yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Ancak sürdürülebilirlik ve ekonomik faydalar açısından yerel halkın turizm algısının yaşam kalitesi üzerine anlamlı bir şekilde etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Bölge sakinlerinin turizm algılarını yaşam kaliteleri üzerindeki etkilerini test etmek ve turizmin gelişme düzeyinin bu ilişkiyi etkileyip etkilemediğini incelemek amacıyla yapılan çalışmada turizmin yaşam kalitelerini olumlu yönde etkilediği ancak toplumsal ve duygusal refahlarını olumsuz etkilediği görülmüştür (Renda vd., 2011). Fakat Alanya'da yapılan bir diğer çalışma turizmin olumlu sosyokültürel etkileri, olumlu ekonomik etkileri, olumlu çevresel etkilerini toplumsal yaşam kalitesinin üzerinde,

toplumsal yaşam kalitesinin de turizmi destekleme boyutu üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisi olduğu ortaya konulmuştur (Özyurt ve Gülmez, 2020).

Yaşam kalitesi turizm araştırmalarında yaygın bir şekilde çalışılmaya başlanmıştır. Yöre halkı için yaşam kalitesinin yüksek olması turizmi destekleme düzeylerini olumlu etkilediği yapılan çalışmalarda kanıtlanmıştır (Woo vd. 2015; Wang vd. 2022). Turizmin gelişmesi sonucunda bölgede turistlerin daha fazla zaman ve para harcaması planlanarak alışveriş merkezleri, eğlence parkları, restoranlar ve turistlerin ihtiyaç duyabileceği birçok yeni işletmenin açılması muhtemeldir. Bu durumda bölge halkının ekonomik anlamda kazanç elde etmesi, işletmelerin açılmasıyla ilave istihdam ortamının oluşması da yöre halkının yaşam kalitesinin artmasında önemli etkenlerden biri olduğu görülmektedir. Bu çerçevede tasarlanan araştırma hipotezleri:

Hipotez 5: İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın turizm algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Hipotez 6: İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın yaşam kalitesinin turizmi destekleme üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Yere bağlılık ve yaşam kalitesi konusu turizm literatürü incelendiğinde çok az çalışılmış bir konu olarak görülmektedir. Ancak var olan birkaç çalışmada yer bağlılığının yaşam kalitesi üzerinde olumlu yönde etkilendiği yere bağlılık düzeyi arttıkça bireylerin yaşam kalitesi algılarının arttığı tespit edilmiştir (Azevedo vd., 2013). Benzer şekilde Cicognani vd. (2008) üç farklı ülkede (ABD, İtalya, İran) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada yaşam kalitesinin, yer bağlılığından etkilendiği sonucuna varmışlardır. Rollero ve Piccoli (2010) yer bağlılığının sosyal refaha etkisini ölçmek amacıyla yapmış oldukları çalışmada yer bağlılığının sosyal refahı etkilediğini ancak araştırılan ikamet bölgesi açısından farklılık gösterebileceğini saptamışlardır. Bu bağlamda araştırma hipotezi olarak aşağıdaki hipotez kurgulanmıştır.

Hipotez 7: İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın yere bağlılık ve yaşam kalitesi arasında anlamlı bir etkisi vardır.

3.3.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Araştırma verilerinin toplanması için nicel araştırma tekniklerinden anket tekniği uygulanmıştır. Anket “belirli bir hedefe ve plana göre oluşturulmuş soru dizini” (Karasar, 2007) şeklinde tanımlanmaktadır. Araştırmada nicel araştırma tekniklerinden anket kullanılmasının temel sebepleri; geniş bir alandan, çok sayıda veriyi, hızlı bir şekilde toplama imkânı sağlamasıdır.

Kullanılacak anketin belirlenmesi sürecinde, ulusal ve uluslararası literatür taranarak ilgili konularda mevcut ölçekler incelenmiştir. Bu bağlamda, Wang, Berbekova ve Uysal (2022) tarafından geliştirilen Yaşam Kalitesi Ölçeği, Williams ve Roggenback (1989)’ın Yer Bağlılığı Ölçeği, Çelik ve Rasoolimanesh (2021)’in Turizm Gelişimini Destekleme Ölçeği ve Terzidou, Stylidis ve Szivas (2008)’in İnanç Turizm Algısı Ölçeği ölçekleri, çalışma amacına uygun olarak değerlendirilmiş ve kullanılmak üzere seçilmiştir. Ölçekler yabancı literatürden alındığı için öncelikle dil açısından uzman bir akademisyen ve Milli Eğitim Müdürlüğünde öğretmenlik yapan iki dilbilimci tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Ölçeklerin Türkçe hali farklı iki dilbilimci tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Ölçeklerin orijinal halleri ve tekrar çevrilmiş halleri Harran Üniversitesi’nde çalışan ölçek geliştirme alanında uzman olan akademisyenler tarafından incelenmiş ve aralarında farklılık olmadığı belirtilmiştir. Bu aşamayla birlikte çeviriden tekrar çeviri süreci (DeVellis ve Thorpe, 2021; Bolfosu, 2022) tamamlanmıştır. Ayrıca anketin Türkçe’ye çevrilmiş hali taslak şeklinde tez izleme komitesi üyelerine e-posta yoluyla ulaştırılmış ve kontrolleri sağlandıktan sonra veri toplama aracına son hali verilmiştir.

3.3.4. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Araştırma için hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sekiz soru bulunmaktadır. İkinci bölümde altı ifadeden oluşan yaşam kalitesi ölçeği, yirmi iki ifadeden oluşan yere bağlılık ölçeği, beş ifadeden oluşan turizm gelişimini destekleme ölçeği ve sekiz ifadeden oluşan inanç turizmi algısı ölçeği yer almaktadır. Ayrıca çalışmada kullanılan ölçeklerin düzenleyici rolünü belirlemek için anket formunun ilk bölümünde yerelde yaşama süresinin belirlenmesi için tek soruluk sürekli bir değişken kullanılmıştır.

Yaşam Kalitesi Ölçeği: Altı ifadeden oluşan yaşam kalitesi ölçeği katılımcıların inanç turizm koridorunda yer alan illerdeki yaşam kalitelerini ölçmeyi hedeflemektedir. Ölçeğin geçerliliği (Wang, Berbekova ve Uysal, 2022) tarafından test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda güvenirlik katsayısı 0,91 olarak yüksek seviyede güvenilir olduğu ölçülmüştür. İngilizce dilinden alınan tersine çeviri yöntemi kullanılarak anlam geçerliliği sağlanmıştır. Ayrıca bir edebiyat öğretmeni tarafından kontrolü yapılmıştır. Ölçek sorularının cevap seçenekleri 5’li Likert (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) şeklindedir.

Yer Bağlılığı Ölçeği: Yirmi iki ifadeden oluşan yer bağlılığı ölçeği ile katılımcıların yaşadıkları şehre olan bağlılık seviyelerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Williams ve Roggenback (1989) çalışmasından alınan ölçeğin geçerliliği test edilmiştir. Araştırmada ölçek güvenirlik katsayısı 0,93 olarak yüksek seviyede güvenilir olduğu ölçülmüştür. Ölçek maddeleri ters çeviri yöntemi kullanıldıktan sonra tez izleme komitesi üyeleriyle paylaşılmış verilen öneriler sonucunda ölçekteki bazı ifadeler düzeltilerek son hali verilmiştir. Ölçek sorularının cevap seçenekleri 5’li Likert (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) şeklindedir.

Turizm Gelişimini Destekleme Ölçeği: Yerel halkın turizm gelişimini destekleyip desteklemediklerini ölçmek için Çelik ve Rasoolimanesh (2021)’in ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,92 olarak yüksek seviyede güvenilir olduğu ölçülmüştür. İngilizce’den Türkçe’ye çevirmek için gerekli anlam testleri ve diğer prosedürler uygulanmıştır. Ölçek sorularının cevap seçenekleri 5’li Likert (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) şeklindedir.

İnanç Turizm Algısı Ölçeği: Yerel halkın inanç turizm algısını ölçmek için Terzidou, Stylidis ve Szivas (2008)’in çalışmalarında kullandığı sekiz soru tek boyuttan oluşan ölçekten yararlanılmıştır. Ölçeğin alındığı kaynakta güvenirlik analizi yapılmış 0,75 olarak bulunmuştur (Kalaycı, 2010). Ölçek sorularının cevap seçenekleri 5’li Likert (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) şeklindedir.

Yerelde Yaşama Süresi: Katılımcıların yerelde yaşama sürelerini ölçmek ve aracı değişken olarak analiz etmek için anket formunun ilk bölümünde “Kaç yıldır bu şehirde yaşıyorsunuz?” ifadesi sürekli bir değişken olarak kullanılmıştır. Araştırmadaki H3 ve H4 hipotezleri bu soru ile analiz edilmiştir.

Anket formu “Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurul Başkanlığı” tarafından değerlendirilmiş ve araştırma etiği açısından “uygun” bulunmuştur.

3.4. PİLOT ARAŞTIRMANIN YAPILMASI

Araştırma için anketi oluşturan ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için 2023 yılı Ağustos ayında araştırma evrenimizi oluşturan İnanç Turizm Koridoru’nda yer alan illerde çevrimiçi (online) ortamda yerel halka uygulanmıştır. Toplamda 178 anketten gelişigüzel doldurulan 15’i analize dahil edilmemiş 163 anketin SPSS paket programa veri girişi yapılmıştır. Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalara göre, pilot çalışmalar için genellikle 10 ile 30 arası katılımcının yeterli olduğu bilgisi bulunmaktadır (Johanson ve Brooks, 2010; Seçer, 2015). Ancak araştırma evreninin büyüklüğü ve toplanacak verilerin fazla olması sebebiyle güvenilirlik testlerinin daha geçerli bir şekilde ölçülmesi için pilot araştırma için veri sayısı fazla tutulmuştur. Pilot araştırma kapsamında toplanan verilerin güvenilirliklerini test etmek için içsel tutarlılık analizinden Cronbach Alpha katsayı yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ölçekte kullanılan ifadelerin içsel tutarlılık anlamında ölçeğin güvenilirliğini göstermektedir. Analiz sonucunda ortaya çıkan Cronbach Alfa değeri 0 ve 1 arasında değer almaktadır. Bu değer 0.70 ve üzeri bir değer olması önerilmektedir (Churchill, 1979). Kalaycı (2010), tarafından katsayıya bağlı ölçeğin güvenilirliği farklı şekilde önerilmektedir; 0.00-0.40 olması durumunda ölçek güvenilir değil, 0.40-0.60 ise ölçek düşük güvenilirlikli, 0,60-0,80 arasında olduğunda ölçek oldukça güvenilir ve 0.80-1.00 değerleri arasında yüksek derecede güvenilir olduğunu belirtmiştir.

Pilot çalışmanın sonuçlarına göre, kullanılacak ölçeklere ilişkin güvenilirlik analiz sonuçları Tablo 3.1’de sunulmuştur. Elde edinilen güvenilirlik değerleri şu şekildedir: Yaşam kalitesi ölçeği için (0.87), yere bağlılık ölçeği için (0.86), turizmi destekleme ölçeği için (0.80) ve inanç turizm algısı ölçeği için (0.79). Elde edilen değerler, çalışmada kullanılacak yaşam kalitesi, yer bağlılığı ve turizmi destekleme ölçeklerinin yüksek

derecede güvenilir olduğunu, inanç turizm algısı ölçeğinin de güvenilirlik kriterlerini sağladığını göstermektedir (Churchill, 1979).

Tablo 3.1. Pilot Araştırma Sonucunda Elde Edilen Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı	Ortalama	Varyans	Standart Sapma
Yaşam Kalitesi Ölçeği	0.87	6	2,940	25,564	5,056
Yere Bağlılık Ölçeği	0.86	22	2,934	159,632	12,635
Turizmi Destekleme Ölçeği	0.80	5	3,288	17,457	4,178
İnanç Turizm Algısı Ölçeği	0.79	8	3,340	30,559	5,528

3.5. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

Pilot uygulamadan sonra araştırmada kullanılan ankete son hali verilmiştir. Araştırma evrenini oluşturan İnanç Turizm Koridorunda yer alan illerde (Mersin, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin) ikamet eden 18 yaş ve üzeri bireylere anket formu uygulanmıştır. Araştırma kapsamında 12 Eylül 2023- 30 Eylül 2023 tarihleri arasında, araştırmacı tarafından araştırma sahasında anket uygulanmıştır. Ayrıca Google Form yardımıyla anket online bir şekilde hazırlanmış doldurulması için sivil toplum kuruluşları, meslek birlikleri, sendikalar ve firma yetkililerinden dağıtılması konusunda yardım talep edilmiştir. Anket uygulaması sürecinde yüz yüze 1.756, çevrimiçi (online) 460 olmak üzere toplamda 2.216 anket sayısına ulaşılmıştır. Yüz yüze doldurulan anketlerden 65 tanesinin gelişigüzel, eksik veya hatalı doldurulduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucunda 2.151 anketin SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) 26.0 paket programa veri girişleri yapılmıştır.

3.5.1. Verilerin Kontrolü ve Analizler için Uygun Hale Getirilmesi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analiz kısmına başlanmadan önce verilerin uygunluğunun kontrolü için SPSS paket program aracılığıyla, veri setine ait, eksik veri, uç değerler, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Öncelikle veri setinde kayıp veri tespit edilmemiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) katsayıları, yapısal eşitlik modeli uygulamalarında normal dağılım yaklaşımı temel alınarak incelenmiştir. İncelemeler yapılırken Tabachnick vd. (2006) tarafından belirtilen +1.5 /-1.5 değer aralığı dikkate alınmıştır. Analiz sonucunda verilerin normal dağılımı ile ilgili herhangi

bir olumsuz durum tespit edilmemiştir. Aşağıdaki Tablo 3.2’de ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerleri bulunmaktadır.

Tablo 3.2. Verilerin Normallik Dağılımına İlişkin Sonuçlar

Ölçek Adı	N	S. S	Ortalama	Çarpıklık	Basıklık
Yaşam Kalitesi	2.151	0.852	3.187	-169	-089
Yer Bağlılılığı	2.151	0.595	2.951	-038	-321
Turizmi Destekleme	2.151	0.794	2.636	,319	.517
İnanç Turizm Algısı	2.151	0.750	2.704	,055	,420

3.5.2. Araştırmada Kullanılacak Ölçeklere Ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Verilere ait kontrollerden sonra, anket formunda yer alan dört ölçeğin güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Yaşam kalitesi ölçeğine ait güvenilirlik analizi sonuçlarında Cronbach’s Alfa değerinin (0,87) yere bağlılık ölçeği için (0.85), turizmi destekleme ölçeği için (0.74) ve inanç turizm algısı ölçeği için (0.81) olduğu tespit edilmiştir. Değerler, çalışmada kullanılan yaşam kalitesi, yer bağlılığı ve inanç turizm algısı ölçeklerinin yüksek derecede güvenilir olduğunu, turizmi destekleme ölçeğinin de güvenilirlik kriterlerini sağladığını göstermektedir. Analiz sonuçları Tablo 3.3’te verilmiştir.

Tablo 3.3. Araştırma Verilerine Ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Cronbach’s Alpha	Madde Sayısı	Ortalama	Varyans	Standart Sapma
Yaşam Kalitesi Ölçeği	0.87	6	3,188	26,184	5,117
Yere Bağlılık Ölçeği	0.85	22	2,951	171,881	13,110
Turizmi Destekleme Ölçeği	0.74	5	2,636	15,790	3,974
İnanç Turizm Algısı Ölçeği	0.81	8	2,705	36,037	6,003

3.5.3. Verilerin Analizi

Araştırmanın hedeflerine ulaşmak için elde edilen veriler, analiz sürecinde SPSS 26.00 ve AMOS (Analysis of Moment Structures) 24.00 istatistik paket programları kullanılmıştır. İlk olarak veriler sınıflandırılmış, hatalı veriler kontrol edilmiştir. Yapısal model analizleri, verilerin normal dağılımı varsayımına dayandığından, çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alınmıştır. Bu incelemeler yapılırken Tabachnick vd. (2006) tarafından belirlenen değer

aralıkları dikkate alınmıştır. Verilerin yapısal model analizinde kullanılması için bir sorun görülmemiştir.

Verilerin analize uygunluğu için ilgili kontroller tamamlandıktan sonra, tanımlayıcı istatistiklerin analizleri gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin yapı geçerliklerini sınamak ve ortaya çıkan faktörleri doğrulamak amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yöntemi kullanılmıştır. Yerel halkın yer bağlılığı, yaşam kalitesi, inanç turizm algısı ve turizm desteğini belirlemek için Doğrulamalı Faktör Analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizler sayesinde ölçeğin yapı güvenilirliği ve birleşme geçerliliği analizi değerlendirilmiştir. Yapısal eşitlik modeli analizinde, Anderson ve Gerbing (1988) tarafından önerilen iki aşamalı yaklaşım izlenmiştir. Bu yaklaşıma göre, ilk olarak "ölçme modeli" test edilmiş ve daha sonra "yapısal model" incelenmiştir. Ölçme modelinin değerlendirilmesi sırasında, modelde yer alan tüm faktörlerin yapı güvenilirliği, ayırım ve benzeşim geçerlikleri göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca, iç tutarlılık katsayıları için Cronbach Alfa hesaplamaları yapılmıştır. Yapısal modelin analizi ise En Çok Olabilirlik (Maximum Likelihood) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş olup, hipotezlerin test edilmesi ve araştırma sonuçlarına ulaşılması sağlanmıştır. Son olarak araştırma hipotezlerinden H3 ve H4 düzenleyici etki için AMOS programında model oluşturulmuş ve yerelde yaşama süresinin düzenleyici etkisi ölçülmüştür.

3.6. BULGULAR

Araştırma kapsamında İnanç Turizm Koridorunda yerel halktan elde edilen 2.151 verinin bulguları yer almaktadır. Elde edilen verilerin analizi, öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine yönelik dağılımların incelenmesiyle başlamıştır. Daha sonra, araştırmanın hipotezlerine ilişkin açımlayıcı faktör analizi, doğrulamalı faktör analizi ve yapısal modelin test edilmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular derinlemesine incelenerek raporlanmıştır.

3.6.1. İnanç Turizm Koridorunda Araştırmaya Katılan Yerel Halkın Demografik ve Tanımlayıcı Özellikleri

Çalışmanın evrenini oluşturan İnanç Turizm Koridoru'nda (Mersin, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin) yaşayan 18 yaş ve üzeri yerel halktan 2.151 kişi araştırmaya katılmıştır.

Katılımcıların demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, yaşadığı şehir, meslek, aylık gelir, yerleşim süresi) Tablo 3.4'te sunulmuştur.

Tablo 3.4. İnanç Turizm Koridorunda Araştırmaya Katılan Yerel Halkın Demografik ve Tanımlayıcı Özellikleri

Cinsiyet	Kişi	%	Yaşadığı Şehir	Kişi	%
Erkek	1.155	53,7	Mersin	428	19,9
Kadın	996	46,3	Hatay	423	19,7
Yaş Gurubu	Kişi	%	Gaziantep	438	20,4
18-27	812	37,9	Şanlıurfa	433	20,1
28-37	776	35,9	Mardin	429	19,9
38-47	418	19,5	Meslek	Kişi	%
48-57	111	5,2	İşveren	109	5,1
58 ve Üzeri	34	1,5	Öğrenci	417	19,4
Eğitim Durumu	Kişi	%	Ev Hanımı	206	9,6
İlkokul	58	2,7	Esnaf	68	3,2
Ortaokul	75	3,5	İşçi	271	12,6
Lise	417	19,4	Memur	627	29,1
Ön lisans	350	16,3	Emekli	33	1,5
Lisans	922	42,9	Çalışmıyorum	125	5,8
Yüksek Lisans	231	10,7	Diğer	295	13,7
Doktora	98	4,6	Medeni Durum	Kişi	%
Aylık Gelir	Kişi	%	Evli	1.101	51,2
*01.07.2023 tarihinde geçerli olan asgari ücret			Bekar	1.050	48,8
0-11.402	686	31,9	Dul	-	-
11.403-22.805	543	25,2	Yerelde Yaşama Süresi	Kişi	%
22.806-33.208	564	26,2	0-9 yıl	475	22
33.209-44.609	208	9,7	10-19 yıl	355	16,4
44.610-55.011	61	2,8	20-29 yıl	671	31,2
55.012-66.414	32	1,5	30 yıl ve üzeri	650	30,4
66.415 ve üzeri	57	2,6			

Tablo 3.4'teki dağılıma göre, araştırma kapsamında yer alan katılımcıların %53,7'si erkek olup, %46,3'ü kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde %37,9'unun 18-27 yaş %35,9'unun 28-37 yaş aralığında oldukları belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya dahil olan katılımcıların %51,2 evli, %48,8 bekardır. Eğitim durumuna göre katılımcıların, %42,9 ön lisans mezunudur. Yaşadığı şehirlere göre katılımcıların %19,9'u Mersin, %19,7'si Hatay, %20,4'ü Gaziantep, %20,1'i Şanlıurfa ve %19,1'inin Mardin'de yaşadıkları tespit edilmiştir. Yaptıkları mesleklere göre katılımcıların %29,1 memur olarak çalıştığı belirlenmiştir. Aylık gelir açısından incelendiğinde katılımcıların %31,9'u 0 ile 11.402, %25,2'sinin 11.403 ile 22.805, %26,2'sinin 22.806 ile 33.208, gelire sahip oldukları saptanmıştır. Gelir oranları veri toplanan süreç içerisindeki asgari ücret ve katları olarak belirlenmiştir. Yerelde yaşama süresine göre katılımcıların 671'i %31,2'si 20 ile 29 yıl, %30,4'ü 30 yıl ve üzeri yaşadıkları şehirlerde ikamet etmektedirler.

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde cinsiyet ve medeni durum dağılımının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Eğitim durumu gözlemlendiğinde lisans ve lisansüstü düzeyinde katılımcı sayısının oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Yerelde yaşama süresinin büyük bir kısmının yirmi yıl ve üzeri olduğu görülmektedir.

3.6.2. Araştırma Ölçeklerine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi

Araştırmada kullanılan anketin içeriğinde bulunan ölçeklerin yapı geçerliliğini değerlendirmek için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Öncelikle ölçeklerin faktör analizine uygunluğunu tespit etmek için KMO (Kaiser-Mayer-Olkin) ve Bartlett test istatistikleri kontrol edilmiştir. KMO değerinin 0 ile 1 arasında bir değer ortaya çıkmaktadır değer 1'e yakınlığı örneklem büyüklüğünün yeterliliğini göstermektedir. Bazı araştırmacılar Pallant (2020) değer 0,60 üzerinde olması gerektiği, bazıları ise Hutchenson ve Sofroniou (1999) 0,70 ile 0,80 arasında çıkması durumunda örneklem büyüklüğünün iyi düzeyde olduğunu 0,80 ile 0,90 arasında çıkması durumunda örneklem büyüklüğünü çok iyi olduğunu ve 0,90 ve üzeri bir değer çıktığında ise mükemmel düzeyde örneklem büyüklüğüne ulaşıldığını belirtmektedirler. Araştırmada kullanılacak yaşam kalitesi için KMO ve Bartlett küresellik testlerinin sonuçları Tablo 3.5'te verilmiştir.

Tablo 3.5. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

KMO Değeri	0,880	
Barlett Test Sonuçları	Yaklaşık Ki Kare Değeri	6055,513
	Serbestlik Derecesi (Df)	15
	Anlamlılık Düzeyi (Sig)	,000

Ölçekte yer alan beş ifadenin KMO değerinin 0,880 olarak hesaplandığı ve Bartlett testi incelendiğinde sonucun ($p<000$) anlamlı olduğu görülmektedir. KMO değerinin 0,80 ile 0,90 arasında çıkması örneklem büyüklüğünün çok iyi bir değer olarak nitelendirilmiştir (Kaiser, 1974; Hutchenson ve Sofroniou, 1999; Çokluk vd., 2012).

Tablo 3.6. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Değişkenler	Faktör Yükleri	Varyans Yüzdesi	Özdeğeri
Yaşam Kalitesi		61,545	3,693
Y. Kalitesi 1	0,823		
Y. Kalitesi 2	0,847		
Y. Kalitesi 3	0,847		
Y. Kalitesi 4	0,766		
Y. Kalitesi 5	0,673		
Y. Kalitesi 6	0,735		

Ölçeğin KMO ve Bartlett testleri incelendikten sonra faktör analizine uygunluğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan sonra yapılan faktör analizinde tek faktör ve altı ifadeden oluşan yaşam kalitesi ölçeğinin özdeğeri 3,693 olarak görülmektedir. Toplam varyansın %61,545'ini açıkladığı görülmektedir. Tablo 3.6'da faktör yüklerinin yük değerleri üç madde için oldukça yüksek olduğu, üç madde için ise örneklem büyüklüğünün iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmada kullanılacak yere bağlılık ölçeği KMO ve Bartlett küresellik testlerinin sonuçları Tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3.7. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yere Bağlılık Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

KMO Değeri		0,954
Barlett Test Sonuçları	Yaklaşık Ki Kare Değeri	28759,209
	Serbestlik Derecesi (Df)	231
	Anlamlılık Düzeyi (Sig)	,000

Ölçekte yer alan yirmi iki ifadenin KMO değerinin 0,954 olarak hesaplandığı ve Bartlett testi incelendiğinde sonucun ($p<000$) anlamlı olduğu görülmektedir. KMO değerinin 0,80 ile 0,90 arasında çıkmasından dolayı örneklem büyüklüğü çok iyi bir değer olarak nitelendirilmiştir (Kaiser, 1974; Hutchenson ve Sofroniou, 1999; Çokluk vd., 2012).

Tablo 3.8. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yere Bağlılık Ölçeğine Ait Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Değişkenler	Faktör Yükleri	Varyans Yüzdesi	Özdeğeri
Yer Kimliği		43,835	9,693
Y.K.1	0,676		
Y.K.2	0,713		
Y.K.3	0,543		
Y.K.4	0,681		
Y.K.5	0,765		
Yere Bağlılık		8,511	1,872
Y.B.1	0,844		
Y.B.2	0,832		
Y.B.3	0,798		
Y.B.4	0,792		
Y.B.5	0,696		
Y.B.6	0,826		
Y.B.7	0,830		
Y.B.8	0,875		
Y.B.9	0,793		
Y.B.10	0,557		

Tablo 3.8. (Devamı)

Yere Karşı İlgisizlik	5,954	1,310
Y.K.İ.1	0,575	
Y.K.İ.2	0,532	
Y.K.İ.3	0,449	
Y.K.İ.4	0,539	
Y.K.İ.5	0,520	
Y.K.İ.6	0,640	
Y.K.İ.7	0,831	

Tablo 3.8 incelendiğinde yere bağlılık ölçeğine ait faktör yükleri, varyans yüzdesi ve özdeğerleri görülmektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda yirmi iki ifadeden oluşan yere bağlılık ölçeği üç alt boyuttan oluştuğu görülmüştür. Bu boyutlardan birincisi olan ve beş maddeden oluşan yer kimliğinin özdeğeri 9,693 ve toplam varyansın 43,835'ini açıkladığı sonucuna varılmıştır. Diğer bir boyut olan yere bağımlılık on ifadeden oluşmaktadır. Bu boyutun özdeğeri 1,872 ve toplan varyansı 8,511 ile açıklanmaktadır. Son boyut olan yere karşı ilgisizlik boyutu yedi ifadeden oluşmaktadır. Boyutun özdeğeri 1,310 toplam varyansın 5,954'ünü açıklamaktadır. Ayrıca üç boyutun ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %58,30 olarak ölçülmüştür. Faktör sayısı birden fazla olan desenlerde açıklanan varyansın %40-%60 arasında olması yeterli olarak kabul görmektedir (Büyüköztürk, 2007). Araştırmada kullanılacak turizmi destekleme ölçeği KMO ve Bartlett küresellik testlerinin sonuçları Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3.9. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

KMO Değeri	0,660
Barlett Test Sonuçları	
Yaklaşık Ki Kare Değeri	3393,317
Serbestlik Derecesi (Df)	10
Anlamlılık Düzeyi (Sig)	,000

Ölçekte yer alan yirmi iki ifadenin KMO değerinin 0,660 olarak hesaplandığı ve Bartlett testi incelendiğinde sonucun ($p < 000$) anlamlı olduğu görülmektedir. Faktör analizinin yapılabilmesi için KMO değerinin 0.50 nin altında olmaması gerektiği ifade

edilmiştir (Field, 2000). Pallant (2020) değerin 0,60 üzerinde olması gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla ölçeğin örneklem büyüklüğünün faktör analizine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 3.10’da turizmi destekleme ölçeği açımlayıcı faktör analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.10. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Değişkenler	Faktör Yükleri	Varyans Yüzdesi	Özdeğeri
Turizmi Destekleme		49,372	2,469
T.D.1	0,869		
T.D.2	0,839		
T.D.3	0,906		
T.D.4	0,919		
T.D.5	0,768		

Tablo 3.10 incelendiğinde turizm destekleme ölçeğine ilişkin faktör yükleri, varyans yüzdesi ve özdeğeri verilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda beş ifadeden oluşan ölçek tek boyut olarak görülmektedir. Turizmi destekleme ölçeğinin özdeğeri 2,496 olarak ölçülmüştür. Ölçeğin varyans yüzdesinin 49,372 olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre turizmi destekleme ölçeğinin geçerli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Araştırmada kullanılacak inanç turizm algısı ölçeği KMO ve Bartlett küresellik testlerinin sonuçları Tablo 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.11. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

KMO Değeri	0,846
Barlett Test Sonuçları	
Yaklaşık Ki Kare Değeri	5187,057
Serbestlik Derecesi (Df)	28
Anlamlılık Düzeyi (Sig)	,000

Ölçekte yer alan sekiz ifadenin KMO değerinin 0,846 olarak hesaplandığı ve Bartlett testi incelendiğinde sonucun ($p<000$) anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlar ölçeğin örneklem büyüklüğünün açımlayıcı faktör analizi yapmaya uygun olduğunu

göstermektedir. Tablo 3.12’de inanç turizm algısı ölçeği açımlayıcı faktör analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.12. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Değişkenler	Faktör Yükleri	Varyans Yüzdesi	Özdeğeri
İnanç Turizm Algısı		45,073	3,606
İ.T.A.1	0,548		
İ.T.A.2	0,709		
İ.T.A.3	0,674		
İ.T.A.4	0,791		
İ.T.A.5	0,767		
İ.T.A.6	0,674		
İ.T.A.7	0,681		
İ.T.A.8	0,466		

Tablo 3.12 incelendiğinde inanç turizm algısı ölçeğine ilişkin faktör yükleri, varyans yüzdesi ve özdeğeri verilmiştir. Analiz sonucunda sekiz ifadeden oluşan ölçek tek boyut olarak görülmektedir. Ölçeğin özdeğeri 3,606, varyans yüzdesi 45,073 olarak tespit edilmiştir. Çıkan analiz sonuçlarına göre inanç turizm algısı ölçeğinin geçerli bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir.

Yapılan açımlayıcı faktör analizleri sonucunda Hair vd. (2013) 350 kişi ve üzerindeki örneklem sayısında faktör yük değerlerinin 0,30’un üzerinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırmada kullanılacak tüm ölçeklerin açımlayıcı faktör analizi sonuçlarında 0,30’un altında kalan bir ifade bulunmamaktadır. Ayrıca, araştırmanın katılımcı sayısının 2,001 katılımcıdan fazla olması sebebiyle kullanılacak anket formundaki tüm ifadelerin olduğu gibi kalmasına karar verilmiştir.

3.6.3. Araştırma Ölçeklerine Ait Doğrulatoryıcı Faktör Analizi Sonuçları

Araştırma ölçeklerinin doğrulatoryıcı faktör analizi, IBM Amos 24 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. DFA (Doğrulatoryıcı Faktör Analizi) analizi ile daha önce keşfedilmiş ve

daha az faktör ile oluşturulan ölçeklerin, araştırma örneklemine olan benzerliğinin test edilmesi amaçlanmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015; Büyüköztürk, 2004). Bu kapsamda DFA analizinde dört farklı modelin test edilebileceği söylenmektedir (Bryne, 2013). Araştırma ölçeklerine bağlı olarak bu modellerden tek faktörlü model yapılmıştır. DFA analizi en çok olabilirlik (Maximum Likelihood) yöntemi kullanılarak yapılmıştır. YEM (Yapısal Eşitlik Modellemesi) birçok disiplinde uygulama alanı olan oldukça popüler istatistiksel bir yöntemdir (Meydan ve Şeşen, 2015). Bu analiz yönteminin sıkça tercih edilmesinin sebepleri; araştırmacıya karmaşık ilişkileri tek bir modelde test etme olanağı sağlaması ve aynı zamanda ölçüm hatalarını tanımlayarak, sonuçları iyileştirmek için düzenleme yapma fırsatı sunmasıdır (Raykov ve Marcoulides, 2006).

Yapısal eşitlik modelleriyle gerçekleştirilen analizlerde göz önünde bulundurulabilecek birçok uyum iyiliği ölçütü bulunmaktadır. Bu uyum indeksleri genel olarak Tablo 3.13'te 4 başlık altında verilmiştir. Başlangıç uyum indeksi olarak sayılabilecek ve modelin uyumunu gösteren χ^2 (ki kare) değeridir. Bu değer anlamsız çıkması istenmektedir. Ayrıca χ^2/df (serbestlik derecesi) değerinin üçten veya beşten küçük olması önerilmektedir. Örneklem büyüklüğüne duyarlı olan χ^2 değeri genellikle anlamlı çıktığından, bu aşamada χ^2 'nin anlamlılığının göz ardı edilerek χ^2/df oranı ve diğer uyum iyiliği ölçütlerinin dikkate alınması önerilmektedir (Hair vd., 2009). Yapılan literatür taramasında hangi uyum değerlerinin alınması gerektiği hakkında fikir birliği olmasa da yapılan çalışmalarda, karşılaştırmalı uyum indeksleri gurubunda yer alan, NFI (Normed Fit Index) indeksi, NNFI (Non-Normed Fit Index) indeksi, IFI (Incremental Fit Index) indeksi, CFI (Comparative Fit Index) indeksi, RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) indekslerinin dikkate alınması görüşü yaygındır. Bunun dışında mutlak uyum indeksleri gurubunda yer alan AGFI (Adjustment Goodness of Fit) indeksi ve GFI (Goodness of Fit) indekslerinin dikkate alınması gereken uyum iyiliği değerleridir.

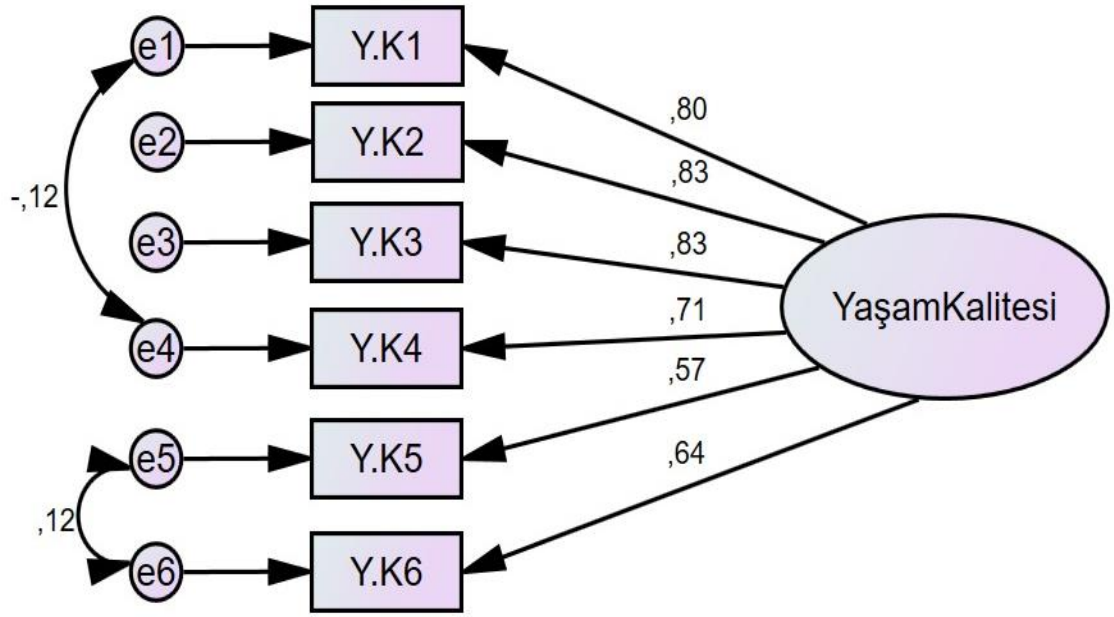
Tablo 3.13. Uyum İyiliğine İlişkin İstatistiksel Değerler

Ölçüm (Uyum İstatistiği)	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
Genel Model Uyumu		
χ^2 uyum testi	$p > 0,05$	$p > 0,05$
χ^2 / df	≤ 3	≤ 5
Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri		
NFI	$\geq 0,95$	0,94- 0,90
NNFI	$\geq 0,95$	0,94- 0,90
IFI	$\geq 0,95$	0,94- 0,90
CFI	$\geq 0,97$	$\geq 0,95$
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06 – 0,08
Mutlak Uyum İndeksleri		
GFI	$\geq 0,90$	0,89 – 0,85
AGFI	$\geq 0,90$	0,89 – 0,85
Artık Temelli Uyum İndeksi		
SRMR	$\leq 0,05$	0,06 – 0,08

Kaynak: Kline (1998); Schermelleh-Engel vd. (2003); Tabachnick ve Fidel (2006); Meydan ve Şeşen (2015).

3.6.3.1. Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerimizden ilki olan yaşam kalitesi ölçeği tek boyuttan oluşmaktadır. Bu doğrultuda ölçeğe ilişkin ilişkisiz doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 3.2’de verilmiştir. Analiz sonucunda altı ifadeden oluşan ölçeğin faktör yükleri 0,57 ile 0,80 arasında olduğu tespit edilmiştir. Maddelerin alması istenen ideal değer 0,70 olarak kabul edilmektedir. Ancak bazı durumlarda minimum değer olarak 0,50 kabul edilmektedir (Hair vd., 2009). Yapılan DFA sonucunda daha iyi sonuç almak için önerilen modifikasyon işlemi e6-e5 ve e4-e1 isimli hata terimleri arasında kovaryans ilişki kurulmuştur.

Y.K1 Genel olarak hayatımdan memnunum. **Y.K2** Hayat koşullarım mükemmeldir. **Y.K3** Birçok yönden hayatım ideale yakındır. **Y.K4** Şu ana kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim. **Y.K5** Hayatımı baştan yaşayabilme fırsatım olsaydı hiçbir şeyi değiştirmezdim. **Y.K6** Genel olarak mutlu bir insanım.

Şekil 3.2. Yaşam Kalitesi İlişkisz Model Örneği

Yapılan DFA sonucunda modele ait χ^2 değeri 10,176 df derecesi 4 olarak elde edilmiştir. χ^2 /df değeri ise 2,544 bulunmuş, bulunan değer iyi uyum gösterdiği şeklinde açıklanmaktadır. Modelin RMSEA değeri ise ,027 olarak tespit edilmiştir. Yaşam kalitesi modeline ait diğer uyum iyiliği indeks değerleri ayrıntılı şekilde aşağıdaki Tablo 3.14’te verilmiştir.

Tablo 3.14. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait DFA Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İyiliği İndeksleri	Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Uyum Değerleri	Yazında Kabul Gören Uyum Değerleri	
		İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	10,176	$p > 0,05$	$p > 0,05$
χ^2 /df	2,544	≤ 3	≤ 5
RMSEA	0,27	$\leq 0,05$	0,06–0,08
GFI	0,99	$\geq 0,90$	0,89–0,85
AGFI	0,99	$\geq 0,90$	0,89–0,85
IFI	0,99	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NFI	0,99	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NNFI	0,99	$\geq 0,95$	0,94-0,90
SRMR	0,05	$\leq 0,05$	0,06–0,08

Yapılan DFA sonucunda elde edilen değerlere bakıldığında oluşturulan modelin iyi uyum gösterdiği sonucuna varılabilir. Ayrıca DFA için kurulan modellerin yapı geçerliliğinin sağlanması için incelenmesi gereken farklı değerlerde bulunmaktadır. Bu değerler; faktör yükleri, faktör gruplarına ait varyans değerleri (AVE) ve birleşme tutarlılığını temsil eden CR değerleri incelenecektir.

AVE ve CR değerlerinin hesaplanması için istatistiki analiz yöntemi kullanılmaktadır. Hesaplama için kullanılan formüller (Hancock ve Mueller, 2001) aşağıdaki şekilde gösterilmektedir;

$$AVE = \frac{\sum_{i=1}^n L_i^2}{n}$$

$$CR = \frac{\left[\sum_{i=1}^i \lambda_i \right]^2}{\left[\sum_{i=1}^i \lambda_i \right]^2 + \left[\sum_{i=1}^i 1 - \lambda_i^2 \right]}$$

İfadelere ait faktör yükleri, açıklanan R2 (varyans yüzdeleri), AVE (faktörlerin ortalama varyansı) ve CR (birleşme güvenilirliği) değerleri Tablo 3.15'te sunulmuştur.

Tablo 3.15. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları

Faktör ve İfadeler	Faktör Yükleri	R2	Açıklanan Varyans (AVE)	Birleşme Güvenilirliği (CR)
Faktör			0,55	0,87
Yaşam Kalitesi				
	Y. K1 0,80	0,64		
	Y. K2 0,83	0,68		
	Y. K3 0,83	0,68		
	Y. K4 0,71	0,50		
	Y. K5 0,57	0,33		
	Y. K6 0,64	0,40		

Ölçeğin yapı güvenirliğini ölçmek için daha önce yapılan Cronbach's Alpha değerlerinin ölçümü, faktör yüklerinin kontrolü sağlanmıştır. Bu aşamada tabloda gösterilen AVE değerleri incelenmiştir. İlgili değer büyüdükçe ölçeğin açıklama gücünün yükseldiği ve hata varyansının azaldığını göstermektedir. AVE değerinin 0,50 değerinden büyük olması istenmektedir (Hair vd., 2009). Ancak veri sayısının fazla olması durumunda 0,50'nin altındaki değerlerinde kabul edilebilir olduğu söylenmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). DFA sonucunda elde ettiğimiz AVE değeri 0,55 olarak ölçüldüğü ve yeterli olduğu kabul edilebilir. Son olarak ankette görülen ölçeğin iç tutarlılığını ölçen CR değerlerine bakılmıştır. Faktör gurupları için CR değerinin 0,70'ten büyük olması durumunda çok güvenilir olduğu anlamına gelmektedir. Fakat bazı durumlarda 0,60 ve 0,70 oranları da güvenilir olarak kabul edilmektedir (Hair vd., 2009). Analiz sonucunda CR değeri 0,87 olarak ölçülmüş ve bu değer oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 3.16. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu

	Y. K1	Y. K2	Y. K3	Y. K4	Y. K5	Y. K6
Y. K1	1					
Y. K2	0,681	1				
Y. K3	0,648	0,717	1			
Y. K4	0,516	0,545	0,605	1		
Y. K5	0,427	0,486	0,454	0,450	1	
Y. K6	0,556	0,499	0,507	0,490	0,438	1

**p<0.01

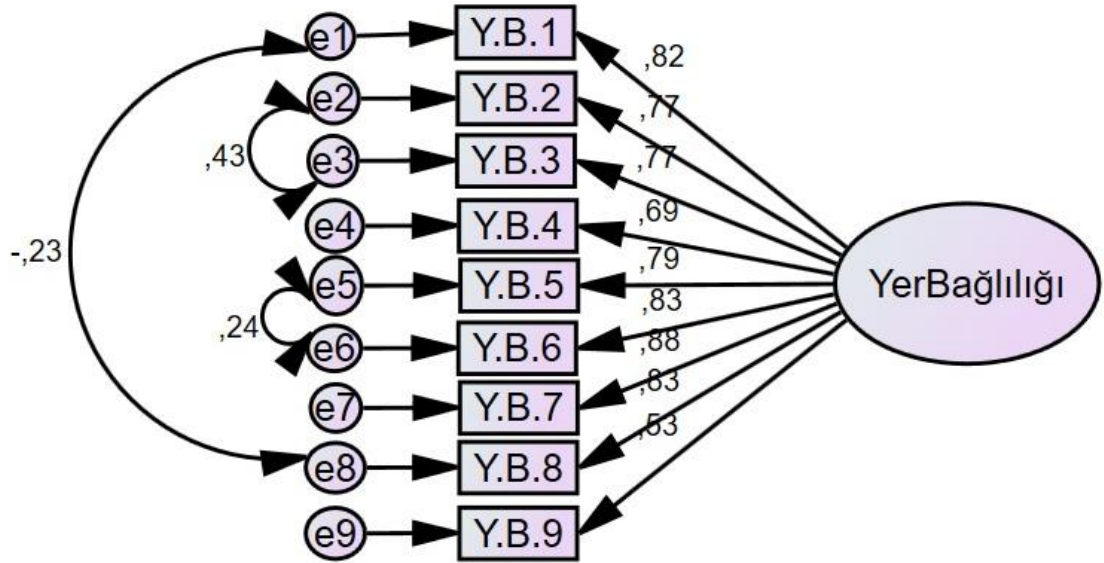
Y.K1 Genel olarak hayatımdan memnunum. **Y.K2** Hayat koşullarım mükemmeldir. **Y.K3** Birçok yönden hayatım ideale yakındır. **Y.K4** Şu ana kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim. **Y.K5** Hayatımı baştan yaşayabilme fırsatım olsaydı hiçbir şeyi değiştirmezdim. **Y.K6** Genel olarak mutlu bir insanım.

DFA sonucunda ortaya çıkan ifadeler arasındaki korelasyon yukarıdaki Tablo 3.16'da gösterilmektedir. İfadeler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Sungur (2010) tarafından kullanılan korelasyon katsayılarına göre yorumlama şu şekildedir: $r = 0,00-0,25$ arası çok düşük, $r = 0,26-0,49$ arası düşük, $r = 0,50-0,69$ arası orta düzeyde, $r = 0,70-0,89$ arası yüksek, $r = 0,90-1,00$ arası çok yüksektir.

Yaşam kalitesi ölçeğinde yer alan ifadeler arasındaki korelasyon $p < 0,01$ düzeyinde birbirleriyle anlamlı, ilişki içerisinde yer alıp, ifadelere ait katsayılar, 0,427 ve 0,717 arasında yer almaktadır. Bu sonuçlara göre ifadelerin birbirleriyle ilişkileri düşük, orta ve yüksek olarak açıklanabilmektedir.

3.6.3.2. Yer Bağlılığı Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırma da kullanılan ölçeklerimizden yer bağlılığı ölçeği üç boyuttan oluşmaktadır. Ancak yapılan analizler sonucunda çalışmanın amacına uygun şekilde ilerlemesi için madde boyutlandırma çalışması yapıp araştırmanın ölçeği tek boyut üzerinde değerlendirmeye alınmıştır. Bu doğrultuda ölçeğe ilişkin ilişkisiz doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 3.3'te verilmiştir. Silinen boyutların ifade faktör yüklerinin 0,30'dan küçük olması ve çoklu bağlantının fazla olması verilerin çıktılarının güvenilir olmaması sebebiyle çıkarılmıştır (Arafat, vd., 2016). Örneklem büyüklüğüne bağlı olarak faktör yüklerinin anlamlı kabul edilebilmesi için 0,30 olarak ölçümlenmesi gerekmektedir (Hair vd., 2014). Buna bağlı olarak değişkenler arasındaki ilişkileri en iyi şekilde analiz etmek için kullanılacak az sayıda faktörün belirlenmesi gerekmektedir (Shrestha, 2021). Bu kapsamda ilgili boyutlar analiz dışı bırakılmış ve modelden silinmiştir. Yeni oluşturulan yer bağlılığı ölçeğinde yer alan ifadelerin faktör yüklerinin anlamlı düzeyde kabul edilebileceği (0,53-0,88 arasında), örneklem büyüklüğünün 350 ve üzeri olması durumunda 0,30 faktör yükünün anlamlı kabul edilebileceği söylenmiştir (Hair vd., 2014; Akın ve Aşçı, 2021). Yapılan DFA analizleri sonucunda daha iyi sonuç almak için önerilen modifikasyon işlemi e1-e9 e2-e3 ve e5-e6 isimli hata terimleri arasında kovaryans ilişki kurulmuştur. Kurulan ilişki sonrasında çıkan sonuçlar Şekil 3.3'te ayrıntılı şekilde gösterilmektedir.

Y.B.1. Bu şehirde yaşamak, başka şehirlerde yaşamaktan daha çok mutlu eder. **Y.B.2.** Burada yaptığım etkinlikleri için başka bir şehri tercih etmem. **Y.B.3.** Bu şehir, yapmayı sevdiğim etkinlikler için en iyi yerdir. **Y.B.4.** Bu şehirle karşılaştırılabilir başka bir yer yoktur **Y.B.5.** Bu şehirde yaptıklarımı diğer şehirlerde yaptıklarımdan daha çok önemsiyorum **Y.B.6.** İmkânım olsa şehrin her tarafını gezmek isterim. **Y.B.7.** Bu şehirde yaptıklarımı başka şehirde yaptıklarımla kıyaslanamaz. **Y.B.8.** Bu şehirle karşılaştırılabilir başka bir yer yoktur. **Y.B.9.** İmkânım olsa şehrin her tarafını gezmek isterim.

Şekil 3.3. Yer Bağlılığı İlişkisz DFA Model Örneği

Yapılan DFA sonucunda modele ait χ^2 değeri 296,126 df derecesi 24 olarak elde edilmiştir. χ^2 /df değeri ise 12,339 bulunmuştur. Araştırma kapsamında 2.151 veri toplanmıştır. Veri sayısının 200 ün üzerine çıkması χ^2 değerinin yüksek çıkmasına ve güvenilir sonuçlar vermemesine sebebiyet vermektedir (Schumacker ve Lomax, 1996). Bu sebeple χ^2 /df değerinin de büyümesi olağandır. Bu durumda diğer uyum indekslerinin uyumlu olması dikkate alınmaktadır (Weng ve Cheng, 1997). Modelin diğer uyum indeksleri dikkate alındığında, RMSEA değeri ,070 olarak tespit edilmiştir. Modelin kabul edilebilir uyum değerine sahip olduğu saptanmıştır. Geriye kalan bütün uyum iyiliği değerleri iyi uyum olarak kabul edilen değer aralığında yer aldığı tespit edilmiştir. Yer bağlılığı modeline ilişkin diğer uyum iyiliği indeks değerleri detaylı olarak Tablo 3.17'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde ölçeğin uyum değerlerinde bir problem görülmediği söylenebilir.

Tablo 3.17. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yer Bağlılığı Ölçeğine Ait DFA Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İyiliği İndeksleri	Yer Bağlılığı Ölçeği Uyum Değerleri	Yazında Kabul Gören Uyum Değerleri	
		İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	296,126	$p > 0,05$	$p > 0,05$
χ^2 / df	12,339	≤ 3	≤ 5
RMSEA	0,70	$\leq 0,05$	0,06–0,08
GFI	0,96	$\geq 0,90$	0,89–0,85
AGFI	0,94	$\geq 0,90$	0,89–0,85
IFI	0,98	$\geq 0,95$	0,94–0,90
NFI	0,97	$\geq 0,95$	0,94–0,90
NNFI	0,96	$\geq 0,95$	0,94–0,90
SRMR	0,39	$\leq 0,05$	0,06–0,08

Yer bağlılığı ölçeğine ait yapı geçerliliğini test etmek için Tablo 3.18’de ölçeğin AVE ve CR değerlerine yer verilmiştir. Ayrıca tabloda ifadelere ait faktör yükleri ve R^2 değerleri yer almaktadır. Faktör yükleri 0,82 ile 0,53 aralığında değer almış ve yapısal modele uygun değerler aldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3.18. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yer Bağlılığı Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları

Faktör ve İfadeler	Faktör Yükleri	R^2	Açıklanan Varyans (AVE)	Birleşme Güvenilirliği (CR)
Faktör:			0,60	0,93
Yer Bağlılığı				
Y.B.1	0,82	0,67		
Y.B.2	0,77	0,59		
Y.B.3	0,77	0,59		
Y.B.4	0,69	0,47		
Y.B.5	0,79	0,62		
Y.B.6	0,83	0,68		
Y.B.7	0,88	0,77		
Y.B.8	0,83	0,68		
Y.B.9	0,53	0,30		

DFA sonucunda elde ettiğimiz AVE değeri 0,60 olarak ölçüldüğü ve yeterli olduğu kabul edilebilir. Analiz sonucunda CR değeri 0,93 olarak ölçülmüş ve bu değer oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin yapısal modelde kullanılması için herhangi bir engel tespit edilmemiştir.

Tablo 3.19. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yer Bağlılığı Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu

	Y. B1	Y. B2	Y. B3	Y. B4	Y. B5	Y. B6	Y. B7	Y. B8	Y. B9
Y.B.1	1								
Y.B.2	0,669	1							
Y.B.3	0,658	0,768	1						
Y.B.4	0,543	0,580	0,580	1					
Y.B.5	0,644	0,572	0,576	0,536	1				
Y.B.6	0,667	0,613	0,613	0,568	0,740	1			
Y.B.7	0,724	0,654	0,674	0,566	0,740	0,743	1		
Y.B.8	0,612	0,640	0,647	0,617	0,646	0,706	0,718	1	
Y.B.9	0,425	0,381	0,370	0,313	0,464	0,439	0,523	0,433	1

**p<0.01

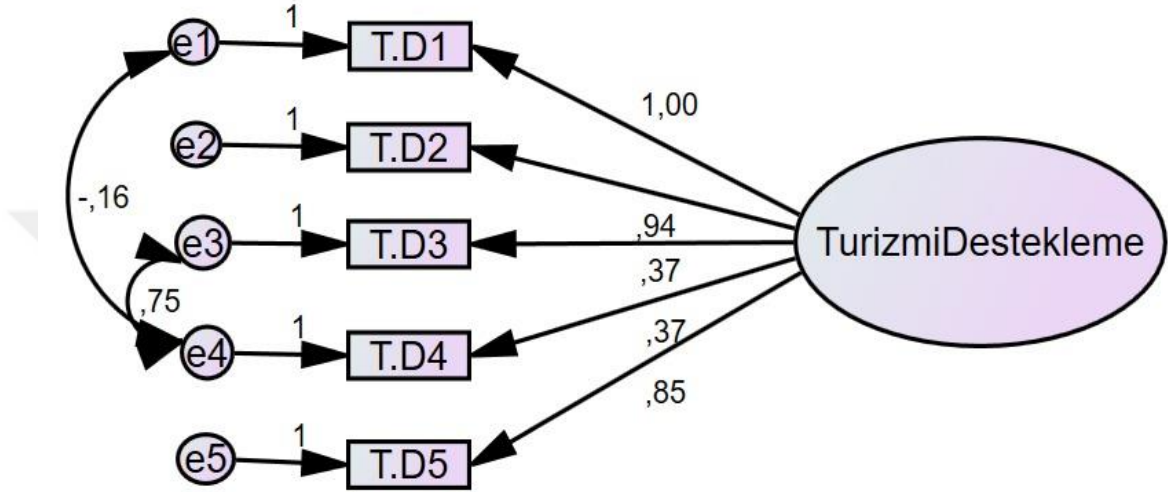
Y.B.1. Bu şehirde yaşamak, başka şehirlerde yaşamaktan daha çok mutlu eder. **Y.B.2.** Burada yaptığım etkinlikleri için başka bir şehri tercih etmem.**Y.B.3.** Bu şehir, yapmayı sevdiğim etkinlikler için en iyi yerdir.**Y.B.4.** Bu şehirle karşılaştırılabilecek başka bir yer yoktur **Y.B.5.** Bu şehirde yaptıklarımı diğer şehirlerde yaptıklarımdan daha çok önemsiyorum **Y.B.6.** İmkânım olsa şehrin her tarafını gezmek isterim. **Y.B.7.** Bu şehirde yaptıklarım başka şehirde yaptıklarımla kıyaslanamaz. **Y.B.8.** Bu şehirle karşılaştırılabilecek başka bir yer yoktur. **Y.B.9.** İmkânım olsa şehrin her tarafını gezmek isterim.

Yer Bağlılığı ölçeğinde yer alan ifadeler arasındaki korelasyon $p<0,01$ düzeyinde birbirleriyle anlamlı ilişki içerisinde yer alıp, ifadelere ait katsayılar, 0,313 ve 0,768 arasında yer almaktadır. Sungur (2010)'un oluşturduğu açıklama tabosuna göre, elde edilen sonuçlar ifadelerin birbirleriyle ilişkilerini düşük, orta ve yüksek olarak açıklanabilir.

3.6.3.3 Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırma da kullanılan ölçeklerimizden turizmi destekleme ölçeği tek boyuttan oluşmaktadır. Bu doğrultuda ölçeğe ilişkin ilişkisiz doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 3.4'te verilmiştir. Ölçeği oluşturan beş ifadenin tamamının faktör yükü kabul

edilebilir sınırın üzerinde değer aldığı görülmektedir. Faktör yükü 350 ve üzeri örneklem büyüklüğüne sahip olması durumunda 0,30 faktör yük değerinin anlamlı kabul edilebileceği belirtilmiştir (Hair vd.,2014; Akın ve Aşçı, 2021). Yapılan DFA sonucunda daha iyi sonuç almak için önerilen modifikasyon işlemi e3-e2 ve e4-e1 kodlu hata terimleri arasında kovaryans ilişki kurulmuştur. Model sonucunda elde edilen uyum değerleri tablo 3.20’de verilmiştir.

T.D1 Turizm gelişimini şiddetle desteklerim. **T.D2** Turizm gelişiminde iyileştirmeler için önerilerde bulunurum. **T.D3** Turizm planlamasına aktif olarak katılıyorum. **T.D4** Turizm projelerinin geliştirilmesinde yer alıyorum. **T.D5** Şehrimde daha fazla turist görmek istiyorum.

Şekil 3.4. Turizmi Destekleme İlişkisz Model Örneği

Yapılan DFA sonucunda modele ait χ^2 değeri 2,468 df derecesi 4 olarak elde edilmiştir. χ^2 /df değeri ise 2,468 bulunmuştur. Bu durum iyi uyum olarak kabul edilen değer olarak açıklanmaktadır. Modelin RMSEA değeri ise ,026 olarak tespit edilmiştir. Yaşam kalitesi modeline ait diğer uyum iyiliği indeks değerleri ayrıntılı şekilde aşağıdaki Tablo 3.20’de verilmiştir.

Tablo 3.20. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İyiliği İndeksleri	Turizmi Destekleme Ölçeğine Ait Uyum Değerleri	Yazında Kabul Gören Uyum Değerleri	
		İyi Uyum Aralığı	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	2,468	$p > 0,05$	$p > 0,05$
χ^2 / df	2,468	≤ 3	≤ 5
RMSEA	0,26	$\leq 0,05$	0,06–0,08
GFI	1	$\geq 0,90$	0,89–0,85
AGFI	0,99	$\geq 0,90$	0,89–0,85
IFI	1	$\geq 0,95$	0,94–0,90
NFI	0,99	$\geq 0,95$	0,94–0,90
NNFI	0,99	$\geq 0,95$	0,94–0,90
SRMR	0,01	$\leq 0,05$	0,06–0,08

Yapılan DFA sonucunda elde edilen değerlere bakıldığında oluşturulan modelin iyi uyum gösterdiği sonucuna varılabilir. Ölçeğin yapısal modele uygunluğunu test etmek için ölçeğe ait AVE ve CR değerlerine Tablo 3.21’de verilmiştir. Ayrıca ölçeğe ilişkin maddeler arası korelasyon ilişkisi Tablo 3.22’de verilmiştir.

Tablo 3.21. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları

Faktör ve İfadeler	Faktör Yükleri	R2	Açıklanan Varyans (AVE)	Birleşme Güvenilirliği (CR)
Faktör:		0,57		0,85
Yer Bağlılığı				
T.D.1	0,99	0,98		
T.D.2	0,94	0,88		
T.D.3	0,37	0,14		
T.D.4	0,37	0,14		
T.D.5	0,85	0,72		

DFA sonucunda elde ettiğimiz AVE değeri 0,57 olarak ölçüldüğü bu bulgu kapsamında AVE değerinin güvenilir olduğu söylenebilir. Analiz sonucunda CR değeri 0,85 olarak ölçülmüş ve bu değer oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin modelin yapı geçerliliğini sağladığını sonucuna varılabilir.

Tablo 3.22. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Turizmi Destekleme Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu

	T. D1	T. D2	T. D3	T. D4	T. D5
T.D.1	1				
T.D.2	0,616	1			
T.D.3	0,229	0,365	1		
T.D.4	0,112	0,671	0,671	1	
T.D.5	0,498	0,270	0,270	0,206	1

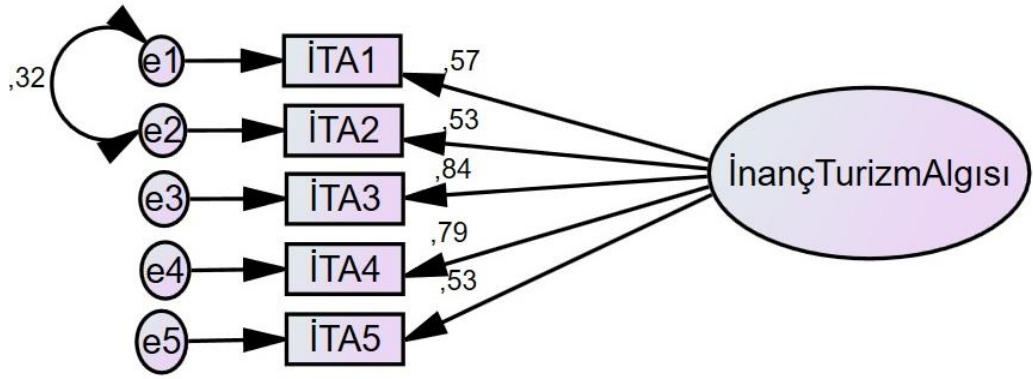
**p<0.01

T.D1 Turizm gelişimini şiddetle desteklerim. **T.D2** Turizm gelişiminde iyileştirmeler için önerilerde bulunurum. **T.D3** Turizm planlamasına aktif olarak katılıyorum. **T.D4** Turizm projelerinin geliştirilmesinde yer alıyorum. **T.D5** Şehrimde daha fazla turist görmek istiyorum.

Turizmi destekleme ölçeği ifadeleri birbirleriyle anlamlı ilişki içindedirler. İfadelere ait korelasyon katsayıları 0,112 ile 0,671 arasında değerler almıştır. Buna göre ifadeler arasında oldukça düşük, düşük ve orta seviyede ilişki olduğu tespit edilmiştir.

3.6.3.4. İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırma da kullanılan son ölçek olan inanç turizm algısı ölçeği tek boyut ve sekiz ifadeden oluşmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizine uygunluğu için daha önce yapılması gereken testler uygulanmıştır. Ancak yapısal eşitlik modeli için gerekli olan AVE ve CR değerlerinin uygun hale getirilmesi için ifade sayısı beşe indirilmiştir. Silinen maddelerin faktör yükleri 0.30'dan küçük olduğu ve çoklu bağlantının fazla olması nedeniyle verilerin güvenilirliğini düşüreceği için bu maddeler silinmiştir (Arafat vd., 2016). Bu doğrultuda ölçeğe ait doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 3.5'te verilmiştir. Ölçeğe ait DFA sonuçları incelendiğinde, ölçeğe ait ifadelerin faktör yüklerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu (0,53-0,84) tespit edilmiştir. Hata değerleri büyüdükçe maddenin açıklama oranı büyür ve hata varyanslarının küçüldüğü anlamı taşımaktadır. Ölçeğe uygulanan DFA sonuçlarında modifikasyon önerileri verilmiştir. Uyum değerlerinin daha iyi seviyeye gelmesi için e1-e2, hata terimleri arasında kovaryans ilişkisi yapılmıştır.

İTA1. İnanç turizmi için gelenler sıradan turistlerden farklıdır. **İTA2.** İnanç turizmi için gelenler yerel halktan farklıdır. **İTA3.** İnanç turizmi için gelenler diğer turistlere göre yerel halk tarafından daha çok benimsenmektedir. **İTA4.** İnanç turizmi için gelenler diğer turistlere göre yerel halkı daha çok etkilemektedir. **İTA5.** Bu şehri ziyaret eden inanç turisti sayısı artırılmalıdır.

Şekil 3.5. İnanç Turizm Algısı İlişkisel Model Örneği

Ölçeğe uygulanan DFA sonucunda modele ait χ^2 değeri 28,597 df derecesi 4 olarak tespit edilmiştir. χ^2 /df değeri ise 7,149 olarak bulunmuştur. χ^2 değeri örneklem büyüklüğüne duyarlıdır (Myers vd., 2011). Schumacker ve Lomax, (1996) veri sayısı 200'ün üstüne çıktığında genellikle χ^2 değeri güvenilir sonuçlar vermemektedir. Araştırma kapsamında 2.151 veri toplanmıştır. Bundan dolayı değerin yüksek çıkması muhtemeldir. χ^2 değerinin yüksek olması χ^2 /df değerinin de büyümesine neden olmaktadır. Bu durumda diğer uyum indekslerinin uyumlu olması dikkate alınmaktadır (Weng ve Cheng, 1997). Buna bağlı olarak oluşturulan Tablo 3.23 incelendiğinde dikkate alınması gereken bütün değerlerin iyi uyum gösterdiği sonucuna varılabilir.

Tablo 3.23. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İyiliği İndeksleri	İnanç Turizm Algısı Ölçeğine Ait Uyum Değerleri	Yazında Kabul Gören Uyum Değerleri	
		İyi Uyum Aralığı	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	28,597	$p > 0,05$	$p > 0,05$
χ^2 /df	7,149	≤ 3	≤ 5
RMSEA	0,53	$\leq 0,05$	0,06–0,08
GFI	0,99	$\geq 0,90$	0,89–0,85
AGFI	0,98	$\geq 0,90$	0,89–0,85
IFI	0,99	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NFI	0,99	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NNFI	0,97	$\geq 0,95$	0,94-0,90
SRMR	0,02	$\leq 0,05$	0,06–0,08

Yapılan DFA sonucunda elde edilen değerlere bakıldığında oluşturulan modelin iyi uyum gösterdiği sonucuna varılabilir. Ölçeğin yapısal modele uygunluğunu test etmek için ölçeğe ait AVE ve CR değerlerine Tablo 3.23'te verilmiştir. Ayrıca ölçeğe ilişkin maddeler arası korelasyon ilişkisi Tablo 3.24'te verilmiştir.

Tablo 3.24. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin Yapı Geçerliliği Sonuçları

Faktör ve İfadeler	Faktör Yükleri	R2	Açıklanan Varyans (AVE)	Birleşme Güvenilirliği (CR)
Faktör:		0,51		0,83
Yer Bağlılığı				
İ.T.A.1	0,57	0,43		
İ.T.A.2	0,53	0,39		
İ.T.A.3	0,84	0,70		
İ.T.A.4	0,79	0,62		
İ.T.A.5	0,53	0,39		

Doğrulamalı analizi sonucunda elde edilen AVE değeri 0,51 olarak ölçülmüştür. Bu değer AVE değerinin güvenilir olduğu benzeşme geçerliliğini sağladığı söylenebilir. Ayrıca CR değerinin 0,83 olarak ölçüldüğü tespit edilmiştir. Bu sonuçlar neticesinde ölçek modelinin yapı geçerliliğini sağladığı sonucuna varılabilir.

Tablo 3.25. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın İnanç Turizm Algısı Ölçeğine İlişkin İfadelerin Korelasyon Tablosu

	İ.T.A.1	İ.T.A.2	İ.T.A.3	İ.T.A.4	İ.T.A.5
İ.T.A.1	1				
İ.T.A.2	0,527	1			
İ.T.A.3	0,480	0,445	1		
İ.T.A.4	0,435	0,408	0,678	1	
İ.T.A.5	0,372	0,316	0,432	0,417	1

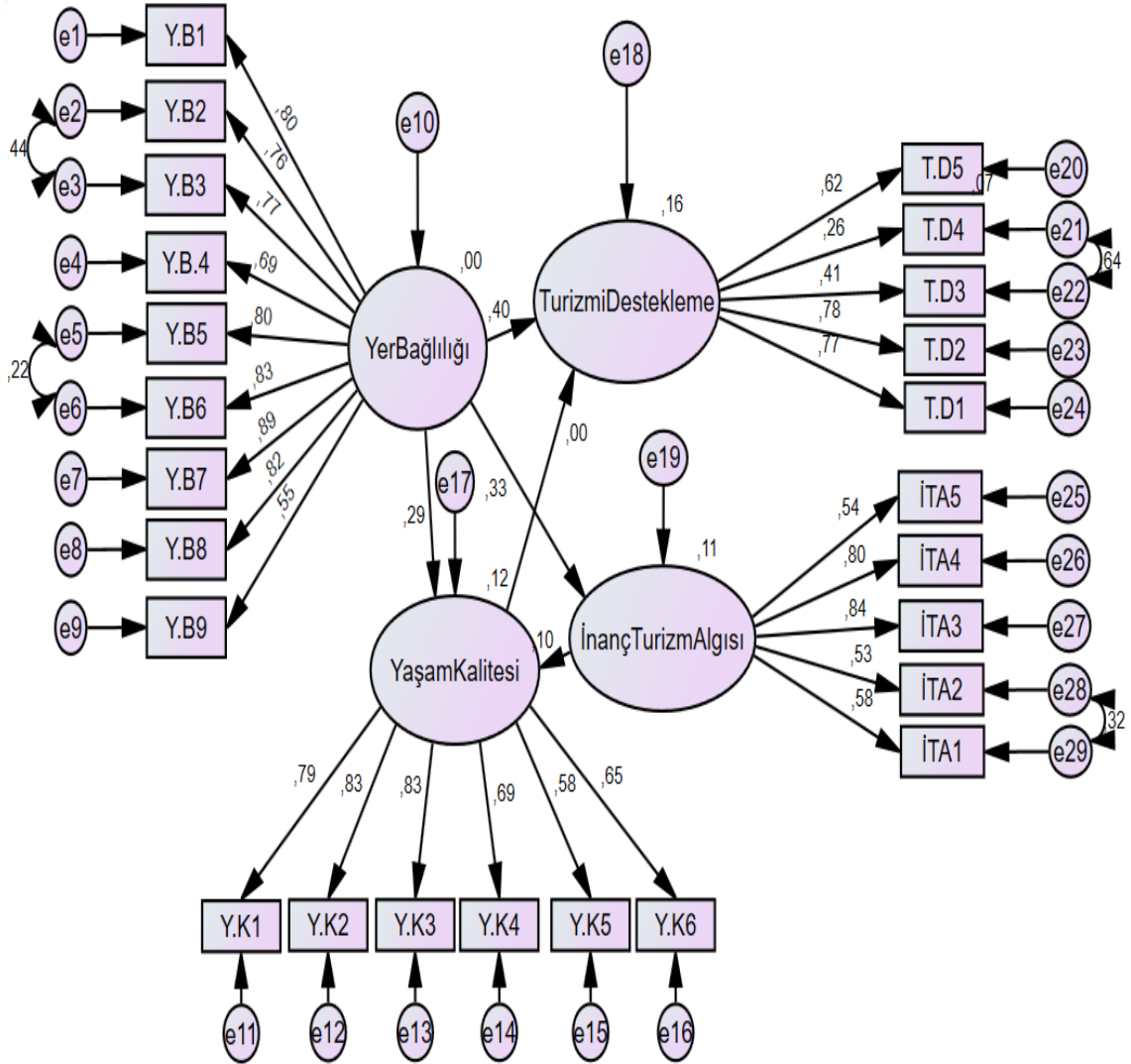
**p<0.01

İTA1. İnanç turizmi için gelenler sıradan turistlerden farklıdır. **İTA2.** İnanç turizmi için gelenler yerel halktan farklıdır. **İTA3.** İnanç turizmi için gelenler diğer turistlere göre yerel halk tarafından daha çok benimsenmektedir. **İTA4.** İnanç turizmi için gelenler diğer turistlere göre yerel halkı daha çok etkilemektedir. **İTA5.** Bu şehri ziyaret eden inanç turisti sayısı artırılmalıdır.

İnanç turizm algısı ölçeği ifadeleri birbirleriyle anlamlı ilişki içermektedirler. İfadelere ait korelasyon katsayıları 0,316 ile 0,678 arasında değerler almaktadır. Buna göre ifadeler arasında, düşük ve orta seviyede ilişki olduğu tespit edilmiştir.

3.7. YAPISAL EŞİTLİK (YEM) MODELİNİN TEST EDİLMESİ VE BULGULAR

Önceki bölümlerde araştırma için kullanılan ölçeklerin geçerliliği, güvenilirliği ve ölçüm modelleri test edilmiştir. Bu bölümde araştırma ölçekleri bir bütün olarak ele alınmış ve araştırma hipotezleri test edilmiştir. Kurgulanan modelde, yere bağlılığın inanç turizm algısı ve turizmi destekleme üzerindeki etkisini incelerken, inanç turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi ve yaşam kalitesinin turizmi destekleme üzerindeki etkileri test edilmiştir. Ayrıca yere bağlılığın yaşam kalitesine etkileri de ölçülecek bir başka hipotez olarak modelde yer almaktadır. Bütün bu ilişkiler, tek tek değil, bütünsel bir yapısal model kapsamında bir arada test edilmiştir. Yapısal modele ait görsel Şekil 3.6'da verilmiştir. Bu ilişkilere ait yapısal modele ait uyum iyilik değerleri ise Tablo 3.26'da verilmiştir.

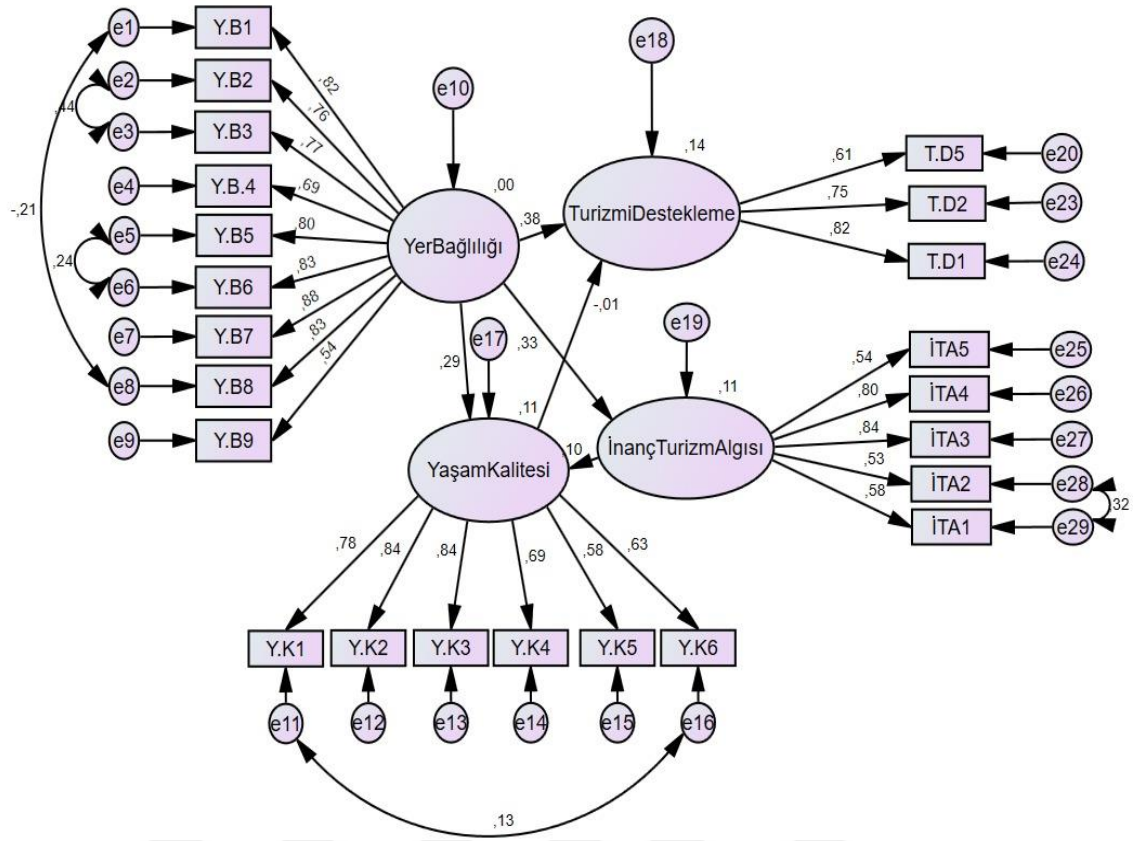
Şekil 3.6. Kurgulanan Yapısal Modelin Analiz sonuçları

Öncelikle oluşturulan modelin istatistiki olarak geçerliliği incelenmiştir. Bu amaçla oluşturulan modelin uyum değerlerine bakılmıştır. Uyum indekslerine ait değerler Tablo 3.26’da verilmiştir. Modeli incelendiğinde RMSEA, IFI, NFI, NNFI değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Geri kalan GFI, AGFI, SRMR değerlerinin iyi uyum sergilediği gözlemlenmiştir.

Tablo 3.26. İnanç Turizm Koridorunda Uygulanan Araştırmanın Yapısal Eşitlik Modeli Analizinin Uyum İndeksi

Uyum İyiliği İndeksleri	Yapısal Modele Ait Uyum Değerleri	Yazında Kabul Gören Uyum Değerleri	
		İyi Uyum Aralığı	Kabul Edilebilir Uyum Aralığı
χ^2	2323,763	$p > 0,05$	$p > 0,05$
χ^2 / df	4,368	≤ 3	≤ 5
RMSEA	0,06	$\leq 0,05$	0,06–0,08
GFI	0,92	$\geq 0,90$	0,89–0,85
AGFI	0,90	$\geq 0,90$	0,89–0,8
IFI	0,93	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NFI	0,92	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NNFI	0,90	$\geq 0,95$	0,94-0,90
SRMR	0,04	$\leq 0,05$	0,06–0,08

Yapısal modelde (Şekil 3.6) turizmi destekleme ölçeğinin bazı maddelerin faktör yüklerinin oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Araştırma modelinin geçerliliğini olumsuz yönde etkileyen madde T.D3 ve T.D4 ifadeleri modelden çıkarılmıştır. Önerilen modifikasyon işlemleri yapıldıktan sonra elde edilen yeni bulgular Şekil 3.7’de verilmiştir.

Şekil 3.7. Düzeltilmiş Yapısal Modelin Analiz Sonuçları

Araştırma için tasarlanan modele son hali verildikten sonra Tablo 3.27’de elde edilen yeni bulgular sunulmuştur.

Tablo 3.27. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Düzeltilmiş Yapısal Eşitlik Modelinin Uyum indeksi

Uyum İyiliği İndeksleri	Düzenlenmiş Yapısal Modele Ait Uyum Değerleri	Yazında Kabul Gören Uyum Değerleri	
		İyi Uyum Aralığı	Kabul Edilebilir Uyum Aralığı
χ^2	1066,506	$p > 0,05$	$p > 0,05$
χ^2 / df	2,480	≤ 3	≤ 5
RMSEA	0,04	$\leq 0,05$	0,06–0,08
GFI	0,96	$\geq 0,90$	0,89–0,85
AGFI	0,94	$\geq 0,90$	0,89–0,8
IFI	0,97	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NFI	0,96	$\geq 0,95$	0,94-0,90
NNFI	0,95	$\geq 0,95$	0,94-0,90
SRMR	0,04	$\leq 0,05$	0,06–0,08

Tablo 3.27’de yer alan değerler incelendiğinde, tabloda yer alan tüm değerlerinin iyi uyum gösterdiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla, yapılan analizler sonucunda ölçüm modelinin ve verilerin uyumunun iyi düzeyde olduğu ve ölçüm modelinin istatistiksel olarak geçerli bir model olduğu ortaya konmuştur. Bu aşamada test edilmesine geçilmiştir. Şekil 3.7’de değişkenler arasındaki değerleri ve Tablo 3.28’de yer alan yapısal modelin tanımlanan ilişkilerin incelenerek, değişkenler arasındaki etkiler ve oluşturulan hipotezlerin geçerliliği incelenmiştir.

Tablo 3.28. Geliştirilen Hipotez Sonuçları

Araştırma Modelinde Tanımlanan İlişkiler		C.R. Değeri	p Değeri	Standart Doğrudan Etki
Yere Bağlılık	---> Yaşam Kalitesi	11,462	***	0,29
Yere Bağlılık	---> İnanç Turizm Algısı	12,600	***	0,33
Yere Bağlılık	---> Turizmi Destekleme	14,241	***	0,38
İnanç Turizm Algısı	---> Yaşam Kalitesi	3,984	***	0,10
Yaşam Kalitesi	---> Turizmi Destekleme	-0,453	0,651	-0,01

Şekil 3.7 ve Tablo 3.28’de yer alan analiz sonuçları incelendiğinde yere bağlılık ve yaşam kalitesi arasındaki katsayının 0,29 olduğu tespit edilmiştir. İlişki arasındaki t değeri $p < 0,05$ önem düzeyinde ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Pozitif yönlü ve anlamlı olan ilişki “*İnanç Turizm Koridorunda yere bağlılık ve yaşam kalitesi arasında ilişki vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Analiz sonuçları incelendiğinde yere bağlılığın inanç turizm algısı üzerinde etkisinde katsayı değeri 0,33 olarak ölçülmüştür. Değişkenler arasındaki ilişki pozitif ve anlamlı olarak tespit edilmiştir. Bu durumda “*İnanç Turizm Koridorunda yere bağlılık ve inanç turizm algısı değişkeni üzerinde anlamlı bir etki vardır*” ifadesini ortaya koyan hipotez kabul edilmiştir.

Tablo 3.27’de yere bağlılık ve turizmi destekleme ölçeği arasındaki katsayı 0,38 olarak ölçülmüştür. Değişkenler arasındaki pozitif ilişki olduğu ve anlamlı şekilde sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durumda “*İnanç turizm koridorunda yerel halkın yere bağlılığının turizmi destekleme değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*” ifadesiyle belirtilen hipotez kabul edilmiştir.

İnanç turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi 0,10 olarak ölçülmüş ve pozitif yönde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Ayrıca t değeri de $p < 0,01$ önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuçlarla, “İnanç turizm koridorunda yerel halkın inanç turizm algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır” ifadesinde yer alan hipotez kabul edilmiştir.

Son olarak elde edilen bulgular incelendiğinde yaşam kalitesi ve turizmi destekleme ölçekleri arasındaki katsayının negatif yönlü ve -0,01 seviyesinde ölçümlendiği görülmektedir. Fakat p değerinin $p > 0,05$ düzeyinde olduğu için istatistiki olarak anlamlı bir etki söz konusu değildir. “İnanç turizm koridorunda yerel halkın yaşam kalitesinin turizmi destekleme üzerinde anlamlı bir etkisi vardır” ifadesindeki yer alan hipotez reddedilmiştir.

3.7.1. Yerelde Yaşama Süresinin Düzenleyici Rolü

Bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiye etki eden değişken, düzenleyici değişken olarak tanımlanmaktadır (Karagöz, 2016). Araştırma kapsamında hipotezlerin test edilmesi amacıyla oluşturulan yapısal modelin incelenmesinin ardından, yerelde yaşama süresinin düzenleyici rolü ikili yaklaşım modeli kullanılarak incelenmiştir (Hair vd., 2017). Bu yaklaşım modeline göre düzenleyici etki oluşturacağı düşünülen yerelde yaşama süresi değişkeni turizmi destekleme ve inanç turizm algısı değişkenleri ile ilişkilerinde düzenleyici etkisinin ölçülmesi düşünülmüştür. Analiz yapılmadan sürekli değişken olarak oluşturulan yerelde yaşama süresi değişkeni beşli grup olarak düzenlenmiştir. Düzenleme sonucu katılımcı sayıları ve gruplandırma istatistikleri Tablo 3.29’da yer almaktadır.

Tablo 3.29. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yerelde Yaşama Süresi Gruplandırma İstatistikleri

Özellik	Gurup	Kişi Sayısı	%
Yerelde Yaşama Süresi	0-7	408	18,96
	8-15	260	12,09
	16-23	485	22,55
	24-31	486	22,59
	32 ve Üzeri	512	23,80

Oluşturulan gruplandırma dengeli kişi sayısı ve yüzdelik dilimi dikkate alınarak yapılmıştır. Tablo 3.29’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların %31’inin 0 ile

15 yıl aynı şehirde ikamet ettikleri görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun (%59) 16 ve üzeri yıldır yaşadıkları yerde ikamet ettikleri belirlenmiştir.

Düzenleyici değişken bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin şiddetini ve yönünü değiştiren, ilişkinin hangi durumlarda değiştiğini belirtmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2015). Düzenleyici değişken olarak belirlenen değişken bağımlı değişkeni anlamlı şekilde değiştiriyorsa oluşturulan hipotezi desteklediği söylenebilir (Bayram, 2013).

Tablo 3.30. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Yerelde Yaşama Süresinin Düzenleyici Rolü Hipotez Test Sonuçları

Araştırma Modelinde Tanımlanan İlişkiler	Hipotezler	Beta	t Değeri	p Değeri	Standart Hata
Yere Bağımlılık*a ---> İnanç Turizm Algısı	H3	,176	4,045	***	,044
Yere Bağımlılık*b ---> İnanç Turizm Algısı		,257	4,764	***	,054
Yere Bağımlılık*c ---> İnanç Turizm Algısı		,364	9,976	***	,036
Yere Bağımlılık*d ---> İnanç Turizm Algısı		,229	5,827	***	,039
Yere Bağımlılık*e ---> İnanç Turizm Algısı		,217	6,052	***	,036
Yere Bağımlılık*a ---> Turizmi Destekleme	H4	,254	4,888	***	,052
Yere Bağımlılık*b ---> Turizmi Destekleme		,426	6,786	***	,063
Yere Bağımlılık*c ---> Turizmi Destekleme		,327	7,621	***	,041
Yere Bağımlılık*d ---> Turizmi Destekleme		,281	6,453	***	,039
Yere Bağımlılık*e ---> Turizmi Destekleme		,383	9,335	***	,038

Açıklamalar: a: 0-7 yıl b:8-15 yıl c: 16-23 yıl d: 24-31 yıl e: 32 ve üzeri yıl.

İki değişken arasında, kategorik bir değişkenin düzenleyici rolünün olup olmadığını belirlemek için z-skorları kullanılmaktadır. Bu bağlamda, z-skorları mutlak değeri 1,960 veya daha yüksekse, kategorik değişkenin düzenleyici bir rolü olduğu çıkarımı yapılabilir (Falahati ve Fazli Sabri, 2015).

Düzenleyici etkinin ölçülmesi için yerelde yaşama süresi kategorilendirilmiş ve bu kategorilere kodlar (a, b, c, d, e) verilmiştir. Tablo 3.30'da görüldüğü üzere yere bağlılığın inanç turizm algısı üzerinde yerelde yaşama süresinin düzenleyici rolüne ilişkin sonuçlarda anlamlı bir farklılık oluşmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla **Hipotez 3:** “İnanç Turizm Koridorunda yer bağlılığının inanç turizm algısı üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü vardır” hipotezi reddedilmiştir. Ayrıca hipoteze SPSS paket program kullanılarak hiyerarşik regresyon analizi yapılmış elde edilen bulgulardan farklı bir netice elde edilememiştir.

Yere bağlılığın turizmi destekleme değişkeni üzerindeki etkisinde yerelde yaşama süresinin düzenleyici rolüne ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda **Hipotez 4:** “İnanç Turizm Koridorunda yer bağlılığının turizmi destekleme değişkeni üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü vardır” hipotezi reddedilmiştir. Düzenleyici etkinin ölçülmesi için, SmartPLS programında ve SPSS programı yardımıyla hiyerarşik regresyon analizleri yapılmış bulguların aksi bir sonuç elde edilememiştir.

Tablo 3.31. İnanç Turizm Koridorunda Yapılan Araştırmanın Nitel soru frekans Analizleri Sonuçları

Tema	Kodlar	Frekans
Altyapı ve Üstyapı	Altyapı, Üstyapı, Yol Ulaşım, Trafik, Taşıma Kapasitesi	76
Bir Sorun Görmüyorum	Sorun yok, yok	168
Tanıtım ve Pazarlama	Tanıtım, Reklam, Pazarlama	132
Hijyen ve Temizlik	Temizlik, Çevre Düzenlemesi	29
Konaklama	Konaklama Eksikliği Var	22
Fahiş Fiyatlar	Fiyatların Yüksek Olması	31
Rehber Eksikliği	Bölgeyi Anlatacak Rehber Eksikliği	36
Hoşgörü	Hoşgörü, Saygısızlık	39
Restorasyon	Restorasyon Eksikliği Var	30
Eğitim ve Bilinçlendirme	Bilinçlendirme, Eğitim	48

Tablo 3.31. (Devamı)

Etkinlik ve Festivaller	Etkinlik, Aktivite	31
İnanç Turizmi	İnanç Turizm Hakkında Bilgilendirme	28
Sığınmacılar	Sığınmacı Sorunu Var	36
Hizmet Kalitesi	Hizmet Kalitesi Düşük	17
Ekonomi ve İstihdam	Ekonomi Sorunlar, İşsizlik Sorunu	31
Planlama ve Yönetim	Şehir Planlaması, Yöneticilerin Turizm Konusunda Bilinçsizliği	44
Deprem ve Doğal Afetler	Deprem Riskinin Yüksek Olması	29
Tesis Eksikliği	Sosyal Donatı Alanlarının Eksikliği	12
Toplam		841

Tablo 3.31. “Bu şehirde turizm/inanç turizmi anlamında gördüğünüz sorun/lar nelerdir ve çözüm öneri/leriniz ne/lerdir?” sorusuna verilen yanıtlar neticesinde temalar oluşturulmuş ve bu temaların altında uygun kodlar yazılmıştır. En yüksek frekansa sahip tema, 168 yanıtla “Bir Sorun Görmüyorum” başlığı altında toplanmış olup, katılımcıların büyük bir kısmının mevcut turizm ve inanç turizmiyle ilgili herhangi bir sorun görmediğini belirtmektedir. Bu, genel olarak memnuniyet seviyesinin yüksek olabileceğini göstermektedir.

İkinci en yüksek frekans 132 yanıtla “Tanıtım ve Pazarlama” kategorisine aittir. Bu, bölgenin tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde eksiklikler olduğunu ve bu alanların geliştirilmesi gerektiğini işaret etmektedir. Katılımcılar, turistik cazibe merkezlerinin daha geniş kitlelere duyurulması için tanıtım ve reklam çalışmalarının artırılmasını önermektedirler. “Altyapı ve Üstyapı” sorunları ise 76 yanıtla üçüncü sırada yer almaktadır. Yol ulaşımı, trafik ve taşıma kapasitesi gibi altyapısal eksiklikler, bölgenin turizm potansiyelini olumsuz yönde etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu durum, altyapı ve üstyapı yatırımlarının önemini vurgulamaktadır. Altyapı ve üstyapı sorunlarının giderilmesi için yerel yönetimler ve ilgili bakanlıklar iş birliği yaparak yol, trafik ve taşıma kapasitesini artırıcı projeler geliştirmelidir. Yeni yollar yapılmalı, mevcut yollar genişletilmeli ve toplu taşıma ağları iyileştirilmelidir.

Diğer önemli bulgular arasında, “Hoşgörü” (39 yanıt), “Eğitim ve Bilinçlendirme” (48 yanıt) ve “Planlama ve Yönetim” (44 yanıt) konuları öne çıkmaktadır. Bu temalar, yerel halkın hoşgörü ve saygı konusunda bilinçlendirilmesi, turizm eğitimi verilmesi ve şehir planlaması ile yöneticilerin etkinliği gibi konulara dikkat çekmektedir. Yerel halkın ve turistlerin çevreye duyarlı, kültürel ve tarihi değerleri koruma bilincine sahip olmaları sağlanmalıdır. Eğitim seminerleri, atölye çalışmaları ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Daha düşük frekanslı ancak önemli temalar arasında “Hijyen ve Temizlik” (29 yanıt), “Fahiş Fiyatlar” (31 yanıt), “Rehber Eksikliği” (36 yanıt) ve “Konaklama” (22 yanıt) bulunmaktadır. Bu temalar, bölgenin temizliği, fiyat politikaları, rehber hizmetleri ve konaklama imkanlarının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Genel olarak turizm ve inanç turizmi alanlarında çeşitli sorunların mevcut olduğunu ve bu sorunların çözülmesi için çeşitli alanlarda geliştirme yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, yerel yönetimler ve turizm otoriteleri için rehber niteliğinde olup, bölgenin turizm potansiyelini artırmaya yönelik stratejiler geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir.

TARTIŞMA

Tez çalışması kapsamında analiz edilen (AFA, DFA ve YEM) sonuçlara göre, bu tez çalışmasında ortaya konulan modellerin istatistiksel olarak anlamlı ve geçerli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, araştırmada kullanılan tüm ölçeklerin yapı geçerlilikleri sağlanmış ve ölçmek istenen değişkenlerin doğru bir şekilde ölçme yeteneklerine sahip oldukları gösterilmiştir. Daha sonra, kavramsal model bütünsel bir şekilde ele alınmış ve test edilmiştir.

Elde edilen bulguların sonucunda “yerel halkın yer bağlılığının inanç turizm algısı”, yerel halkın yer bağlılığının inanç turizm algısı”, yerel halkın inanç turizm algısının yaşam kalitesi” ve “yerel halkın yere bağlılığı ve yaşam kalitesi” değişkenleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. “yerel halkın yaşam kalitesi turizmi destekleme” değişkenleri arasında negatif yönlü ancak anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. “yer bağlılığının inanç turizm algısı üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü” ve yer bağlılığının turizmi destekleme değişkeni üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü” değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Yer bağlılığının inanç turizmi algısı üzerindeki etkisini ölçen Styliadis (2018), iki değişken arasındaki ilişkinin olumlu yönde olduğunu belirlemiştir. Aynı şekilde, yerel halkın yer bağlılığının turizm algısı üzerindeki etkilerini araştıran Shen vd., (2019) de değişkenler arasında pozitif bir etki olduğunu ortaya sonucuna ulaşmışlardır. Literatürde yer alan çalışmalar yer bağlılığının turizm algısı üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğunu ortaya konulmuştur. Bu çalışmalar dikkate alınarak oluşturulan “H1” (İnanç Turizm Koridorunda yerel halkın yer bağlılığının inanç turizm algısı değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.) hipotezi geliştirilmiştir. Analizler neticesinde literatürü destekleyen sonuçlar elde edilmiştir. Yerel halkın yer bağlılığının inanç turizm algısı üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlı olarak ölçülmüştür. Bu sebeple yaşadığı destinasyona bağlılık hissedene bireylerin inanç turizm algısının yüksek olacağı değerlendirilmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin yerelde yaşama süreleri değerlendirildiğinde %61,6’sının 20 yıl ve üzerinde aynı şehirde yaşadıkları görülmektedir. Katılımcıların aynı şehirde yaşama sürelerinin yüksek olması, yaşadıkları destinasyona olan bağlılıklarını arttırdığı şeklinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla turizm sektörünün destinasyonları

geliştirmesinde önemli bir konuma sahip olduğu düşünüldüğünde yerel halkın inanç turizm algısının yüksek olması olağan bir durum olarak düşünülmektedir.

Literatürde yere bağlılığın turizmi destekleme değişkenleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı etkisinin ölçüldüğü çalışmalar bulunmaktadır (Gu ve Ryan, 2008; Kajan, 2014). Bu çalışmalardan yola çıkılarak “H2” (İnanç Turizm Koridorunda yerel halkın yer bağlılığının turizmi destekleme değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.) hipotezi oluşturulmuştur. Araştırma bulguları, literatürde yer alan çalışmaları destekler nitelikte olmuş, yer bağlılığının turizmi destekleme değişkeni üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Eusebio vd. (2018) araştırmalarında yere bağlılığın turizmi destekleme değişkeni üzerinde etkisinin ölçülmesini incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlar neticesinde yere bağlılığın turizmi destekleme üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Gu ve Ryan (2008), yer bağlılığının turizmi destekleme değişkenleri arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmektedirler. Bulgular arasında benzerlikler olması, yere bağlılık düzeyleri yüksek olan bireylerin turizmin olumsuz etkilerini göz ardı ederek turizm gelişimine destek verdiğini göstermektedir. Araştırma evreninde inanç turizminin, gelişim aşamasında olduğu düşünüldüğünde turizmin gelişmesi sonucunda istihdam yaratıcı etkisinden faydalanılacağı, destinasyonların altyapı ve üst yapı eksikliklerinin giderileceği dolayısıyla yerel halka doğrudan etki edeceği değerlendirilmektedir.

Yerel halkın inanç turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisini inceleyen ‘H5’ (İnanç Turizm Koridorunda yerel halkın turizm algısının yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.) hipotezi literatürde yer alan (Yu vd., 2011; Renda vd., 2011; Andereck ve Nyaupane, 2011; Özyurt ve Gülmez, 2020) çalışmalardan yola çıkılarak tasarlanmıştır. Daha önceki çalışmalar incelendiğinde (Yu vd., 2011; Renda vd., 2011) turizm algısının yaşam kalitesi üzerine etkisi incelenmiş ve elde edilen sonuçlar neticesinde değişkenler arasındaki ilişkinin negatif ve olumsuz olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak, diğer çalışmalarda (Andereck ve Nyaupane, 2011; Özyurt ve Gülmez, 2020), turizm algısının yaşam kalitesiyle ilişkisi incelenmiş ve önceki çalışmalardan farklı olarak turizm algısının yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada ise inanç turizm algısı ve yaşam kalitesi arasında pozitif ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu durum araştırma bulgularının benzer olmadığını göstermektedir. Çalışmalarda çeşitli sonuçların elde edilmesinin sebebi olarak, araştırma sahalarının değişik ülkelerde olması, farklı kültürlerle uygulanması, turizm destinasyonlarının gelişmişlik seviyelerinin farklı olması gösterilebilir. Nitekim taşıma

kapasitesine ulaşılan destinasyonlarda yoğun turistik faaliyetlerin gerçekleşmesi ve kalabalık ortamların oluşması yerel halkı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ancak taşıma kapasitesine ulaşamayan, gelişim aşamasında bulunan destinasyondaki yerel halk turizmin ekonomik ve çevresel etkilerini göz önünde bulundurarak turizm algısının yaşam kalitesini arttıracadı dşncesinde olabilmektedirler.

Yaşam kalitesi ile turizm destekleme arasında pozitif ilişki olduğunu öne süren çalışmalardan (Ko ve Stewart, 2002; Andereck ve Nyaupane, 2011; Uysal vd. 2012) yola çıkılarak ‘H6’ (İnanç Turizm Koridorunda yerel halkın yaşam kalitesinin turizmi destekleme üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.) geliştirilmiştir. YEM analizi bulguları sonucunda yaşam kalitesi ve turizmi destekleme değişkenleri arasında katsayının negatif yönlü (-0,01) bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Fakat p değerinin $p > 0,05$ düzeyinde olduğu için istatistiki olarak anlamlı bir etki söz konusu değildir. Araştırma literatüründe yaşam kalitesi ve turizmi destekleme değişkenleri arasında (Woo vd. 2015; Wang vd. 2022) pozitif bir ilişkinin olduğunu saptayan çalışmalar yer almaktadır. Araştırma sonuçlarının literatürün aksi bir sonuç verdiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, turistlerin destinasyonlarda ihtiyaçları doğrultusunda yeni işletmelerin kurulmasıyla birlikte yerel halka ekonomik getiri sağlaması ve bu sayede yaşam kalitesinin artması şeklinde açıklanmıştır. Literatürün aksi çıkan sonucun, araştırma evrenimizi ziyaret eden turist tiplerinden ve evrenimizde bulunan destinasyonların henüz gelişmekte olan turizm alanları olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca mevcut turizm gelişimi yerel halkının yaşam kalitesini olumsuz yönde etkiliyorsa, yerel halk kendi destinasyonlarında daha fazla turizm gelişimini desteklemeyebilir. Nitekim sosyal değişim teorisiyle (Blau, 1994) açıklandığında paralel bir sonucun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sebeple destinasyonun daha sürdürülebilir olması için, yerel yönetimlerin ve politika yapıcıların yerel halkın yaşam kalitesini arttırıcı düzenlemeler yapması gerekmektedir.

Bu araştırmada, literatürde yer alan az sayıdaki çalışmada yaşam kalitesi ve yere bağlılık arasında (Rollero ve Piccoli, 2010; Azevedo vd., 2013) pozitif yönlü ve olumlu etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan yola çıkılarak yapısal modelde test edilen son hipotez olan “H7” (İnanç Turizm Koridorunda yere bağlılık ve yaşam kalitesi arasında ilişki vardır.) hipotezi geliştirilmiştir. Araştırma bulgularında yere bağlılık ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki pozitif ve anlamlı olarak test edilmiştir. Bu sonuç literatürde yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Rollero ve Piccoli (2010), yerel halkın bağlılığının

yaşam kalitesini etkilediği ancak bu durumun yaşanılan destinasyon açısından farklılık gösterebileceği tespit etmişlerdir. Yapılan çalışmalarda yere bağlılık düzeyi yüksek olan bireylerin daha az eğitilmiş olduğu ve düşük pozisyonlarda görev yaptıkları saptanmıştır (Lewicka, 2005). Ancak bu araştırmaya katılan bireylerin büyük bir bölümünün eğitim durumu ön lisans ve üzeri (%74,5) olarak saptanmıştır. Bu durum bireylerin yaşadıkları toplumlarda farklılık göstermektedir. Nitekim yaşanılan destinasyonlara olan bağlılık çevresel ortamdan ziyade kişiler arası sosyal bağların güçlü olması ile geliştiği söylenebilir. Yere bağlılığın yaşam kalitesi üzerindeki etkisi sadece fiziksel bir alan ile açıklanamayacağı, sosyal deneyimlerin oldukça etkili olabileceği düşünülmektedir.

Yer bağlılığı ve yerelde yaşama süresi arasındaki ilişkiye yönelik literatürde farklı sonuçlar görülmektedir. Bazı çalışmalarda yer bağlılığı ile yerelde yaşama süresi arasında güçlü bir korelasyonun olduğu ikamet etme süresi arttıkça yere olan bağlılık düzeylerinin geliştiği sonucuna varılmıştır (Mitchell vd., 1993; Bandenburg ve Carroll, 1995; Lewicka, 2008; Jelley, 2013; Wang ve Chen, 2015). Ancak diğerleri ise bunun tersi bir sonuca varmıştır (Atsız vd., 2022). Literatürde yer alan çalışmalar dikkate alınarak “H3” (İnanç Turizm Koridorunda yer bağlılığının inanç turizm algısı üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü vardır.) hipotezi oluşturulmuştur. Bu çalışmada yerelde yaşama süresinin düzenleyici rolüne bakılmış ve yer bağlılığı ile inanç turizm algısı arasında herhangi bir rolünün olmadığı tespit edilmiştir. Literatürde az sayıdaki çalışmada fikir birliğine varılmamış olsa da genellikle yerelde yaşama süresinin yer bağlılığı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırma bulguları literatürü destekler nitelikte olmamıştır (Mitchell vd., 1993; Bandenburg ve Carroll, 1995; Lewicka, 2008; Jelley, 2013; Wang ve Chen, 2015). Buna göre, inanç turizm koridorunda yer alan destinasyonların bu etki düzeyinde önemli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu, destinasyonların turizm altyapısının yeterince gelişmemiş olabileceğini ve bu nedenle turizmden beklenen sosyo-ekonomik faydaların henüz tam anlamıyla sağlanamadığını düşündürmektedir. Nitekim, sosyal değişim teorisiyle açıklandığında paralel bir sonucun ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyal değişim teorisine göre, bireyler ve topluluklar, karşılaştıkları faydalar ve maliyetler üzerinden ilişkilerini şekillendirirler. Bu bağlamda, yerel halkın turizme yönelik algılarının ve destek düzeylerinin, turizmin sağladığı ekonomik ve sosyal getirilerle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Destinasyonların henüz gelişmekte olan yapıları göz önüne alındığında,

turizmin yerel halk üzerindeki etkilerinin sınırlı kalması ve bu nedenle turizmin algısal olarak önemli görülmemesi anlaşılabilir bir durumdur.

Yere bağlılığın turizmi destekleme değişkeni üzerinde yerelde yaşama süresinin düzenleyici etkisi olup olmadığı incelendiğinde, kategorilendirilen yaşama süresine göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Turizm destinasyonu olarak gelişmişlik düzeyleri farklı olan bölgelerde yapılan çalışmada (McCool ve Martin, 1994) gelişmiş turizm destinasyonlarında yerelde yaşama süresinin daha anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Okuyucu ve Somuncu (2012) yerelde yaşama süresi arttıkça yere bağlılık seviyesinin arttığını tespit etmiştir. Bu araştırmalar dikkate alınarak “H4” (İnanç Turizm Koridorunda yer bağlılığının turizmi destekleme değişkeni üzerindeki etkisinde yerelde yaşam süresinin düzenleyici rolü vardır.) hipotezi oluşturulmuştur. Hipoteze ait sonuçlar incelendiğinde literatürde yer alan çalışmaların aksine anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum literatürün aksi bir sonuç elde edildiğini göstermektedir. Gelişim aşamasında olan turizm destinasyonlarında yerel halkın turizmin pozitif etkilerinden tam kapasiteyle faydalanamamış olmaları elde ettiğimiz sonucu açıklar niteliktedir. Nicel veriler dışında katılımcılara sorduğumuz “Bu şehirde turizm/inanç turizmi anlamında gördüğünüz sorunlar nelerdir ve çözüm öneri/leriniz ne/lerdir?” sorusuna verilen cevaplar ile açıklanabilir. Nitel soru bulgularında, katılımcıların birçoğu yerel yönetimlerin altyapı ve üstyapı yatırımlarının artırması, özel sektör ve politika yapıcıların birlikte hareket ederek tanıtım ve pazarlama stratejilerini güçlendirmesi ve politika yapıcıların eğitim, bilinçlendirme ve şehir planlaması konularında daha etkin önlemler alması gerektiğini ortaya söylemişlerdir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları ve yerel halkın katılımıyla çevre temizliği ve rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi, sosyal donatı alanlarının artırılması gibi alanlarda iş birliği yapılması, bölgenin turizm potansiyelini ve yerel halkın memnuniyetini artırmaya yönelik önemli adımlar olacaktır. Ayrıca, yerel halkın inanç turizmi destinasyonları ve bu destinasyonların önemi hakkında bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

SONUÇ

İnanç turizm koridorunda (Mersin, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin) yapılan bu araştırma ile yerel halkın; yer bağlılığının inanç turizmi algısı, yaşam kalitesi ve turizmi destekleme değişkenleri üzerindeki etkisinde yerelde yaşama süresinin rolü, değişkenleri arasında çok boyutlu ilişkiler araştırılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın birinci bölümünde değişkenler ile ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeve ve ikinci bölümünde araştırma evrenimizi oluşturan inanç turizm koridoru incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın önemi ve amacı, modeli ile hipotezlerini açıklamaya yönelik literatür taraması yapılmıştır. Ardından araştırmaya ait bulgular yorumlanarak açıklanmıştır.

Zaman içinde gelişen davranışsal, duygusal ve bilişsel bağların kapsadığı insan-mekân arasındaki etkileşim (Brown ve Perkins, 1992), turizm destinasyonlarında gelişimin, değişimin ve rekabet edebilirliğin önemli bir paydaşı olan yerel halk tarafından şekillenmektedir. Bu döngü içerisinde bulunan yerel halkın önermelere olan tepkileri dikkate alınması gereken hususların başında gelmektedir. Araştırma evreni olarak seçilen inanç turizm koridorunda yer alan illerin turizm potansiyeli her geçen gün artmakta ve inanç turizmi popüler hale gelip hızla büyüyen bir pazar haline gelmektedir (Pintér, 2014). Ancak turizm, hareketliliğin arttığı destinasyonlarda olumsuz etkilerin varlığını hissettirmektedir. Buna bağlı olarak turizm gelişimi içerisinde yer alan araştırma evrenimizde yerel halkın turizmin etkileri üzerindeki algıları, destekleri ve yaşam kaliteleri de son derece önem arz etmektedir.

Bu amaçla araştırma değişkenleri “yer bağlılığı, inanç turizm algısı, turizmi destekleme ve yaşam kalitesi” olarak belirlenmiştir. Literatür doğrultusunda değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu ilişkileri test etmek amacıyla geliştirilen hipotezler çerçevesinde, araştırma evrenini oluşturan illerde çevrimiçi (online) 163 kişiye anket formu uygulanmıştır. Yapılan pilot uygulama sonucunda güvenilirlik ve geçerlilik açısından bir problemin olmadığı sonucuna varılmıştır. Veri toplama aracına tez izleme komisyonu üyelerinin görüşleri alınarak son şekli verilmiştir. Daha sonra araştırmanın evreni olan inanç turizm koridorunda yer alan beş ilde, yaşayan yerel halktan kullanılabilir 2151 anket formu toplanmıştır. Analiz yöntemi olarak belirlenen YEM (yapısal eşitlik modellemesi) analizi için istenen örneklem büyüklüğü sağlanmıştır. Araştırma kapsamında toplanan verilere ilişkin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmış ve sonuçların yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kullanılan ölçeklerde bazı maddeler içsel tutarlılığı düşürdüğü için analiz dışı

birakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, ölçek maddelerinin ölçüm modelini yeterince açıkladığı tespit edilmiştir. Ardından, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmış ve uyum indeksleri (χ^2 , χ^2 / df , GFI, AGFI, RMSEA, IFI, NFI, NNFI ve RMR) kullanılarak model-veri uyumu incelenmiştir. Elde edilen verilerin tümünün kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Daha sonra, gözlenen ve gözlemlenemeyen değişkenler arasındaki ilişkileri belirleyen yapısal model analizine geçilmiştir. Yapısal modelin veri uyumu yeniden incelenmiş ve önerilen modifikasyonlar yapıldıktan sonra model tekrar test edilmiştir. Son olarak, araştırma hipotezlerinde yer alan düzenleyici etkinin test edilmesi için ikili yaklaşım modeli kullanılarak analiz yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda araştırma kapsamında oluşturulan yedi hipotezden dördü kabul edilmiş üç hipotez reddedilmiştir. Yapılan bu araştırma ile insan-mekân ilişkilerinin daha iyi incelenmesi adına literatüre bir zenginlik kazandırılmıştır. Nitekim yapılan literatür taramasında araştırmada kullanılan değişkenler daha önce bir arada kullanılmamıştır. İnanç turizm bölgesinin turizm gelişimi, yerel halkın yaşam kalitesini arttırıcı politikaların geliştirilmesi, yerel halkın inanç turizm algılarının gelişmesi için yerel yönetimlere, politikacı yapıcılara, akademiye ve araştırmacılara yönelik öneriler geliştirilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan nicel verilerin yanı sıra, katılımcılara "Bu şehirde turizm/inanç turizmi anlamında gördüğünüz sorunlar nelerdir ve çözüm önerileriniz nelerdir?" şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya 841 kişi yanıt vermiş ve elde edilen yanıtlar frekans analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Frekans analizleri doğrultusunda belirlenen bulgular ışığında öneriler daha kapsamlı ve zengin hale getirilmiştir. Oluşturulan öneriler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

Yerel Yönetimlere Yönelik Öneriler;

- İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halkın güçlü yere bağlılıkları, samimiyetleri ve misafirperverlikleri turizm geliştirme planlamaları yapılırken yerel halk bu özellikleriyle dahil edilmelidir.
- İnanç Turizm Koridorunda yaşayan yerel halk ile yapılan görüşmeler sonucunda yerel halkın turizm bilincinin eksik olduğu ve inanç turizm çekicilikleri hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları sonucuna varılmıştır. İnanç turizm pazarının gelişmesine yönelik farkındalık oluşturmak için yerel halkla çeşitli toplantılar düzenleyerek bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- “Bu şehirde turizm/inanç turizmi anlamında gördüğünüz sorunlar nelerdir ve çözüm öneri/leriniz ne/lerdir?” şeklinde sorulan soruya istinaden, İnanç turizmi hakkında

bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bulgular sonucunda destinasyonlarda inanç turizmi hakkında bilgi eksikliğini gidermek amacıyla yerel halk için düzenli bilgilendirme toplantıları ve eğitimler organize edilmelidir.

- Araştırma sahasında veriler toplanırken, ziyaret edilen inanç turizm merkezlerinin bakımsız olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, inanç turizmi pazarının gelişimini desteklemek amacıyla bu alanların korunması ve restorasyonlarının yapılması önerilmektedir.
- Anketler ve gözlemler sonucunda, turizmin yerel halkın yaşam kalitesini hem olumlu hem de olumsuz etkileyebileceği ve bazı işletmelerin çevre dostu politikaları yetersiz uyguladığı görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda, çevre dostu uygulamalar için bir rehber hazırlanarak ücretsiz dağıtılabilir ve ‘Çevre Bilinci Yükseltme Kampanyası’ başlatılabilir; ayrıca, yerel çevre grupları tarafından basit bir denetim programı oluşturulabilir.

Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler;

- Bölgenin uzun vadeli kalkınmasını desteklemek amacıyla ‘Bölgesel Gelişim ve Koruma Komitesi’ kurulmalı, bu komite yerel halkın katkılarını ve bölgenin karakterini korumak için stratejiler geliştirmelidir. Komite, ‘Yerel Katılım Toplantıları’ düzenleyerek halkın görüşlerini toplamalı ve ‘Sürdürülebilir Kalkınma Planı’ hazırlamalıdır.
- Şehirde turizm/inanç turizmi anlamında gördüğünüz sorunlar nelerdir ve çözüm öneri/leriniz ne/lerdir?’ sorusuna verilen yanıtların çoğunda tanıtım ve reklam eksikliklerine işaret edilmiştir. Bu bağlamda, ulusal ve uluslararası düzeyde bölgenin tanıtımını artırmak için ‘Ulusal ve Uluslararası Tanıtım Stratejisi’ hazırlanmalı ve ‘Dijital Tanıtım Faaliyetleri’ ile ‘Uluslararası Turizm Fuarlarına Katılım’ gibi etkinlikler düzenlenmelidir.
- Turizmin yerel halkın yaşam kalitesine olumlu etkisinin sağlanabilmesi için öncelikle İnanç Turizm Koridorunun mevcut turizm potansiyelinin ortaya çıkarılıp değerlendirilmesi ve bu potansiyelin artırılmasına yönelik planlamalara odaklanması gerekmektedir.
- Politika yapıcılar, bölgede turizmle ilgili kararlar alırken yaşam kalitesi göstergelerini sistematik bir şekilde göz önünde bulundurmaları gerektiği

belirlenmiştir. Bu doğrultuda, ‘Yaşam Kalitesi İzleme Rehberi’ oluşturulmalı ve ‘Turizm Karar Destek Araçları’ ile desteklenmelidir.

Akademik ve Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma inanç turizm koridorunda gerçekleştirilmiştir. Benzer bir çalışma farklı bir turizm koridoru veya sadece bir destinasyonda yapılarak farklı sonuçlar elde edilebilir.
- Araştırma verileri turizm destinasyonunda yaşayan yerel halka uygulanan anket sonucunda yapılmıştır. Turist grupları veya sektör temsilcileriyle gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırma, yıl boyunca turizm faaliyetlerinin sürdürüldüğü destinasyonlarda gerçekleştirilmiştir. Farklı bir çalışma, mevsimsel faaliyetler yürüten bir destinasyonda uygulanabilir.
- Araştırmada yer alan ölçeklerden farklı ölçekler kullanılarak farklı bir bakış açısıyla turizm destinasyonları değerlendirilebilir.
- Araştırmada kullanılan ölçekler ile demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi) arasındaki ilişkiler incelenebilir.
- Son olarak, araştırmada kullanılan değişkenler nitel veya karma araştırma yöntemleriyle daha ayrıntılı bilgi elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Aaker, D.A., Kumar, V. & Day, G.S., (2007). *Marketing Research*, 9. Edition, John Wiley & Sons, Danvers.
- Abdulgani Efendi (1999). *Mardin Tarihi*. T.C. Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Yay. (Yayına Hazırlayan. Burhan Zengin). Ankara
- Akdemir, N. (2003). “Yaşam Kalitesi”. Akdemir, Nuran ve Birol, Leman (Editörler). *İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı*. (1. Basım). İstanbul: Vehbi Koç Yayınları.
- Akın, N.K., & Aşçı, F.H. (2021). “Beden Eğitimi Dersinde Üçlü Yeterlik Algılarının Değerlendirilmesi: Ölçek Uyarlama Çalışması”. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 13(2), 302-311.
- Akis, S., Peristianis, N., & Warner, J. (1996). “Residents' Attitudes to Tourism Development: the Case of Cyprus”. *Tourism Management*, 17(7), 481-494.
- Akyüz, G. (1998). *Deyrulzafaran Manastırı'nın Tarihi*. İstanbul: Resim Matbaacılık.
- Alagöz, G., Güneş, E., Uslu A., & Taş, M. (2023). “Turizmin Etkilerinin Turizmin Gelişimine Destek Üzerindeki Etkisi: Yerel Halkın Yaşam Kalitesinin Aracı Rolü”. *Business & Management Studies: An International Journal*, 11(1), 270-291.
- Alkan, A. (2020). “İnanç Turizmi Açısından Deyrulzafaran Manastırı ve Ziyaretçi Profili Üzerine Bir İnceleme”. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1044-1059.
- Altıntaş, V. (2010). *Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Altun, A., (1971). “Mardin Ulu Cami ve Çifte Minareler Üzerine Birkaç Not”, *Vakıflar Dergisi*, S. 9, Ankara, 191-200.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yildirim, E. (2007). “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri”. *Sakarya Yayıncılık, Sakarya*, 226, 103-118.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Vogt, C. A., & Knopf, R. C. (2007). “A Cross-Cultural Analysis of Tourism and Quality of Life Perceptions”. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5), 483-502.

- Andereck, K. L. & Nyaupane, G. P. (2011). "Exploring the Nature of Tourism and Quality of Life Perceptions among Residents". *Journal of Travel Research*, 50(3): 248-260.
- Andrews, F. M., & Withey, S. B. (2012). *Social Indicators of Well-being: Americans' Perceptions of life Quality*. Springer Science & Business Media.
- Andriotis, K., & Vaughan, R. D. (2003). "Urban Residents' Attitudes Toward Tourism Development: The Case of Crete". *Journal of Travel Research*, 42(2), 172-185.
- Ap, J. (1992). "Residents' Perceptions on Tourism Impacts". *Annals of Tourism Research*, 19(4): 665-690.
- Arafat, S. Y., Chowdhury, H. R., Qusar, M. M. A. S., & Hafez, M. A. (2016). "Cross-Cultural Adaptation and Psychometric Validation of Research Instruments: A Methodological Review". *J Behav Health*, 5(3), 129-36.
- Arınç, K. (2018). "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin İnanç Turizmi Potansiyeli İle Bölgesel Kalkınma Bakımından Değerlendirilme İmkânları". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 2129-2147.
- Artun, E. (2009). *Hatay İnanç Merkezlerinin Hatay'ın Tanıtılmasına Katkısı Üzerine Görüşler*. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi.
- Atille, M. F. (2008). *Tarsuslu Aziz Pavlus*. Mersin: Pozitif Ambalaj Basım.
- Atsız, O., Kahraman, C. O., Beşcanlar, S. (2022). "Kırsal Destinasyonda Yerel Halkın Yer Kimliği Algısının Turizmin Gelişimine Desteği: İkamet Edilen Sürenin Rolü". *GSI Dergileri Seri A: Turizm, Rekreasyon ve Spor Bilimlerindeki Gelişmeler*, 5 (2), 190-203.
- Aylan, F. K. (2019). *Sorumlu Turizmin Destinasyon Rekabetçiliğine ve Yaşam Kalitesine Etkisi Üzerine Bir Uygulama*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcıkurt, C. (2015). *Turizm Sosyolojisi: Genel ve Yapısal Yaklaşım*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Babu, V. & Munjal, S. (2015). "Oachira Panthrandu Vilakku: A Study of a Culturally Embedded Festival Aligned With Economic Benefits". *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 7(4), 403-416.

- Bahadır, Ş. (2006). *Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözme Stratejileri ve Olumsuz Duygudurumunu Düzenleme Arasındaki İlişki* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başar, F. (2017). *Algılanan Hizmet Kalitesi ile Davranışsal Niyet Arasındaki İlişkide Müşteri Memnuniyetinin Rolü: Kış Koridorunda Bir Uygulama*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baykal, Z. (2008). *Bel Ağrısı Olan Gebelerde Progresif Gevşeme Egzersizlerinin Ağrı Algısına ve Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bayram N (2013) *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları (2. Baskı)* Bursa. Ezgi Kitabevi.
- Brandenburg, A.M. & Carroll, M.S. (1995). "Your Place or Mine? The Effect of Place Creation on Environmental Values and Landscape Meanings". *Society and Natural Resources*, 8, 381-398.
- Beeton, S. (2006). *Community Development Through Tourism*. Australia: Landlinks Press.
- Bekin D. (2010). *Tarihin Işığında Mardin*, (2. Baskı). Korza Yayıncılık Basım San. ve Tic. Ltd. Şti. Ankara 2010.
- Bingöl, Z. (2007). *Gelenekselden Evrensele Anadolu'da İnanç Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bingöl, Z. (2004). "Akdeniz Bölgesinin Kültür ve İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi", *Bilgi Dergisi*, 8 (1), 125-137.
- Bingöl, Z., & Karadağ, L. (2022). "Sürdürülebilir Turizm Açısından Şanlıurfa ve Gaziantep İllerinin İnanç ve Kültür Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi". *Eurasian Education & Literature Journal*, 39-52.
- Bildin, E. (2019). *Bozcaada'daki Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Karşı Yaklaşımlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Birdir, K., Karakan, H. İ., & Çolak, O. (2016). “Gaziantep İlinin Turizm Açısından Swot Analizi ve Turizmin Geliştirmesine Yönelik Öneriler”. *Journal of Travel & Hospitality Management/Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 13(1), 77-93.
- Blau, M. T. (1964). *Exchange and Power in Social Life*, 1.Baskı, New York-London-Sydney, Wiley, Erişim Adresi: <https://libgen.is/>.
- Boley, B. B., Mc Gehee, N. G., Perdue, R. R. & Long, P. (2014). “Empowerment and Resident Attitudes Toward Tourism: Strengthening the Theoretical Foundation Through A Weberian Lens”. *Annals of Tourism Research*, 49, 33-50.
- Boley, B. B., Strzelecka, M., Yeager, E. P., Ribeiro, M. A., Aleshinloye, K. D., Woosnam, K. M., & Mimbs, B. P. (2021). “Measuring Place Attachment With the Abbreviated Place Attachment Scale (APAS)”. *Journal of Environmental Psychology*, 74, 101577.
- Bolfosu, A. (2022). The reverse Translation as a Means of Translation Proofreading. In *The Contemporary Issues of the Socio-Humanistic Sciences* (pp. 271-285).
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss* (No. 79). Random House.
- Boylu, A. & Paçacıoğlu, B. (2016). “Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8 (15), 137-150.
- Brown, B. B. & Perkins, D. D. (1992). “Disruptions in Place Attachment”. I. Altman and S. M. Low, (Ed.) *Place Attachment*, USA: Springer, 279-304.
- Brunt, P., & Courtney, P. (1999). “Host Perceptions of Sociocultural Impacts”. *Annals of Tourism Research*, 26(3), 493-515.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural Equation Modeling With LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic Concepts, Applications, and Programming*. Psychology press.
- Butler, R. W. (1980). “The Concept of A Tourist Area Cycle of Evolution: Implications For A Management of Resources”. *Canadian Geographer*, 24(1), 5–12.
- Butler, R. (2006). “The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources”. Ed: Butler. *The Tourism Area Life Cycle* (Vol. 1). Channel View Publications.

- Buttel, Fredrick H., Oscar B. Martinson, & Wilkening E. A. (1979). "Size and Place of Community Attachment: A Reconsideration. *Social Indicators Research*, 6, 474-85.
- Buzlukçu, C. (2020). *Yerel Halkın Yer Kimliği, Topluluğa Bağlılığı, Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizmin Gelişimini Destekleme Tutumu ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. & Kılıç, E. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (18.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükkuru, M. (2019). *Turizmin Etkilerinin Yerel Halk ve Diğer Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma: Nevşehir Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Campbell, A. C., Converse, P. E. & Rodgers, W. L. (1976). "The Quality of Amerikan Life", The Russel Sage Foundation, New York, USA.
- Carmichael, B. A. (2006). Linking Quality Tourism Experiences, Residents' Quality Of Life, and Quality Experiences For Tourists. G. Jennings ve N. Nickerson, (Ed.) *Quality Tourism Experiences*, Oxford: Elsevier, 115-135.
- Carneiro, M. J., Eusébio, C., & Caldeira, A. (2018). The Influence of Social Contact in Residents' Perceptions of the Tourism Impact on Their Quality of Life: A Structural Equation Model. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 19(1), 1-30.
- Carter, E. W. (2024). "Spirituality, Disability, and Quality of Life". *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 21(1), e12458.

- Chan, A. H. E. (2020). *Residents' Perceptions Towards Tourism: A Social Representations' Perspective and the Hong Kong Experience* (Doctoral dissertation, Heriot-Watt University).
- Chen, C.-F., & Chen, P.-C. (2010). Resident Attitudes Toward Heritage Tourism Development. *Tourism Geographies*, 12(4), 525–545.
- Chen, N. C., Dwyer, L., & Firth, T. (2014). Effect of Dimensions of Place Attachment on Residents' Word-of-mouth Behavior. *Tourism Geographies*, 16(5), 826–843.
- Chen, N., & Dwyer, L. (2018). Residents' Place Satisfaction and Place Attachment on Destination Brand-Building Behaviors: Conceptual and Empirical Differentiation. *Journal of Travel Research*, 57(8), 1026–1041.
- Chen, Y., & Li, X. (2018). Does a Happy Destination Bring You Happiness? Evidence From Swiss Inbound Tourism. *Tourism Management*, 65, 256–266.
- Cheng, T. M., C. Wu, H., & Huang, L. M. (2013). The Influence of Place Attachment on the Relationship Between Destination Attractiveness and Environmentally Responsible Behavior for Island Tourism in Penghu, Taiwan. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(8), 1166–1187.
- Chhabra, D., & Gursoy, D. (2007). Perceived Impacts of Gambling: Integration of two theories. *UNLV Gaming Research & Review Journal*, 11(1), 27.
- Churchill Jr, G. A. (1979). "A Paradigm for Developing Better Measures of Marketing Constructs". *Journal of Marketing Research*, 16(1), 64–73.
- Cicognani, E., Pirini, C., Keyes, C., Joshanloo, M., Rostami, R. & Nosratabadi, M. (2008). "Social Participation, Sense of Community and Social Well-being: A Study on American, Italian, and Iranian University Students". *Social Indicators Research* 89, 97–112.
- Cordero, M. C. J. (2008). "Residents Perception of Tourism: A Critical Theoretical and Methodological Review". *Ciencia Ergo Sum*, 15 (1), 35–44.
- Coşgun, D. M. (2022). *Kentlerde Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesinde Yeşil Altyapının Önemi: Bartın Örneği* (Master's Thesis), Bartın: Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Cummins, R. A. (1997). *Comprehensive Quality of Life Scale-Intellectual/Cognitive Disability*, 5.Baskı, Australia: School of Psychology Deakin University.
- Cummins, R. A. (1997). "The Domain of Life Satisfaction: An Attempt to Order Choas", *Social Indicators Research*, 38, 303-328.
- Çağlayan, M. (2018). "Orta Çağ'dan Günümüze Bir Anıt: Mardin Ulu Camii". *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, 1(21), 29-40
- Çakmak, T. F. (2014). *İnanç Turizminin Turistik Destinasyon Pazarlamasındaki Yeri ve Önemi: Göbekli Tepe Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakmakçı, E. & Öztürk, Ş. (2019). "Toplumsal Değişimin Bir Faktörü Olarak Turizm". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(47), 1-17.
- Çavuş, A., & Zere, S. (2019). "Yerel Halkın İnanç Turizmi Algısı: Giresun İli Örneği". *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (63), 143-162.
- Çavuş, A., & Kadirhan, G. (2022). "İnanç Turizm Koridorunda Yer Alan Konaklama İşletmeleri Web Sitesi İçeriklerinin Değerlendirilmesi". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3), 1390-1406.
- Çelik, S., & Rasoolimanesh, S. M. (2021). "Residents' Attitudes Towards Tourism, Cost-Benefit Attitudes, and Support for Tourism: A Pre-development Perspective". *Tourism Planning & Development*, 1-19.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- De Azevedo, A. J. A., Custódio, M. J. F., & Perna, F. P. A. (2013). "Are you Happy Here?": The Relationship Between Quality of Life and Place Attachment. *Journal of Place Management and Development*, 102-119
- Değişsel S. & Bingöl Z. (2018). "Şanlıurfa İlinin Gençlik Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi". *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(8) *Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı*, 375-390.

- Deveci, B., & Avcıkurt, C. (2019). “İş-aile Çatışması ve İş Stresinin Yaşam Kalitesine Etkisi: Büyük Ölçekli Mutfak Çalışanları Üzerine Bir Araştırma”. *The Journal of Academic Social Science*, 40(40), 313-331.
- DeVellis, R. F., & Thorpe, C. T. (2021). *Scale Development: Theory and Applications*. Sage publications.
- Devine-Wright, P & Clayton, S, 2010. “Introduction to the special issue: Place, identity and environmental behaviour”. *Journal of Environmental Psychology* 30, 267–70.
- Diener, E. (1984). “Subjective Well-Being”. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E. & Suh, E. (1997). *Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators*. “Social Indicators Research”, 40(1), 189-216.
- Diener, E., Lucas, R. E. & Scollon, C. N. (2006). “Beyond The Hedonic Treadmill: Revising The Adaptation Theory Of Well-Being”. *American Psychologist*, 61(4), 305-314
- Doh, M. (2006). *Change Through Tourism: Resident Perceptions of Tourism Development*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Texas: AveM University, College Station.
- Doka (2014). *TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı*. Trabzon: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı.
- Doxey, G. (1975). *A Causation Theory of Visitor- Resident Irritants: Methodology and Research Inferences*, *Travel and Tourism Research Associations Sixth Annual Conference Proceedings*. TTRA, ss.8-11 September, San Diego California.
- Dwyer, L., Chen, N., & Lee, J. (2019). “The Role of Place Attachment in Tourism Research”. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36(5), 645-652.
- Easterling, D. S. (2005). “The Residents' Perspective in Tourism Research: A Review and Synthesis”. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 17(4), 45-62.
- Ehrlich, C. (2012). “Be Careful What You Wish for But Also Why You Wish for it—Goal-Striving Reasons and Subjective Well-Being”. *The Journal of Positive Psychology*, 7(6), 493-503.

- Ekici, M. (2000). “Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme”. *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, (45), 2-8.
- Emiroğlu, B. D. (2023). “Yerel Halkın Turizme Yönelik Kızgınlık Algısının Yaşam Kalitesi ve Turizme Verilen Destek Üzerindeki Etkisi: Mardin İli Örneği”. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 11(3), 2264-2293.
- Enea, C. & Tănăsou, G. (2009). “The Impact of Tourism in Enhancing the Quality of Life”. *Review of International Comparative Management*, 10(2), 347-351.
- Erkılıç, E. (2019). “Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumları: Rize Örneği”. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 3(1), 66-82.
- Erkuş, G. (2021). *Yerel Halkın Turizm Algısının Turizm Desteğindeki Etkisi: Midyat Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Batman: Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Ersoy, H. (2017). *Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Manavgat Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erul, E. & Woosnam, K. M. (2016). “Explaining Perceived Impacts of All-Inclusive Resorts through Community Attachment”. *Advances in Hospitality and Tourism Research*, 4(2), 83-106.
- Eser, S., & Akgündüz, Y. (2021). “Yerel Halkın Turizm Algısı ve Toplumsal Yaşam Kalitesi: İğneada Örneği”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Eslami, S., Khalifah, Z., Mardani, A., Streimikiene, D., & Han, H. (2019). “Community Attachment, Tourism Impacts, Quality of Life and Residents’ Support for Sustainable Tourism Development”. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36(9), 1061-1079.
- Eusébio, C., Vieira, A. L., & Lima, S. (2018). “Place Attachment, host–tourist Interactions, and Residents’ attitudes Towards Tourism Development: The case of Boa Vista Island in Cape Verde”. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(6), 890–909

- Eykay, İ., Dalgın, T., & Çeken, H. (2015). “İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Antakya’nın Değerlendirilmesi”. *Journal of Life Economics*, 2(2), 59-74.
- Falahati, L., & Fazli Sabri, M. (2015). “An Exploratory Study of Personal Financial Wellbeing Determinants: Examining the Moderating Effect of Gender”. *Asian Social Science*, 11(4), 33-42.
- Faulkner, B. & Tideswell, C. (1997). “A Framework for Monitoring Community Impacts of Tourism”. *Journal of Sustainable Tourism*, 5 (1), 3-28.
- Fidan, Ş., & Ulvi, A. (2022). “Tarsus Aziz Pavlus Kilisesinin Yersel Lazer Tarama Teknikleri ile Üç Boyutlu Modelinin Oluşturularak Sanal Gerçekliğe Hazırlamanın Değerlendirilmesi”. *Türkiye Lidar Dergisi*, 4(2), 60-70.
- Field, A. (2000). *Discovering Statistics Using SPSS for Windows*. London, Thousand Oaks, Sage Publications, New Delhi.
- Filiz, A. & Yılmaz, Ö. D. (2017). “Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları: Mazı Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1799-1824.
- Firouzmakan, S., & Daneshpour, S. A. (2015). “Promotion Quality of Life by Increasing Place Attachment in Public Places”. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 201, 418-428.
- Ford, M. E. & Nichols, C. W. (1992). *Manual: Assessment of Personal Goals. Consulting*. California: Psychologists Press.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). “Evaluating Structural Equation Models With Unobservable Variables and Measurement Error”. *Journal of Marketing Research*, 39-50.
- Gerson, K., Stueve, C. A. & Fischer, C. S. (1977). “Attachment to Place”. In C. S. Fischer, R. M. Jackson, C. A. Stueve, K. Gerson, L. Jones, M. Baldassare (Eds), *Networks and Places*, New York: The Free Press.
- Giritlioğlu, İ., & Bulut, E. (2015). “Yerel Halkın Bakış Açısına Göre Gaziantep Turizmi ve Sürdürülebilirlik”. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 5(1), 25-31.

- Giuliani, M.V. & Feldman, R. (1993). "Place Attachment in a Developmental and Cultural Context". *Journal of Environmental Psychology*, 13, 267-274.
- Glatzer, W. (2006). "Quality of Life in the European Union and the United States of America: Evidence From Comprehensive Indices". *Applied Research in Quality of Life*, 1(2), 169-188.
- Göktaş, L. S. (2018). "Şanlıurfa Halkının İnanç Turizm Algısına Yönelik Tutumlarının Tespiti". *Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi*, 7. Şanlıurfa.,
- Görmüş S., & Artar M. (2010). "Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesi Planlarının Eşgüdümünün Değerlendirilmesi". *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 12(17), 2010, 71-81.
- Güney, İ., & Somuncu, M. (2018). "Kuşadası İlçesi'nde Turizmin Yaşam Döngüsü: Mekânsal ve Toplumsal Öğeler Üzerinden Bir Değerlendirme". *Türk Coğrafya Dergisi*, (71), 101-116.
- Gürbüz S., & Şahin F (2015) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (2.Baskı). Ankara. Seçkin Yayıncılık.
- Gross, M., & Brown, G. (2008). "An Empirical Structural Model of Tourists and Places: Progressing Involvement and Place Attachment Into Tourism". *Tourism Management*, 29(6), 1141-1151.
- Grzeskowiak, S., Sirgy, M. J. & Widgery, R. (2003). "Residents' Satisfaction With Community Services: Predictors and Outcomes". *Journal of Regional Analysis and Policy*, 33(2): 1-36.
- Gu, H., & Ryan, C. (2008). "Place Attachment, Identity and Community Impacts of Tourism—The Case of a Beijing Hutong". *Tourism Management*, 29(4), 637-647.
- Gursoy, D., Jurowski, C., & Uysal, M. (2002). "Resident Attitudes: A Structural Modeling Approach". *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79–105.
- Gursoy, D., & Rutherford, D. G. (2004). "Host Attitudes Toward Tourism: An Improved Structural Model". *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495–516.
- Gursoy, D., Chi, C. G. & Dyer, P. (2009). "An Examination of Locals' Attitudes". *Annals of Tourism Research*, 36 (4), 723-726.

- Gursoy, D., Chi, C. G., & Dyer, P. (2010). "Locals' Attitudes Toward Mass and Alternative Tourism: The Case of Sunshine Coast, Australia". *Journal of Travel Research*, 49(3), 381-394.
- Gursoy, D., & Nunkoo, R. (Eds.). (2019). *The Routledge Handbook of Tourism Impacts: Theoretical and Applied Perspectives*. Routledge.
- Gülgün, E.F. (2014). *Hemşire ve Ebelerde Yaşam Kalitesi ve Yaşam Kalitesi Algısı (Antalya Atatürk Devlet Hastanesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günel, V. (2006) *Mardin İlinde Kültürel Çekicilikler ve Turizm Amaçlı Kullanım Olanakları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, Z. (2022). *TRB1 Bölgesinde Yaşayan Yerel Halk Algısıyla Turizmin Etkilerinin Yaşam Kalitesi İle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürdal, M. (2001), *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Muğla: Muğla Üniversitesi Matbaası.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2009) *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. Upper Saddle River: Prentice Hall. 7th Edition. Newyork.
- Hair, J.F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2013). *Multivariate Data Analysis*. Seventh Edition, Pearson, USA.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2014). *Exploratory Factor Analysis*. Multivariate Data Analysis. Prentice Hall.
- Halaç, H., & Akdağ, H. (2018). "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Stratejik Planlarının Oluşturulmasında Swot Analizi Yöntemi; Mardin Kasımiye (Sultan Kasım) Medresesi Örneği". *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(1), 65-77.
- Halpenny, E. (2010). "Pro-environmental Behaviors and Park Visitors: The Effect of Place Attachment". *Journal of Environmental Psychology* 30(4), 409–421.
- Hammit, W. E., Backlund, E. A., & Bixler, R. D. (2006). "Place Bonding for Recreation Places: Conceptual and Empirical Development". *Leisure Studies*, 25(1), 17-41.

- Hancock, G. R. ve Mueller, R. O. (2001). "Rethinking Construct Reliability Within Latent Variable Systems". R. Cudeck, K. G. Jöreskog and D. Sörbom, (Ed.) *Structural Equation Modeling: Present and Future*. Lincolnwood: SSI Scientific Software, 195-216.
- Haobin-Ye, B., Qiu Zhang, H., Huawen Shen, J. & Goh, C. (2014). "Does Social Identity Affect Residents' Attitude Toward Tourism Development? An Evidence from the Relaxation of the Individual Visit Scheme". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 26(6), 907-929.
- Harrill, R. (2004). "Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Literature Review With Implications for Tourism Planning". *Journal of Planning Literature*, 18(3), 251-266.
- Hidalgo, M. C., & Hernandez, B. (2001). "Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions". *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273–281.
- Hollar, D. (2003). "A Holistic Theoretical Model for Examining Welfare Reform: Quality of Life", *Public Administration Review*, 63(1), 90-99.
- Hosany, S., Prayag, G., Van Der Veen, R., Huang, S., & Deesilatham, S. (2017). "Mediating Effects of Place Attachment and Satisfaction on the Relationship Between Tourists' Emotions and Intention to Recommend". *Journal of Travel Research*, 56(8), 1079–1093.
- Hueston, William J. & Kasik-Miller, Susan. (1998). "Changes in Functional Health Status During Normal Pregnancy". *Journal of Family Practise*, 47 (3), 209- 212.
- Hunt, L. M. (2008). "Examining State Dependence and Place Attachment Within A Recreational Fishing Site Choice Model". *Journal of Leisure Research*, 40(1), 110-127.
- Hummon, D. M. (1992). "Community Attachment: Local Sentiment and Sense of Place". In I. Altman & S. Low (Eds), *Place Attachment*, New York: Plenum.
- Hutchenson, G., & Sofroniou, N. (1999). *The Multivariate Social Scientist*. London: Sage Publications.

- İşçi, C., Güzel, B., & Ataberk, E. (2018). Mekana ve Yerel Halka Bağlılık, Kültürel Mirasa Yönelik Tutumu Etkiler Mi?, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(40), 583-606.
- Jelley, S. E. (2013). *A Study of Place Attachment* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). University of Wollongong, Australia.
- Joaquim Araújo de Azevedo, A., João Ferreira Custódio, M., & Pereira Antunes Perna, F. (2013). "Are you Happy Here?": The Relationship Between Quality of Life and Place Attachment. *Journal of Place Management and Development*, 6(2), 102-119.
- Johanson, G. A., ve Brooks, G. P. (2010). "Initial Scale Development: Sample Size for Pilot Studies". *Educational and Psychological Measurement*, 70(3), 394-400.
- Jorgensen, B. S., & Stedman, R. C. (2001). "Sense of Place as an Attitude: Lakeshore Owners Attitudes Toward Properties". *Journal of Environmental Psychology*, 21, 233-248.
- Jurowski, C., M. Uysal, & D. R. Williams (1997). "A Theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism." *Journal of Travel Research*, 34(2), 3-11.
- Jurowski, C., Daniels, M. & Pennington-Gray, L. (2006). "The Distribution of Tourism Benefits". G. Jennings ve N. P. Nickerson (Ed.) *Quality Tourism Experiences*, UK: Elsevier, 192-207.
- Jurowski, C. & Gursoy, D. (2004). "Distance Effects on Residents' attitudes Toward Tourism". *Annals of Tourism Research*, 31(2), 296-312.
- Kadırhan, G. (2019). *Hizmet Adaletinin Tüketici Memnuniyetine ve Tavsiye Etme Niyetine Etkisi: Mardin'de Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaiser, H. F. (1974). "An Index of Factorial Simplicity". *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Kaján, E. (2014). "Community Perceptions to Place Attachment and Tourism Development In Finnish Lapland". *Tourism Geographies*, 16(3): 490-511.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (5. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım,

- Kaltenborn, B. P. (1997). "Nature of Place Attachment: A Study Among Recreation Homeowners in Southern Norway". *Leisure Science*, 19, 175–189.
- Karadeniz, H. B. (1998). *XVI. Yüzyılda Rumkale*. Belleten, 62(234), 425-456.
- Karagöz Y (2016). *SPSS ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (24. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kasarda, J. D. & Janowitz, M. (1974). "Community Attachment In Mass Society". *American Sociological Review*, 39, 328-339.
- Kızılelma, S. (2022). "Investigation of Periodic Architectural Changes in Mardin Ulu Mosque". *Euroasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Sciences*, 9(23), 1-18.
- Kim, K. (2002). *The Effects Of Tourism Impacts Upon Quality Of Life Of Residents In The Community*. (Doctor of Philosophy), Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Kim, K., Uysal, M. & Sirgy, M.J. (2013). "How Does Tourism in a Community Impact The Quality of Life Of Community Residents?", *Tourism Management*, 36, 527–540.
- Ko, D.-W., & Stewart, W. P. (2002). "A Structural Equation Model of Residents' Attitudes for Tourism Development". *Tourism Management*, 23(5), 521–530.
- Koruyan, N. (2001). "Turizmde Vizyon" *Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği'nin 3 Aylık Yayın Organı*, Yıl: 1 Sayı: 2, 19.
- Kline, R. B. (1998). *Principles and Practice of Structural Modeling*. New York: The Guilford.
- Kozak, M. (2018). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kökşen, B. (2020). "Alahan Manastırı'nın İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi". *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 74-84.
- Kriel, P. J. (2006). *The Relationship of Morality, Ethics and Justice to Quality of Worklife*. (Doctor of Business Administration), NSW, Australia: Southern Cross University.

- Krinitcyna, Z. V., Mikhailova, T. R. & German, M. V. (2016). "Quality of Life as the Basis for Achieving Social Welfare of the Population". *SHS Web Conferences*, 28, 1-6.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kürkçüoğlu, A. Cihat (2002). "Şanlıurfa'nın Dünya İnanç Turizmindeki Yeri", *Şanlıurfa: Uygarlığın Doğduğu Şehir*, Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları.
- Kyle, G., Graefe, A. R., Manning, R., & Bacon, J. (2004). "Effect of Activity Involvement and Place Attachment on Recreationist's Perceptions of Setting Density". *Journal of Leisure Research*, 36(2), 209-231.
- Kyle, G., Graefe, A., & Manning, R. (2005). "Testing the Dimensionality of Place Attachment in Recreational Settings". *Environment and Behavior*, 37(2), 153–177.
- Lalli, M. (1992). "Urban-related Identity: Theory, Measurement and Empirical Findings". *Journal of Environmental Psychology*, 12, 285-303.
- Lau, A. L., Cummins, R. A., & Mcpherson, W. (2005). "An Investigation into the Cross-Cultural Equivalence of the Personal Wellbeing Index". *Social Indicators Research*, 72(3), 403-430.
- Lawson, R., Williams, J., Young, T. & Cossens, J. (1998). "A Comparison of Residents' Attitudes Toward Tourism in 10 New Zealand Destinations". *Tourism Management*, 19 (3), 247– 256.
- Lee, T. S. (2011). "How Recreation Involvement, Place Attachment and Conservation Commitment Affect Environmentally Responsible Behaviour". *Journal of Sustainable Tourism*, 19(7), 895–915.
- Lee, J., Kyle, G., & Scott, D. (2012). "The Mediating Effect of Place Attachment on the Relationship Between Festival Satisfaction and Loyalty to the Festival Hosting Destination". *Journal of Travel Research*, 51(6), 754–767.

- Levent, Y. S., & Uçar, M. (2018). "Kültürel Rotalar Bağlamında Mersin İlinin İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi". *I. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu Bildiriler kitabı içinde (ss. 322-340), Mersin.*
- Lewicka, M. (2008). "Place Attachment, Place Identity, and Place Memory: Restoring the Forgotten City Past". *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209-231.
- Lewicka, M. (2011). "On the Varieties of People's Relationships With Places: Hummon's Typology Revisited". *Environment and Behavior*, 43(5), 676–709.
- Liang, Z. X., & Hui, T. K. (2016). "Residents' Quality of Life and Attitudes Toward Tourism Development in China". *Tourism Management*, 57, 56-67.
- Liu, K. (2013). "Happiness and Tourism". *International Journal of Business and Social Science*, 4(15), 67-70.
- Low, S. M., & Altman, I. (1992). *Place Attachment: A Conceptual Inquiry*. In I. Altman & S. M. Low (Eds.), *Place attachment* (pp. 1–12). New York, NY: Plenum Press.
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing Research an Applied Orientation*, 4. Edition, New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Martín, H. S., de los Salmones Sánchez, M. M. G., & Herrero, Á. (2018). "Residents' attitudes and Behavioural Support for Tourism in Host Communities". *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 35(2), 231–243.
- Maslow, A. H. (1943). "A Theory of Human Motivation". *Psychol. Rev.*, 50, 370–396
- Mason, P., & Cheyne, J. (2000). "Residents' Attitudes to Proposed Tourism Development". *Annals of Tourism Research*, 27(2), 391-411.
- McCall, S. (1975). "Quality of Life". *Social Indicators Research*, 16, 299-349.
- McCall, S. (2005). *Citation Classics from Social Indicators Research: The Most Cited Articles (Social Indicators Research Series)*. Michalos, A.C. (Eds), "Quality of Life", 1.Baskı, Netherlands, Springer, 117-133.
- McCool, S. F. & Martin, S. R. (1994). "Community Attachment and Attitudes Toward Tourism Development". *Journal of Travel Research*, 32(3), 29-34.
- McGehee, N. G. & Andereck, K. L. (2004). "Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism". *Journal of Travel Research*, 43(2), 131-140.

- Meng, F., Li, X., & Uysal, M. (2010). "Tourism Development and Regional Quality of life the case of China". *Journal of China Tourism Research*, 6(2), 164-182.
- Meng, B., & Han, H. (2018). "Working-Holiday Tourism Attributes and Satisfaction in Forming Word-of-mouth and Revisit Intentions: Impact of Quantity and Quality of Intergroup Contact". *Journal of Destination Marketing & Management*, 9, 347-357.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. 2. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mihalič, T., Šegota, T., Knežević Cvelbar, L., & Kuščer, K. (2016). "The Influence of the Political Environment and Destination Governance on Sustainable Tourism Development: A study of Bled, Slovenia". *Journal of Sustainable Tourism*, 24(11), 1489-1505.
- Mitchell, M.Y.; Force, J.E.; Carroll, M.S. & McLaughlin, W.J. (1993). "Forest Places of the Heart: Incorporating Special Spaces Into Public Management". *Journal of Forestry*, 4, 32-37.
- Moore, R. L., & Graefe, A. R. (1994). "Attachments to Recreation Settings: The Case of rail-trail Users". *Leisure Sciences*, 16(1), 17-31.
- Myers, N. D., Ahn, S., & Jin, Y. (2011). "Sample Size and Power Estimates For a Confirmatory Factor Analytic Model in Exercise and Sport: A Monte Carlo Approach". *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 82(3), 412-423.
- Neal, J. D., Sirgy, M. J., & Uysal, M. (1999). "The role of Satisfaction With Leisure Travel/Tourism Services and Experience in Satisfaction With Leisure Life and Overall Life". *Journal of Business Research*, 44(3), 153-163.
- Nunkoo, R., & Ramkissoon, H. (2010). "Small Island Urban Tourism: A Residents' Perspective". *Current Issues in Tourism*, 13(1), 37-60.
- Nunkoo, R., & So, K. K. F. (2016). "Residents' Support for Tourism: Testing Alternative Structural Models". *Journal of Travel Research*, 55(7), 847-861.
- Okuyucu, A., & Somuncu, M. (2012). "Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği". *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(1), 37-51.

- Olya, H. G. & Gavilyan, Y. (2017). "Configurational Models to Predict Residents' Support for Tourism Development". *Journal of Travel Research*, 56(7): 893–912.
- Opreescu, G. (2011). "An Epistemological Perspective on the Quality of Life Concept". *Theoretical and Applied Economics*, 2(2): 171-180.
- Oviedo- Garcia, M. A., Castellanos-Verdugo, M. & Martin-Ruiz, D. (2008). "Gaining Residents' Support for Tourism and Planning". *International Journal of Tourism Research*, 10(2), 95-109.
- Önenç, D. İ., Kırıl, N., Erkanol, D., & Tullukçu, E. (2006). *Medeniyetlerin Taşı "Mardin Taşı" ve Özellikleri*. MTA Genel Müdürlüğü, Maden Etüt ve Arama Daire Bşk., Ankara.
- Özdamar, M. (2019). *Turizmin Gelişmişlik Düzeyine Göre Yerel Halkın Turizm Algısı: Alanya-Erdek ve Kalecik'te Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, (Yayımlanmış Doktora Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, Ö., & Ataman, D. (2020). "Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Mardin Örneği". *Journal of New Tourism Trends*, 1(1), 55-63.
- Özyurt, P. M. (2018). *Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Bireysel ve Toplumsal Yaşam Kalitesi Üzerine Etkilerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özyurt, P. M., & Gülmez, M. (2020). "Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Bireysel ve Toplumsal Yaşam Kalitesine Etkileri". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(1), 52-62.
- Pallant, J. (2020). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using IBM SPSS*. McGraw-hill education (UK).
- Park, K., Lee, J. & Lee. T. (2017). "Residents' Attitudes toward Future Tourism Development in Terms of Community Well-being and Attachment". *Asia Pacific Journal of Research*. 22(2), 160-172.
- Peters, M., & Schuckert, M. (2014). "Tourism Entrepreneurs' Perception of Quality of Life: An explorative Study". *Tourism Analysis*, 19(6), 731-740.
- Pintér, A. R. (2014). *Religious Tourism in Mecca, Saudi Arabia* (Doctoral dissertation), Budapest Business School.

- Polat, S. A., Polat, S., & Batman, O. (2013). “İnanç Turizminde Ashâb-I Kehf Mağarası: Doğu Akdeniz Örneği”. *II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu*, 193.
- Prayag, G., Hosany, S., Nunkoo, R., & Alders, T. (2013). “London Residents’ support for the 2012 Olympic Games: The Mediating Effect of Overall Attitude”. *Tourism Management*, 36, 629–640.
- Prayag, G., & Lee, C. (2019). “Tourist Motivation and Place Attachment: The Mediating Effects of Service Interactions With Hotel Employees”. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36(1), 90-106.
- Proshansky, H. M. (1978). “The City and Self-identity”. *Environment and Behavior*, 10, 147-170.
- Puczkó, L. & Smith, M. (2011). “Tourism Specific Quality-of-life Index: The Budapest Model”. In M. Budruk, R. Phillips (Eds.), *Quality-Of-Life Community Indicators for Parks, Recreation and Tourism Management*. New York: Springer.
- Qingjiu, S & Maliki, N. (2013). “Place Attachment and Place Identity: Undergraduate Students’ Place Bonding on Campus”. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 91, 632–39.
- Qu, Y., Xu, F., & Lyu, X. (2019). “Motivational Place Attachment Dimensions and the Pro-environmental Behaviour Intention of Mass Tourists: A Moderated Mediation Model”. *Current Issues in Tourism*, 22(2), 197-217.
- Rahman, T., Mittelhammer, R.C. & Wandschneider, P. (2005). “Measuring the Quality of Life Across Countries: A Sensitivity Analysis of Well-Being Indices”. *WIDER International conference on Inequality, Poverty and Human Well-Being*, 30-31 May, 1-44, Helsinki, Finland.
- Ramkissoon, H., Weiler, B. & Smith, L. (2012). “Place Attachment and Pro-environmental Behaviour In National Parks: The Development of a Conceptual Framework”. *Journal of Sustainable Tourism* 20(2), 257–276.
- Ramkissoon, H., Weiler, B. & Smith, L. (2013). “Place Attachment, Place Satisfaction, and Pro-Environmental Behaviour: A Comparative Assessment of Place Attachment and Structural Equation Modelling”. *Journal of Policy Research in Tourism Leisure, and Events* DOI:10.1080/19407963.2013.776371.

- Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Kock, N., & Ramayah, T. (2015). "A Revised Framework of Social Exchange Theory to Investigate the Factors Influencing Residents' Perceptions". *Tourism Management Perspectives*, 16, 335–345.
- Rasoolimanesh, S. M., & Jaafar, M. (2016). "Residents' Perception Toward Tourism Development: A Pre-Development Perspective". *Journal of Place Management and Development*, 9(1),91-104.
- Raykov, T., & Marcoulides, G. A. (2006). "On Multilevel Model Reliability Estimation From the Perspective of Structural Equation Modeling". *Structural Equation Modeling*, 13(1), 130-141.
- Raymond, C., Brown, G. & Robinson, G. (2011). "The Influence of Place Attachment, and Moral and Normative Concerns on the Conservation of Native Vegetation: A Test of two Behavioural Models". *Journal of Environmental Psychology*, 31, 323–335.
- Renda, A. I., da Costa Mendes, J., & do Valle, P. O. (2011). "A Structural Model Approach of Residents' perception of Tourism Impacts In Their Own Quality Of Life: The Municipality of Loulé, Algarve". *Tourism & Management Studies*, 2, 1088-1091.
- Rızvanoğlu, S. (2008). *Şanlıurfa Kültür Turizm Rehberi*. İstanbul: Şanlıurfa İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Rollero, C., & De Piccoli, N. (2010). "Does Place Attachment Affect Social Well-Being?", *European Review of Applied Psychology*, 60(4), 233-238.
- Rothman, H. (1998). *Devil's Bargains: Tourism in the Twentieth-Century American West*. Development of Western Resources.
- Ruiz, C. & Hernandez, B. (2014). "Emotions and Coping Strategies During an Episode of Volcanic Activity and Their Relations to Place Attachment". *Journal of Environmental Psychology* 38, 279–287.
- Ryan, C., Scotland, A. & Montgomery, D. (1998). "Resident Attitudes to Tourism Development- A Comparative Study Between the Rengitikei, New Zealand and Bakewell, United Kingdom". *Progress In Tourism And Hospitality Research*, 4 (2), 115-130.

- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2001). "On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being". *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166.
- Ryff, C. D. (1995). "Psychological Well-Being in Adult Life". *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104
- Saatcı, G., & Türkmen, S. (2020). "Yer Bağlılığı, Turizmin Algılanan Etkileri ve Turizmin Gelişimine Destek Olma Tutumu Arasındaki İlişki: Mordoğan Örneği". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 23(2), 237-255.
- Sanders, E.P. (2020). *St. Paul the Apostle*. Encyclopedia Britannica.
- Sarason, S. (1974). *The Psychological Sense of Community: Prospects for a Community Psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Saruhan, Ş. C., & Özdemirci, A. (2011). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji: Araştırmada Yöntem Problemi-SPSS Uygulamalı*. Beta.
- Scannell, L., Williams, E., Gifford, R., & Sarich, C. (2021). *Parallels Between Interpersonal and Place Attachment: An Update*. In L. C. Manzo & P. Devine-Wright (Eds.), "Place Attachment: Advances in Theory, Methods and Applications" (pp. 45–60). Routledge.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). "Evaluating the fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-fit Measures". *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Schmidt, K. (2007). *Göbekli Tepe En Eski Tapınağı Yapanlar*. Çev. R. Aslan, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. Psychology Press.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sharpley, R. (2014). "Host Perceptions of Tourism: A Review of the Research". *Tourism Management*, 42, 37-49.

- Shen, K., Geng, C., & Su, X. (2019). „Antecedents of Residents’ Pro-Tourism Behavioral Intention: Place Image, Place Attachment, and Attitude”. *Frontiers in psychology*, 10, 2349.
- Shrestha, N. (2021). “Factor Analysis as a Tool for Survey Analysis”. *American Journal of Applied Mathematics and Statistics*, 9(1), 4-11.
- Sirgy, M. J. (1998). “Materialism and Quality of Life”, *Social Indicators Reserch*, 43, 227-260.
- Sirgy, M. J. (2001). *Handbook of Quality-of-Life Research: An Ethical Marketing Perspective*, 1.Baskı, Springer Science+Business Media.
- Sirgy, M. J. (2002). *The Psychology of Quality of Life*, Springer-Science+Business Media, B.V.
- Sirgy, M. J., & Lee, D. J. (2006). Macro Measures of Consumer Well-Being (CWB): A Critical Analysis and a Research Agenda. *Journal of Macromarketing*, 26(1), 27–44.
- Sirgy, M. J., Widgery, R. N., Lee, D. J. & Yu G. B. (2010). “Developing a Measure of Community Well-Being Based on Perceptions of Impact in Various Life Domains”. *Social Indicator Research*, 96: 295–311.
- Snaith, T., & A. J. Haley (1995). “Tourism’s Impact on Host Lifestyle Realities.” In *Tourism, the State of the Art*, edited by A. V. Seaton. New York: John Wiley, pp. 826-35.
- Soltani, F. (2015). *The Relationship Among Destination Image, Place Attachment, and Tourist Motivation for Oklahoma State Parks* (Doctoral dissertation), Oklahoma State University.
- Stedman, R. C. (2002). “Toward a Social Psychology of Place: Predicting Behavior From Place-Based Cognitions, Attitude, and Identity”. *Environment and Behavior*, 34(5), 561–581.
- Stockton, T. M. D. (2011). *An Assessment of Morro Bay Residents’ Attitudes Toward and Knowledge about Tourism: Setting the Foundation for Sustainable Tourism Development*. Faculty of California Polytechnic State University, San Luis Obispo.

- Stokols, D. & Shumaker, S. A. (1981). "People in Places: Atransactional View of Settings". In J. Harvey (Ed.), *Cognition, Social Behavior and Environment*, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Stylidis, D., Biran, A., Sit, J., & Szivas, E. M. (2014). "Residents' Support for Tourism Development: The Role of Residents' Place Image and Perceived Tourism Impacts". *Tourism management*, 45, 260-274.
- Stylidis, D., Belhassen, Y. & Shani, A. (2015). "Three Tales of a City: Stakeholders' Images of Eilat as a Tourist Destination". *Journal of Travel Research*, 54(6), 702-716.
- Stylidis, D. (2016). "The Role of Place Image Dimensions in Residents' Support for Tourism Development". *International Journal of Tourism Research*, 18(2),129-139
- Stylidis, D. (2018). "Place Attachment, Perception of Place and Residents' Support for Tourism Development". *Tourism Planning & Development*, 15(2), 188-210.
- Sungur, O. (2010). "Korelasyon Analizi, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri". Ş. Kalaycı, (Ed.) *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 116-125.
- Sutton, R. M., & Douglas, K. M. (2005). "Justice For all, or Just for me? More Evidence of the Importance of the Self-other Distinction in Just-world Beliefs". *Personality and Individual Differences*, 39(3), 637–645.
- Szalai, A. (1980). "*The Meaning of Comparative Research on the Quality of Life*", The Quality of Life, (ed. A. Szalai ve F. Andrews), Sage Beverly Hills, CA, ss.7-24.
- Şancı, F. (2006). *Hatay İlinde Türk Mimarisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şaşmaz, A. (2018). *Gaziantep Manzumeleri ve Külliyesi; Şeyh Fetullah Külliyesi Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2006). *Using Multivariate Statistics*. 5th Edition, Allyn and Bacon, Boston.

- Taşpınar, S. (2013). *İstanbul İl Emniyet Teşkilatındaki 4 Farklı Departmanda Görevli Polislerin Sportif ve Rekreatif Aktivite Sıklıklarının Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Terzidou, M., Styliadis, D., & Szivas, E. M. (2008). "Residents' Perceptions of Religious Tourism and its Socio-Economic Impacts on the Island of Tinos". *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 5(2), 113-129.
- Teye, V., Sönmez, S.F. & Sarıkaya, E. (2002). "Residents' Attitudes Towards Tourism Development". *Annals of Tourism Research*, 29 (3), 668-688.
- Top, M., Özden Ş., Yaşar, S., & Efe M. (2003). *Psikiyatride Yaşam Kalitesi. Düşünen Adam Dergisi*, 16 (1), 18-23.
- Tuan, Y. F. (1977). *Space and Place: The Perspective of Experience*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Tuna, İ. (2019). *Yerli Turistlerin Tatil Tercihleri İle Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- T.C. Hatay Valiliği (2011). *Hatay'ın Türkiye'deki Yeri* 'Hatay: Pozitif Matbaa, Yayın No: 6, 36-55.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (2012). *GAP Gezi Rehberi – 1*. İstanbul: Biltur Basım Yayın.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (2012). *GAP ve Turizm*. İstanbul: Biltur Basım Yayın.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2005). *Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü*, Ankara: Sit Fişleri.
- Um, S. & Crompton, J.L. (1987). "Measuring Residents' Attachment Levels in a Host Community". *Journal of Travel Research*, 26(1), 27-29.
- Unger, D. G. & Wandersman, A. (1985). "The Importance of Neighbors: The Social, Cognitive and Affective Components of Neighboring". *American Journal of Community Psychology*, 13, 139-169.

- Uşaklı, A. (2022). “Destinasyon Pazarlamasında Yere Bağlılık: Tekrar Ziyaret Niyeti Üzerindeki Etkileri”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 963-974.
- Uşaklı, A., Kucukergin, K. G., Shi, D., & Okumus, F. (2022). “Does Self-congruity or Functional Congruity Better Predict Destination Attachment? A Higher-order Structural Model”. *Journal of Destination Marketing & Management*, 23, 100686.
- Uysal, M., Woo, E. & Singal, M. (2012). “The Tourist Area Life Cycle (TALC) and Its Effect on the Quality-Of-Life (QOL) of Destination Community”. M. Uysal, R. Perdue, M. Sirgy, (Ed.). *Handbook of Tourism and Quality-of-Life Research*, Netherlands: Springer, 423-444.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. (2016). “Quality of Life (QOL) and Well-being Research in Tourism”. *Tourism Management*, 53, 244–261.
- Ünal, Ş., & Arıcı, F. (2023, Nisan). “Demirköy İlçesinin (Kırklareli) Tarihi ve Kültürel Turizm Potansiyeli”. *Eurasia International Congress of Language, History and Culture'de sunulmuş bildiri* (s. 14).
- Vada, S., Prentice, C., & Hsiao, A. (2019). “The Influence of Tourism Experience and Well-being on Place Attachment”. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 47, 322-330.
- Vargas-Sánchez, A., Porras-Bueno, N. & de los Ángeles Plaza-Mejía, M. (2011). “Explaining Residents’ Attitudes to Tourism: Is a Universal Model Possible?”. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 460-480.
- Veenhoven, R. (2000). “The Four Qualities of Life”. *Journal of happiness studies*, 1, 1-39.
- Vogt, C. A., Andereck, K. L., & Pham, K. (2020). “Designing for Quality of Life and Sustainability”. *Annals of Tourism Research*, 83, 102963.
- Wang, S., & Chen, J. S. (2015). “The Influence of Place Identity on Perceived Tourism Impacts”. *Annals of Tourism Research*, 52, 16-28.
- Wang, Y. A. & Pfister, R. E. (2008). “Residents' Attitudes Toward Tourism and Perceived Personal Benefits in a Rural Community”. *Journal of Travel Research*. 47: 84-93.

- Wang, S., Berbekova, A., & Uysal, M. (2022). "Pursuing Justice and Quality of Life: Supporting Tourism". *Tourism Management*, 89, 1-11.
- Weimar, D. & Rocha, C. M. (2019). "Does Distance Matter? Geographical Distance and Domestic Support for Mega Sports Events". *Journal of Sports Economics*, 20(2), 286-313.
- Weng LJ, Cheng CP. (1997) "Why Might Relative fit Indices Differ Between Estimators?". *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 4(2), 121-8.
- Wesz, J. G. B., Miron, L. I. G., Delsante, I., & Tzortzopoulos, P. (2023). "Urban Quality of Life: A systematic Literature Review". *Urban Science*, 7(2), 56.
- Williams, D. R., Patterson, M. E., Roggenbuck, J. W., & Watson, A. E. (1992). "Beyond the Commodity Metaphor: Examining Emotional and Symbolic Attachment to Place". *Leisure Sciences*, 14(1), 29-46.
- Williams, D. R., McDonald, C. D., Riden, C. M., & Uysal, M. (1995). "Community Attachment, Regional Identity and Resident Attitudes Toward Tourism". *In Proceedings of the 26th Annual Travel and Tourism Research Association Conference Proceedings* (pp. 424-428). Wheat Ridge, CO: Travel and Tourism Research Association.
- Williams, D. R. & Vaske, J. J. (2003). "The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach". *Forest Science*, 49(6), 830-840.
- Williams, D. R., & Roggenbuck, J. W. (1989, October). "Measuring Place Attachment: Some Preliminary Results". In *NRPA Symposium on Leisure Research, San Antonio, TX* (Vol. 9).
- Woo, E., Kim, H., & Uysal, M. (2015). "Life Satisfaction and Support for Tourism Development". *Annals of Tourism Research*, 50, 84-97.
- Woosnam, K. M. (2011). "Comparing Residents' and Tourists' Emotional Solidarity With one Another: An Extension of Durkheim's Model". *Journal of Travel Research*, 50(6), 615-626.

- Woosnam, K. M. (2012). "Using Emotional Solidarity to Explain Residents' Attitudes About Tourism and Tourism Development". *Journal of Travel Research*, 51(3),315-327.
- Yayla, Ö. (2021). "Destinasyon Sosyal Sorumluluğunun Yerel Halkın Turizm Algısı ve Desteği Üzerine Etkisi: Beypazari Kırsal Turizm Örneği". *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 8(3), 1306-1320.
- Yeşilyurt, H., & Koçak, N. (2020). "Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Yönelik Algı ve Desteğinde Yer Kimliği ve Yer İmajının Rolü". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1165-1174.
- Yıldız, S, B (2014, 4-6 Haziran) *Hatay İlinin İnanç Turizmi Potansiyeli ve Yerel Halkın İnanç Turizmine Bakışı* [Sözlü Bildiri] Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi, Muğla.
- Yoon, Y., Gürsoy, D. & Chen, J.S. (1999). "An Investigation of the Relationship Between Tourism Impacts and Host Communities' Characteristics". *Anatolia*, 10 (1), 29-44.
- Yoon, Y., Gürsoy, D. & Chen, J. S. (2001). "Validating A Tourism Development Theory With Structural Equation Modeling". *Tourism Management*, 22(4), 363-372.
- Yu, C. P., Charles Chancellor, H., & Tian Cole, S. (2011). "Examining the Effects of Tourism Impacts on Resident Quality of Life: Evidence from Rural Midwestern Communities in USA". *International Journal of Tourism Sciences*, 11(2), 161-186.
- Yuksel, A., Yuksel, F., & Bilim, Y. (2010). "Destination Attachment: Effects on Customer Satisfaction and Cognitive, Affective and Conative loyalty". *Tourism management*, 31(2), 274-284.
- Zhang, Y., Cole, S. T., & Chancellor, C. H. (2013). "Residents' Preferences for Involvement in Tourism Development and Influences from Individual Profiles". *Tourism Planning & Development*, 10(3), 267-284.
- Zikmund, W. G. (1997). *Business Research Methods*, 5. Edition, The Dryden Press, Orlando.

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL 1:** Dünya Sağlık Örgütü, (2022). WHOQOL: Measuring quality of life, Erişim Tarihi: 18.12.2023, <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas>.
- URL 2:** Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı (2013). Kalkınma planı 2014-2018, Erişim Tarihi: 02.06.2023, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf.
- URL 3:** Dünya Turizm Örgütü, (2023). Ecotourism and Protected Areas. World Tourism Organization Erişim Tarihi: 14.07.2023, <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas>.
- URL 4:** Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. Türkiye Turizm Stratejisi 2023-2027, Erişim Tarihi: 02.06.2023, <https://www.kultur.gov.tr/TR,72978/2023-2027-turkiye-turizm-stratejisi.html>.
- URL 5:** Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesine Giren Mersin’deki Varlıklar, Erişim Tarihi: 16.08.2023, <https://mersin.ktb.gov.tr/TR-73385/unesco-dunya-mirasi-gecici-listesine-giren-mersinde-ki-.html>.
- URL 6:** Gezi Rehberi. “Eshab-ı Kehf, Tarsus”, Erişim Tarihi: 15.08.2023, <https://yoldaolmak.com/eshab-i-kehf-tarsus.html>.
- URL 7:** Türkiye Cumhuriyeti Tarsus Kaymakamlığı. St. Paul Ören Yeri, Erişim Tarihi: 17.08.2023, <http://www.tarsus.gov.tr/st-paul-kuyusu-oren-yeri>.
- URL 8:** Türkiye Kültür Portalı. Alahan Manastırı, Erişim Tarihi: 21.08.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mersin/gezilecekyer/alahan-manastiri>.
- URL 9:** Türkiye Kültür Portalı. ST. Paul Anıt Müzesi, Erişim Tarihi: 21.08.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mersin/gezilecekyer/st-paul-anit-muzesi>.
- URL 10:** Türkiye Cumhuriyeti Hatay Valiliği, Hristiyanlığın İlk Mabedi. Erişim Tarihi: 23.08.2023, <http://www.hatay.gov.tr/hristiyanlarin-ilk-magara-mabedi>

- URL 11:** Türkiye Cumhuriyeti Hatay Valiliği, Anadolu'nun İlk Camisi. Erişim Tarihi: 23.08.2023, <http://www.hatay.gov.tr/anadolunun-ilk-camisi>
- URL 12:** Türkiye Kültür Portalı. Şeyh Ahmet Kuseyri Türbesi, Erişim Tarihi: 24.08.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/8328/seyh>.
- URL 13:** Türkiye Cumhuriyeti Gaziantep İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Gaziantep'te İnanç Turizmi. Erişim Tarihi: 28.08.2023, <https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52313/gaziantep-te-inanc-turizmi.html>.
- URL 14:** Türkiye Kültür Portalı. Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi, Erişim Tarihi: 25.09.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/seyh-fethullah-turbesi>.
- URL 15:** Türkiye Kültür Portalı. Yuşa Peygamber Türbesi, Erişim Tarihi: 27.09.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/pirsefa-hazretleri-ve-turbesi>.
- URL 16:** Türkiye Cumhuriyeti Gaziantep İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Rumkale. Erişim Tarihi: 29.09.2023, <https://gaziantep.ktb.gov.tr/Eklenti/50123,rumkalepdf.pdf?0>.
- URL 17:** Türkiye Kültür Portalı. Rumkale, Erişim Tarihi: 27.09.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/gaziantep/gezilecekyer/rumkale>.
- URL 18:** Türkiye Cumhuriyeti Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, Erişim Tarihi: 03.10.2023, <https://www.sanlıurfa.bel.tr/icerik/223/30/balikligol>.
- URL 19:** Türkiye Kültür Portalı. Şanlıurfa Ulu Camii, Erişim Tarihi: 03.10.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanlıurfa/gezilecekyer/ulu-camii-1>.
- URL 20:** UNESCO. Dünya Mirası Listesi, Göbeklitepe. Erişim Tarihi: 03.10.2023, <https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnyaMiras%C4%B1-Listesi>.
- URL 21:** Türkiye Kültür Portalı. Göbeklitepe, Erişim Tarihi: 03.10.2023, <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/gobeklitepe-nerededir->.

URL 22: Türkiye Kùltür Portalı. Mardin Ulu Camii, Erişim Tarihi: 18.10.2023,
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mardin/gezilecekyer/ulu-cami104232>.

URL 23: Türkiye Cumhuriyeti Mardin Valiliği, Manastırlar. Erişim Tarihi: 18.10.2023,
<http://www.mardin.gov.tr/kilise-ve-manastirlar>.

URL 24: Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) Bölgesel İstatistikler. Erişim Tarihi:
10.02.2023,
<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/sorguSayfa.do?target=tablo>.

EKLER

EK 1. ETİK KURUL KARARI

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL BAŞKANLIĞI

Sayı: E-88656144-000-2200232951

ETİK KURUL ONAY BELGESİ

KARAR BİLGİLERİ	Oturum Sayısı : 14 Karar No 234	Toplantı Tarihi: 05.08.2022
	Aşağıda bilgileri verilen proje ile ilgili çalışmanın, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu projeye alakalı yapılacak çalışma için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde <i>bilim etiği yönünden sakınca bulunmadığına</i> , Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.	
PROJE TEZ BİLGİLE	Proje- Tez Yürütücüsü: Doç.Dr. Ahmet ÇAVUŞ -Tez Konusu: " Yer Bağlılığının Turizm Algısı ve Yaşam Kalitesinin Turizm Gelişimini Destekleme Üzerindeki Etkisinde Yerelde Yaşam Süresinin Düzenleyici Rolünün Belirlenmesi; İnanç Turizm Koridorunda (Hatay, Şanlıurfa, Mardin) Bir Araştırma "	
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU		
Unvanı/Adı Soyadı	Görevi	İmza
Prof.Dr. Sait UYLAŞ	Etik Kurul Başkanı	(e-imza)
Prof.Dr. Vedat KAYA	Etik Kurul Başkan Yardımcısı	(e-imza)
Prof.Dr. Adem YILMAZ	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Gökalep Nuri SELÇUK	Etik Kurul Üyesi	(İZİNLİ)
Prof.Dr. Ufuk ŞİMŞEK	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Musa BİLGİZ	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)
Prof.Dr. Dilaver DÜZGÜN	Etik Kurul Üyesi	(e-imza)

EK 2. ANKET

Sayın Katılımcı

Bu araştırmaya Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı doktora tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Araştırma Yere Bağlılığının ve Yaşam Kalitesinin Yerel Halkın Turizm Algısı Üzerindeki Etkisinde Yerelde Yaşam Süresinin Düzenleyici Rolünün Belirlenmesi üzerine olup; İnanç Turizm Koridorunda uygulanacaktır. Vereceğiniz cevaplar doktora tezi araştırmasında veri olarak kullanılacak, kesinlikle gizli tutulacak ve yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Katılarınızdan dolayı teşekkür ederiz...

Araş. Gör. Gökhan KADIRHAN

Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

Şırnak Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu,
Fakültesi

Atatürk Üniversitesi Turizm

1. Cinsiyetiniz?

() Erkek () Kadın

2. Yaşınız?

3. Medeni Durumunuz?

() Evli () Bekar

4. Eğitim Durumunuz?

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

5. Kaç yıldır bu şehirde yaşıyorsunuz?

6. Mesleğiniz:

() İşveren () Öğrenci () Ev Hanımı () Esnaf () İşçi () Memur () Emekli () Çalışmıyorum () Diğer.....

7. Neresisiniz?

8. Aylık Ortalama Gelir Düzeyiniz?

() 0-11.402 () 11.403-22.805 () 22.806-33.208 () 33.209- 44.609 () 44.610-55.011 () 55.012-66.414 () 66.415- 77.817 () 77.818 ve üzeri

Aşağıdaki sorular Yer bağlılığı, Yaşam kalitesi, İnanç turizm algısı, turizm destekleme ve Yerelde yaşama süresi ile ilgilidir. Lütfen size uygun olanı (X) ile işaretleyiniz.

Yargılar:

1. Kesinlikle Katılmıyorum 2. Katılmıyorum
3. Kısmen Katılıyorum 4. Katılıyorum
5. Katılıyorum

İfadeler

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1)Genel olarak hayatından memnunsun.	1	2	3	4	5
2)Hayat koşulların mükemmeldir.	1	2	3	4	5
3)Birçok yönden hayatın ideale yakındır.	1	2	3	4	5
4)Şu ana kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5
5)Hayatımı baştan yaşayabilme fırsatım olsaydı hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5
6)Genel olarak mutlu bir insanım.	1	2	3	4	5

Lütfen size uygun olanı (X) ile işaretleyiniz.

7) Hayatımın büyük bir kısmının bu şehrin olanaklarına göre düzenlendiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
8) Bu şehirde yaşamamın en önemli sebeplerinden biri bu şehre duygusal olarak yakın olmak.	1	2	3	4	5
9) Bu şehre yakın olma isteğim, kariyer seçimimi etkiler.	1	2	3	4	5
10) Bu şehri iyi bir şekilde tanırım.	1	2	3	4	5
11) Bu şehir benim bir parçamış gibi hissedirim.	1	2	3	4	5
12) Bu şehirde yaşamak, başka şehirlerde yaşamaktan daha çok mutlu eder.	1	2	3	4	5
13) Bu şehirde yaptığım etkinlikler başka şehirlerde yaptıklarımın daha çok zevk veriyor.	1	2	3	4	5
14) Burada yaptığım etkinlikleri için başka bir şehri tercih etmem.	1	2	3	4	5
15) Bu şehir, yapmayı sevdiğim etkinlikler için en iyi yerdir.	1	2	3	4	5
16) Bu şehirde geçirdiğim zamanı kolayca başka bir yerde geçirebilirdim.	1	2	3	4	5
17) Bu şehirde yaptığım etkinlikler başka yerde olduğu kadar zevk verir.	1	2	3	4	5
18) Bu şehirle karşılaştırılabilecek başka bir yer yoktur.	1	2	3	4	5
19) Başka bir şehirde olsaydım yaşamım aynı olurdu.	1	2	3	4	5
20) Bu şehre bağlılık hissetmiyorum.	1	2	3	4	5
21) Bu şehri özellikle sevmiyorum.	1	2	3	4	5
22) Bu şehir bana sıkıcı geliyor.	1	2	3	4	5
23) Bu şehre çok bağlıyım.	1	2	3	4	5
24) Bu şehir benim için çok şey ifade ediyor.	1	2	3	4	5
25) Bu şehirde yaptıklarımı diğer şehirlerde yaptıklarımın daha çok önemsiyorum.	1	2	3	4	5
26) Bu şehirde yaşamayı çok seviyorum.	1	2	3	4	5
27) Bu şehirde yaptıklarım başka şehirde yaptıklarımın kıyaslanamaz.	1	2	3	4	5
28) İmkânım olsa şehrin her tarafını gezmek isterim.	1	2	3	4	5
29) Turizm gelişimini şiddetle desteklerim.	1	2	3	4	5
30) Turizm gelişiminde iyileştirmeler için önerilerde bulunurum.	1	2	3	4	5
31) Turizm planlamasına aktif olarak katılıyorum.	1	2	3	4	5
32) Turizm projelerinin geliştirilmesinde yer alıyorum.	1	2	3	4	5
33) Şehirimde daha fazla turist görmek istiyorum.	1	2	3	4	5
34) İnanç turizmi için şehrimize gelenler memnuniyetle karşılanmaktadır.	1	2	3	4	5
35) İnanç turizmi için gelenler sıradan turistlerden farklıdır.	1	2	3	4	5
36) İnanç turizmi için gelenler yerel halktan farklıdır.	1	2	3	4	5
37) İnanç turizmi için gelenler diğer turistlere göre yerel halk tarafından daha çok benimsenmektedir.	1	2	3	4	5
38) İnanç turizmi için gelenler diğer turistlere göre yerel halkı daha çok etkilemektedir.	1	2	3	4	5
39) Bu şehri ziyaret eden inanç turisti sayısı artırılmalıdır.	1	2	3	4	5
40) İnanç turizmine katılanların yarattığı ekonomik etkiler sosyal etkilerden daha önemlidir.	1	2	3	4	5
41) İnanç turizmi için gelenler inancın ticarileşmesine sebep olurlar.	1	2	3	4	5
42. Bu şehirde turizm/inanç turizmi anlamında gördüğünüz sorun/lar nelerdir ve çözüm öneri/leriniz ne/lerdir?					
.....					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	Gökhan KADIRHAN
Doğum Yeri Tarihi	
EĞİTİM DURUMU	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Doktora Öğrenimi	
ÇALIŞTIĞI KURUM	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Telefon	